

T.C.
AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

TÜRKİYE'DE KADIN

ANKARA

MART/ 2020

İçindekiler

I-GİRİŞ.....	3
II- YASAL DÜZENLEMELER.....	4
A) ULUSAL MEVZUAT.....	4
1. Anayasa.....	4
2. Türk Medeni Kanunu.....	4
3. Aile Mahkemeleri.....	6
4. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun.....	6
5. İş Kanunu.....	7
6. Türk Ceza Kanunu.....	9
7. Devlet Memurları Kanunu.....	11
8. Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunu.....	12
9. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve 2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu.....	13
10. Diğer Yasal Düzenlemeler.....	13
11. Politika Belgeleri.....	16
B) ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER.....	18
1. Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW).....	18
2. Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi).....	18
III- TEMEL GÖSTERGELERDE KADIN.....	19
A) DEMOGRAFİK VERİLER.....	19
B) EĞİTİM.....	19
1. Mevcut Durum.....	19
2. Yapılan Çalışmalar.....	24
C) SAĞLIK.....	28
1. Mevcut Durum.....	28
2. Yapılan Çalışmalar.....	31
D-ÇALIŞMA HAYATINA KATILIM.....	36
1. Mevcut Durum.....	36
2. Yapılan Çalışmalar.....	40
E) SİYASET VE KARAR ALMA MEKANİZMALARINA KATILIM.....	52
1. Mevcut Durum.....	52
F) KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE.....	56
1. Mevcut Durum.....	56
2. Yapılan Çalışmalar.....	58
G) ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR.....	78
H) DİĞER ÇALIŞMALAR.....	80

TÜRKİYE'DE KADIN

I-GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti, kadınının konumu ve toplumsal alanda güçlenmesi için yapılan çalışmalar açısından dünyada istisnai ve özgün bir tarihsel deneyime sahiptir. Kadınların ilerlemelerine ve güçlenmelerine ilişkin olarak günümüzde alınan bütün kararlarda ve uygulanan politikalarda bu tarihsel deneyimin yansımalarını görmek mümkündür.

Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu 1923 yılını izleyen yıllarda gerçekleştirilen reformlardan; Türk kadınına doğrudan etkileyenlerin başında 1924 yılında kabul edilen, eğitimi tek sistem altında toplayarak kadınlara erkeklerle eşit eğitim imkânları sağlayan Tevhid-i Tedrisat Kanunu; kadınların yasal statüsünü bütünüyle değiştirerek gerek aile içinde gerekse birey olarak eşit haklar sağlayan 1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunudur.

Bunların yanı sıra kadınların yasal statülerinin eşitlenmesinde diğer önemli aşama ise siyasi hakların kazanılmasıdır. Türk kadınlarına 1930'da yerel, 1934'te de genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı birçok Batı ülkesinden önce tanınmıştır.

Türkiye tarafından onaylanan Birleşmiş Milletler (BM) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) öncelikli olmak üzere; Avrupa Konseyi "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi", Avrupa Sosyal Şartı, Çocuk Hakları Sözleşmesi, AB, ILO, OECD, AGİT gibi kuruluşların sözleşme, karar ve tavsiyeleri, 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı ve Pekin Deklarasyonu, Kahire Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planı hükümleri iç mevzuatımızda esas alınarak çalışmalar sürdürülmektedir.

Ülkemizin 11. Kalkınma Planı'nda yer alan "İş gücü piyasasının esnekliğini geliştiren düzenlemeler, artan çocuk bakım hizmetleri ile eğitim olanakları ve artan istihdam odaklı politikalar kadınların işgücü piyasasına konu yetkinliklerini geliştirecek ve iş hayatına daha yoğun katılımlarını desteleyecektir. Kadınların daha iyi işlerle, iş gücüne daha yüksek oranda katılması hane halkı gelirlerini artırarak tasarruflara doğrudan katkı verecek ve yatırımlar için finansman olanaklarını geliştirecektir." Politikası gereği iş ve aile sorumlulukları arasındaki dengenin sağlanması konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılacağı ve kadınların finansal okuryazarlık konusunda bilgi ve farkındalıklarının artırılacağı hedeflenmektedir.

Bununla birlikte; "Aile içi şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması için toplumsal bilinç düzeyinin erken çocukluk döneminden başlayarak yükseltilmesine yönelik olarak örgün ve yaygın eğitim faaliyetleri düzenlenecektir.", "Haklar konusunda kadın-erkek fırsat eşitliğini güçlendirecek şekilde kadınların ekonomik, sosyal, kültürel hayata ve karar alma mekanizmalarının her düzeyde aktif katılımı özellikle yerelden başlayarak teşvik edilecektir." ve "Kadına yönelik şiddetin, erken yaşta zorla evliliklerin ve her türlü istismarın önlenmesine yönelik, toplumsal farkındalık yaratma çalışmaları hızlandırılacak, koruyucu ve önleyici hizmetlerin etkinliği ve kapasitesi artırılacaktır." Politikalarına yer verilerek aile ve kadın haklarının korunması hedeflenmiştir.

Ülkemizde, kadınların toplumsal hayatın her alanında çok daha aktif, üretken ve güçlü bir şekilde yer almalarını ve hak, fırsat ve imkanlardan eşit şekilde yararlanmalarını sağlamak, kadına karşı ayrımcılığı önlemek amacıyla ulusal mekanizma olarak kurulan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü; 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın ana hizmet birimlerinden biri olarak yeniden yapılandırılmıştır.

Kadınlara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek görevini üstlenen Genel Müdürlüğümüz faaliyetlerini etkin ve verimli bir şekilde sürdürmeye devam etmektedir.

II- YASAL DÜZENLEMELER

A) ULUSAL MEVZUAT

1. Anayasa

Türkiye'de kadın-erkek eşitliği ilkesi; 2001 yılında Anayasa'nın 41. ve 66. maddeleri, 2004 yılında 10. ve 90. maddeleri, 2010 yılında ise yine 10. maddesinde yapılan değişikliklerle güçlendirilmiştir.

- Anayasa'nın 10. maddesine;
- 2004 yılında: "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür." hükmü eklenmiştir.
- 2010 yılında 10. maddenin ikinci fıkrasının sonuna: "..., bu maksatla alınacak tedbirler, eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz." ibaresi eklenmiştir.
- 41. maddesine;
- "Aile Türk toplumunun temelidir" ifadesinden sonra gelmek üzere "ve eşler arasında eşitliğe dayanır." hükmü eklenmiştir.
- 66. maddesinden;
- Türk vatandaşlığının düzenlenmesi ile ilgili eşitsizlik içeren hüküm çıkarılmıştır.
- 90. maddesine;

"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır." hükmü eklenmiş, bu çerçevede CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi de ulusal düzenlemeler karşısında üstün konuma getirilmiştir.

2. Türk Medeni Kanunu

1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren Yeni Türk Medeni Kanunu kadın-erkek eşitliğini gözetir; cinsiyet ayrımcılığına son veren; kadınları, aile ve toplum içerisinde erkeklerle eşit kılan; kadın emeğini değerlendiren bir düzenlemedir.

Yeni Medeni Kanun ile özellikle aile hukuku alanında bugüne kadar yaşanan gelişmeler, değişim ve ihtiyaçlar dikkate alınarak önemli değişiklikler yapılmıştır. Kanun ile getirilen başlıca düzenlemeler şunlardır:

- "Aile reisi kocadır" hükmü değiştirilerek "evlilik birliğini eşler beraber yönetirler." hükmü getirilmiştir.
- Eski Kanunda evlilik birliğini temsil hakkı, bazı haller dışında kocaya ait iken, Yeni Kanunda evlilik birliğinin temsili eşlerin her ikisine verilmiştir.
- Evin seçimini kocanın yapacağı hükmü değiştirilerek, eşlerin oturacakları evi birlikte seçecekleri hükmü getirilmiştir.
- Kadına önceki soyadını kocasının soyadından önce gelmek üzere kullanabilme hakkı veren ve 1997 yılında yapılan değişiklik yeni yasada aynen benimsenmiştir.
- Eski Kanunda yer alan eşlerin, çocukların velayetini birlikte kullanacağı, anlaşmazlık halinde ise babanın reyinin üstün olacağı hükmü değiştirilerek, eşlerin velayeti birlikte kullanacakları hükmü getirilmiştir. Evlilik dışında doğan çocuğun velayeti anneye aittir.
- Yeni Kanunda eşlerden birinin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda olmadığı hükmü getirilmiştir. Ayrıca maddenin devamında "eşlerin meslek seçiminde evlilik birliğinin huzur ve yararını göz önünde tutması" gerektiği yer almıştır. (Eski Kanunda yer alan kadının meslek seçiminde eşinden izin alacağı hükmü 1990 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir).
- Yeni Kanun, vesayeti kabul yükümlülüğünü sadece erkek ve koca için öngören maddeyi kadın-erkek eşitliğini zedelediği için tamamen kaldırmıştır.
- Yeni Kanun mirasın taksiminde, tereke malları arasında yer alan ve ekonomik bütünlüğü bozulmaması gereken tarımsal taşınmazların hangi mirasçıya özgüleneceği konusunda erkek çocuklara kızlara nazaran öncelik tanıyan eski hükme yer vermemiştir.
- Eski Kanuna göre diğer rejimlerden biri seçilmemişse geçerli olan kanuni mal rejimi "mal ayrılığı" iken, Yeni Kanunda "edinilmiş mallara katılma rejimi" getirilmiştir. Her eşin kendi adına kayıtlı mallara sahip olması esasına dayanan mal ayrılığı rejimi yerine, yeni mal rejimine göre evlilik birliğinin kurulmasından sonra her eşin karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değerlerini (edinilmiş mallar) evliliğin sona ermesi ile eşler eşit olarak paylaşır. Kişisel mallar ve miras yoluyla intikal eden mallar ise paylaşımına girmez.
- Eski Kanuna göre evin ve çocukların geçimi kocaya ait iken, Yeni Kanunda, "Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve mal varlıklarıyla birlikte katılırlar." şeklinde düzenleme yapılmıştır.
- Yeni Kanun ile evlenme yaşı kadın ve erkek için eşitlenerek yükseltilmiş ve 17 yaşını doldurma şartı getirilmiştir. Ancak hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir.

- Daha önce evlenme için müracaat yeri erkeğin oturduğu yerin evlendirme memurluğu iken Yeni Kanunda kadın veya erkeğin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğu olarak düzenlenmiştir.
- Genel hükümlere göre boşanmadan sonra nafaka davalarının açılma yeri davalının ikametgahı yeri mahkemesidir. Yeni Kanunda, boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkili kılınmıştır.
- Yeni Kanuna göre tarafların talepleriyle boşanma davaları gizli celse ile yapılabilecektir.
- Yeni Kanuna göre sağ kalan eş, ölen eşine ait olan, birlikte yaşadıkları konut üzerinde, kendisine katılma alacağı mahsup edilmesi, yetmez ise bedel eklenmek suretiyle intifa ya da oturma hakkının tanınmasını isteyebilmektedir.
- Mirasın paylaşımında haklı sebeplerin varlığı halinde, sağ kalan eşin veya miras bırakanın diğer yasal mirasçılarının birinin istemi üzerine mülkiyet yerine intifa veya oturma hakkı tanınması imkanı getirilmiştir.
- Aile konutu ile ilgili yapılan düzenlemede, eşlerden birinin diğerinin açık rızası olmadan aile konutu üzerindeki tasarruflarına sınırlandırma getirilmiştir. Kiralık bir konut bile olsa diğer eşin rızası olmadan kira akdi fesih edilemez.
- Evlilik dışında doğmuş ve soy bağı tanıma veya hakim hükmüyle kurulmuş olanlara, baba yönünden, tıpkı evlilik içindeki çocuklar gibi eşit mirasçı olabilme hakkı getirilmiştir.
- Yeni Kanuna göre 30 yaşını dolduranlar evlat edinebilirler. 18 yaşından küçükleri evlat edineceklerin çocuksuz olmaları koşulu kaldırılmıştır.

3. Aile Mahkemeleri

Yeni Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girmesi ile birlikte Aile Mahkemelerinin kurulması konusu gündeme gelmiş ve hazırlanan "Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun" 9 Ocak 2003 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile, Aile Hukukundan doğan dava ve işlerin Aile Mahkemeleri tarafından görülmesi ve adli yargıda görevli, evli, çocuk sahibi, 30 yaşını doldurmuş ve tercihen Aile Hukuku alanında lisans üstü eğitim yapmış olan hakimlerin görevlendirilmesi sağlanmıştır. Bu Mahkemeler, Aile Hukukunu ilgilendiren davaların yanı sıra Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun uygulanmasından doğan davalara da bakmaktadır.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun 27.12.2019 tarihli ve 1584 sayılı kararı ile 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının sayısında yaşanan artış gözetilerek mahkemelerin verimliliği ve etkinliği ile ivedi karar alınmasının sağlanması amacıyla 6284 sayılı Kanun uyarınca gelecek işlere bakmak üzere aile mahkemelerinden ihtisas mahkemeleri belirlenmesi kararlaştırılmıştır.

4. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacını taşıyan ve Türkiye'de aile içi şiddet kavramının ilk kez hukuksal bir metinde tanımlanmasını sağlayan 1998 tarihli 4320 sayılı Ailenin

Korunmasına Dair Kanun'da 2007 yılında değişikliğe gidilerek, Kanun'un kapsamı genişletilmiştir.

4320 Sayılı Kanun'un Uygulanmasına Dair Yönetmelik ise 2008 yılında yürürlüğe girmiştir. Söz konusu düzenlemelere rağmen, uygulamada yaşanan sorunları bertaraf etmek amacıyla Kanun'un ivedilikle yeniden ele alınması ve değerlendirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu kapsamda, (mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) koordinasyonunda; sivil toplum kuruluşu temsilcileri, Ankara Adliyesinde aile içi şiddet konusunda görev yapan Cumhuriyet savcılar, Aile Mahkemesi Hakimleri ve büyükşehir belediyesi olan 16 ilin baro başkanı ile düzenlenen toplantılar ve ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının yazılı görüşleri alınarak “**6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun**” hazırlanmış ve 20 Mart 2012 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. (Ayrıntılı bilgi için bkz. “Şiddete İlişkin Yasal Durum”)

5. İş Kanunu

10 Haziran 2003 tarihinde yürürlüğe giren Yeni İş Kanununun getirdiği en önemli ilerleme işveren-işçi ilişkisinde cinsiyet dahil hiçbir nedenle temel insan hakları bakımından ayırım yapılamayacağıdır. Bu kapsamda;

- İş sözleşmesinin yapılmasında, uygulanmasında ve sona erdirilmesinde cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı farklı işlem yapılamayacağı,
  - Cinsiyet nedeniyle eşit değerde iş için daha düşük ücret verilemeyeceği,
  - Cinsiyet, medeni hal ve aile yükümlülükleri, hamilelik ve doğumun iş akdinin feshi için geçerli sebep oluşturamayacağı,
  - İşyerinde işçinin, işveren, diğer bir işçi veya üçüncü kişiler tarafından cinsel tacize uğraması ve bu durumu işverene bildirmesine rağmen gerekli önlemlerin alınmaması halinde işçinin haklı nedenle işi derhal fesih hakkına sahip olduğu,
  - Genel ekonomik kriz veya zorlayıcı nedenlerle kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği,
  - Kadın çalışanlara verilen ücretli ve ücretsiz doğum izni ile süt izni sürelerine ilişkin hükümler Kanunda yer almıştır.
- 6111 sayılı “Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigorta Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” 25 Şubat 2011 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. **6111 sayılı Kanun ile İş Kanununun 74. maddesinin birinci fıkrasında mevcut “Kadın işçilerin doğumdan önce sekiz ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam on altı haftalık süre için çalıştırılmamaları esastır. Çoğul gebelik halinde doğumdan önce çalıştırılmayacak sekiz haftalık süreye iki hafta süre eklenir. Ancak, sağlık durumu uygun olduğu takdirde, doktorun onayı ile kadın işçi isterse doğumdan önceki üç haftaya kadar işyerinde çalışabilir. Bu durumda, kadın işçinin çalıştığı süreler doğum sonrası sürelerle eklenir.”** hükmüne “*Kadın işçinin erken doğum yapması halinde ise doğumdan önce kullanmadığı çalıştırılmayacak süreler, doğum sonrası sürelerle eklenmek suretiyle kullanılır.*” cümlesi eklenmiştir.

- Yeni istihdam imkanlarının sağlanması bakımından, 18 yaşından büyük ve 29 yaşından küçük erkekler ile 18 yaşından büyük kadınlardan belirli koşullara göre 24 ila 54 ay süresince;
  - Mesleki yeterlik belgesi sahipleri için kırk sekiz ay süreyle, sigorta primleri işsizlik sigortası fonundan karşılanacaktır.
  - Mesleki ve teknik eğitim veren orta veya yükseköğretimi veya Türkiye İş Kurumunca (İŞKUR) düzenlenen işgücü yetiştirme kurslarını bitirenler için otuz altı ay süreyle, uygulanır hükmü getirilmiştir.

Bahse konu teşvik uygulaması, 31 Aralık 2020 tarihine kadar Bakanlar Kurulu Kararı ile uzatılmıştır.

- 23 Nisan 2015 tarihinde yürürlüğe giren 6645 sayılı İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile İş Kanununu kapsamında değişiklik yapılarak eşi doğum yapan işçiye 5 gün babalık izni hakkı getirilmiştir.
- 10 Şubat 2016 tarihinde yürürlüğe giren 6663 sayılı Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile kadın çalışanlar ve ebeveynlerin özlük haklarını düzenlemeye ilişkin olarak **aşağıda yer verilen düzenlemeler yapılmıştır.**
  - ✓ Devlet memurlarının doğum nedeniyle ücretsiz izinde geçen süreleri derece kademe ilerlemesinde değerlendirilecektir.
  - ✓ Yapılan düzenleme ile analık izninin bitiminden itibaren çocuğun hayatta kalması kaydıyla birinci çocuk için 2 ay, ikinci çocuk için 4 ay, üçüncü çocuk ve diğerleri için 6 aya kadar ücretli yarı zamanlı çalışma imkânı getirilmiştir. Çoğul doğumlarda bu süreler birer ay ilave edilecektir. Çocuğun engelli olması durumunda 12 ay süre ile ücretli yarı zamanlı çalışma hakkı tanınmıştır.
    - İşçiler için çalışılan süreler ait ücret ve pirim ödemeleri işveren tarafından ödenecektir.
    - Çalışılmayan süreler ait yarım çalışma ödeneği; günlük miktar, günlük asgari ücretin brüt tutarı kadardır ve işsizlik fonundan işçiye ödenecektir.
    - İşçiler mevcut ücretsiz doğum izinlerini, ücretli yarı zamanlı çalışma süresinin bitiminde başlatabileceklerdir.
  - ✓ Çalışan **ebeveynlere** kısmi süreli çalışma haklarının düzenlenmesi yapılmıştır.
    - Çocuk mecburi ilköğretim çağına gelinceye kadar memur ve işçi ebeveynlere her bir çocuk için kısmi süreli çalışma hakkı getirilmiştir. Kamu ve özel sektörde iş ve insan kaynağı planlaması açısından ebeveynlerden biri her bir çocuk için bu haktan bir kez yararlanabileceklerdir.
  - ✓ Memurlarda olduğu gibi doğumda veya doğum sonrasında işçi annenin ölümü halinde babanın da kalan analık izni haklarından aynen yararlanması sağlanmıştır.

- ✓ Evlat edinme durumunda doğuma bağlı söz konusu izinlerden kıyasen yararlanması sağlanmıştır.

6. Türk Ceza Kanunu

Reform niteliğinde düzenlemeler içeren Türk Ceza Kanunu 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddet konusunda çağdaş düzenlemelere yer veren Kanundaki başlıca yeni düzenlemeler şunlardır:

- “Kadın, kız ayrımı” biçimindeki tanım madde metninden çıkarılmıştır.
- Cinsel suçlar, kişilere karşı suçlar başlığı altında cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar olarak değerlendirilmiştir.
- Zorla ırza geçme ve zorla ırza tasaddi kavramları kaldırılarak yerine cinsel saldırı ve çocukların cinsel istismarı kavramları kullanılmıştır.
- Yapılan düzenleme ile eş üzerinde gerçekleştirilen ve cinsel saldırı suçunun nitelikli halini oluşturan davranışlara ceza yaptırımı getirilmiş, ancak bu durumda soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdur eşin şikayetine bağlı tutulmuştur.
- Cinsel saldırının tanımı yapılmış ve cinsel saldırı suçunun temel şekli tanımlanmıştır.
- Cinsel saldırının vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi bu suçun nitelikli hali olarak tanımlanmıştır.
- 18.06.2014 tarihinde yapılan değişiklikle cinsel suçlara ilişkin cezalar arttırılmıştır.
- İşyerinde cinsel taciz kavramı getirilmiş, cinsel taciz suçunun nitelikli halleri belirlenmiş; buna göre hiyerarşi ve hizmet ilişkisinden kaynaklanan nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanarak kişiye karşı cinsel tacizde bulunulması suçun temel şekline göre daha ağır ceza ile cezalandırılmıştır. Bu düzenleme ile sadece üst değil, çalışanlar arasında da cinsel taciz suçu düzenlenmiştir.
- Dava veya cezanın ertelenmesini gerektiren etkin pişmanlık halleri düzenlenmiş, bu düzenleme ile kaçırılan veya alıkonulan ile sanık veya hükümlülerden biri evlendiği takdirde cezalarında indirim veya erteleme yapılması ya da bu cezaların silinmesinin mümkün olamayacağı hükme bağlanmıştır.
- Kasten öldürme suçunun, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren nitelikli hallerinin düzenlendiği maddeye “töre saikiyle” ifadesi eklenerek töre cinayetleri faillerinin en yüksek ceza ile cezalandırılması kabul edilmiştir.
- Haksız tahrik maddesi düzenlenerek bu maddeye göre haksız tahrikin ancak haksız bir fiil sonucunda meydana gelmesi durumunda uygulanmasına imkan veren bir düzenleme yapılmış; cinsel saldırıya uğrayan kadını namus gerekçesiyle öldüren aile bireyleri ve akrabalar ve diğer akrabaların haksız tahrik indiriminden yararlanamayacağı, her haksız fiilin de haksız tahrik oluşturmayacağı madde gerekçesinde açıklanmıştır.
- “Kadının mağdur olduğu bir suç sonucu gebe kalması halinde, süresi yirmi haftadan fazla olmamak ve kadının rızası olmak koşuluyla gebeliği sona erdirene ceza verilmez.

Ancak bunun için, gebeliğin uzman hekimler tarafından hastane ortamında sona erdirilmesi gerekir.” hükmü getirilmiştir.

- Cinsel saldırı suçunun ağırlaşmış halleri düzenlenerek, cinsel saldırı suçunun işlenmesi suretiyle mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulmasına neden olunması, daha ağır ceza ile cezalandırılmıştır. Yürürlükteki mağduriyet kavramı kaldırılmıştır. Ruh sağlığı kavramı getirilmiştir. Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası getirilmiştir.
- Cinsel saldırı suçunun düzenlendiği maddede kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle suçun işlenmesi halinde daha ağır cezayı gerektiren nitelikli unsurlar tanımlanmıştır.
- Kasten yaralama suçu düzenlenmiş ve bu suçun üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı işlenmesi suçun nitelikli hali olarak kabul edilmiştir.
- “İşkence ve Eziyet” başlığı altında işkence fiilleri bağımsız bir suç olarak tanımlanmıştır. Suçun çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı işlenmesi halinde sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunmuştur. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence suçu düzenlenmiştir ve cezalarda artırım ve işkence sonucunda ölüm meydana gelmesi halinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının verileceği belirtilmiştir.
- Aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi suç olarak tanımlanmıştır. Bu suçtan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılması şikayete tabi tutulmuştur. Maddede evli olsun veya olmasın gebe olan eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kalmış kadını çaresiz durumda terk eden, yani ona her türlü yardımı yapmaksızın ortada bırakan kişi cezalandırılmaktadır.
- Fuhuş suçu düzenlenerek kişilerin ve özellikle çocukların fuhuşa teşviki, sürüklenmesi fiillerinin hangi koşullarda suç oluşturduğu hususunda düzenlemeler yapılmıştır.
- Genital muayene bağımsız bir madde olarak düzenlenmiş, yetkili hakim ve savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapan fail hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezası getirilmiştir.
- Reşit olmayan kişiyle cinsel ilişkide bulunmak bağımsız bir suç olarak tanımlanmıştır.
- Çocukların cinsel istismarı fiilleri suç olarak tanımlanmıştır. Cinsel istismarın üst soy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısmı üvey baba, evlat edinen, vasi gibi kişilerce uygulanması halinde verilecek cezalar yarı oranında artırılmıştır.
- İnsanlığa karşı diğer suçlar içerisinde işkence veya insanlık dışı işlemlere veya biyolojik deneylere tabi kılmak, cinsel saldırıda bulunmak, zorla hamile bırakmak, zorla fuhuşa sevk etmek fiillerini işleyenlere ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilmesi ve bu suçlardan dolayı zaman aşımının işlemeyeceği hükme bağlanmıştır.
- Kadın ve çocuk ticareti ile mücadele için düzenlemeler yapılmıştır.

- Ayrımcılık suçu düzenlenerek insanlar arasında yürürlükteki kanun ve nizamların izin vermediği ayrımlar yapılarak bazı kişilerin hukukun sağladığı imkanlardan yoksun hale getirilmeleri cezalandırılmıştır.
- 5237 sayılı Kanun'un "Çocukların Cinsel İstismarı" başlıklı 103 üncü maddesinin birinci fıkrası Anayasa Mahkemesi'nin 2016/44 kararı ile iptal edilmiştir. 6763 sayılı Kanun ile iptal edilen hükümler yeniden düzenlenerek cezalar artırılmıştır.
- Ayrıca Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100 üncü maddesinde 6763 sayılı Kanun'la değişiklik yapılmış olup, değişiklik ile vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenenler suçlarda tutuklama kararının verilebileceği düzenlenmiştir.

7. Devlet Memurları Kanunu

6111 sayılı "Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigorta Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile Devlet Memurları Kanununda yapılan düzenlemeler şunlardır:

- 101. maddeye, "Ancak, kadın memurlara; tabip raporunda belirtilmesi hâlinde hamileliğin yirmi dördüncü haftasından önce ve her hâlde hamileliğin yirmi dördüncü haftasından itibaren ve doğumdan sonraki bir yıl süreyle gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemez. Özürlü memurlara da isteği dışında gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemez." hükmü eklenmiştir.
- 104. madde şu şekilde değiştirilmiştir: Doğumdan önce ve doğumdan sonra 8'er hafta olmak üzere 16 haftalık "aylıklı izin" kavramı değiştirilerek "analık izni" olarak adlandırılmıştır. Türk Medeni Kanununda erken doğum ile ilgili bir hüküm bulunmaz iken; "Doğumun erken gerçekleşmesi sebebiyle, doğum öncesi analık izninin kullanılamayan bölümü de doğum sonrası analık izni süresine ilave edilir. . Çoğul doğum olması halinde bu sürelere birer hafta ilave edilir. Doğumda veya doğum sonrasında analık izni kullanılırken annenin ölümü hâlinde, isteği üzerine memur olan babaya anne için öngörülen süre kadar izin verilir." hükmü eklenmiştir.
- "Memurun eşinin doğum yapması halinde, isteği üzerine on gün babalık izni verilir." hükmü getirilerek önceki yasada "Erkek memura, karısının doğum yapması sebebiyle isteği üzerine üç gün izin verilir." hükmü değiştirilmiştir.
- Süt izni süreleri yeniden düzenlemiştir. Eski düzenlemede "Bir yaşından küçük çocuğunu emzirmek için günde 1,5 saat izin verilir." hükmü değiştirilerek "Kadın memura, çocuğunu emzirmesi için doğum sonrası analık izni süresinin bitim tarihinden itibaren ilk altı ayda günde üç saat, ikinci altı ayda günde bir buçuk saat süt izni verilir. Süt izninin hangi saatler arasında ve günde kaç kez kullanılacağı hususunda, kadın memurun tercihi esastır." ifadesi getirilmiştir.
- 108. maddeye;
  - "Doğum yapan memura, 104 üncü madde uyarınca verilen doğum sonrası analık izni süresinin bitiminden; eşi doğum yapan memura ise, doğum tarihinden itibaren istekleri üzerine yirmi dört aya kadar aylıksız izin verilir." hükmü getirilmiştir.

➤ Evlat edinen memurların kullanabilecekleri izinler hakkında “Üç yaşını doldurmamış bir çocuğu eşiyle birlikte veya münferit olarak evlat edinen memurlar ile memur olmayan eşin münferit olarak evlat edinmesi hâlinde memur olan eşlerine, çocuğun ana ve babasının rızasının kesinleştiği tarihten veya vesayet dairelerinin izin verme tarihinden itibaren, istekleri üzerine yirmi dört aya kadar aylıksız izin verilir. Evlat edinen her iki eşin memur olması durumunda bu süre, eşlerin talebi üzerine yirmi dört aylık süreyi geçmeyecek şekilde, birbirini izleyen iki bölüm hâlinde eşlere kullandırılabilir.” hükmü getirilmiştir.

10 Şubat 2016 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren **6663 sayılı Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**, kadın çalışanlar ve ebeveynlerin özlük haklarını düzenlemeye ilişkin olarak aşağıda yer verilen düzenlemeleri yapılmıştır.

- Devlet memurlarının doğum nedeniyle ücretsiz izinde geçen süreleri derece kademe ilerlemesinde değerlendirilecektir.
- Çalışanların doğuma bağlı ücretli yarı zamanlı çalışma haklarının düzenlenmiştir.
  - Yapılan düzenleme ile analık izninin bitiminden itibaren çocuğun hayatta kalması kaydıyla birinci çocuk için 2 ay, ikinci çocuk için 4 ay, üçüncü çocuk ve diğerleri için 6 aya kadar ücretli yarı zamanlı çalışma imkânı getirilmektedir. Çoğul doğumlarda bu süreye birer ay ilave edilecektir. Çocuğun engelli olması durumunda 12 ay süre ile ücretli yarı zamanlı çalışma hakkı tanınacaktır. İşçiler için çalışılan sürelerle ait ücret ve pirim ödemeleri işveren tarafından ödenecektir. Çalışılmayan sürelerle ait yarım çalışma ödeneği; günlük miktar, günlük asgari ücretin brüt tutarı kadardır ve işsizlik fonundan işçiye ödenecektir.
  - Memurlar ve işçiler mevcut ücretsiz doğum izinlerini, ücretli yarı zamanlı çalışma süresinin bitiminde başlatabileceklerdir.
- Çalışan **ebeveynlere** kısmi süreli çalışma haklarının düzenlenmesi
  - Çocuk mecburi ilköğretim çağına gelinceye kadar memur ve işçi ebeveynlere her bir çocuk için kısmi süreli çalışma hakkı getirilecektir. Kamu ve özel sektörde iş ve insan kaynağı planlaması açısından ebeveynlerden biri her bir çocuk için bu haktan bir kez yararlanabileceklerdir.
- Düzenleme ile prematüre doğumlarda, kadın memurlara erken doğum süresi kadar analık izni süresinin uzatılması hakkı düzenlenmiştir.
- Memurlarda olduğu gibi doğumda veya doğum sonrasında işçi annenin ölümü halinde babanın da kalan analık izni haklarından aynen yararlanması sağlanacaktır.
  - Evlat edinme durumunda doğuma bağlı söz konusu izinlerden kıyasen yararlanması sağlanmıştır.

8. Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunu

2007 yılında Gelir Vergisi Kanununda yapılan değişikliklerle; hane içinde kadınlar tarafından üretilen ürünlerin düzenlenen kermes, festival, panayır ile kamu kurum ve kuruluşlarınca geçici olarak belirlenen yerlerde satılması sonucu kadınların elde ettikleri gelirler vergiden muaf

tutulmuştur. Bununla birlikte; 30 Ocak 2019 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile Gelir Vergisi Kanununda düzenleme yapılarak ilgili yıl için geçerli olan asgari ücretin yıllık brüt tutarından fazla olmamak üzere, internet ve benzeri elektronik ortamlar üzerinden gerçekleştirilen satışlar vergi muafiyeti kapsamına alınmıştır.

7 Eylül 2016 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren 6745 sayılı "Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un 5 inci ve 64 üncü maddelerinde yapılan düzenleme ile özel kreş ve gündüz bakımevlerinin faaliyete geçtiği dönem itibari ile beş vergilendirme / hesap dönemi gelir ve kurumlar vergisinden muaf tutulması sağlanmıştır.

27 Mart 2018 tarihli resmi gazetede yayınlanan "7103 sayılı Vergi Kanunları İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile Gelir Vergisi Kanununda düzenleme yapılarak; işverenin, kadın çalışanlarının her bir çocuğu için aylık brüt asgari ücretin yüzde 50’sini (şu an 1.279,2 TL’ye karşılık gelmektedir) ödemeyi doğrudan bu hizmetleri sağlayan kreş ve bakımevlerine yapmaları kaydıyla, bu tutarın gelir vergisinden istisnası sağlanmıştır. Konuya ilişkin usul ve esaslar, 11 Haziran 2018 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 303 numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliği’nde belirlenmiştir.

9. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve 2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu

- 24/7/2003 tarihli ve 4956 sayılı Kanun ile Mülga 17/10/1983 tarihli ve Mülga 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununun 2 nci Maddesinde yapılan değişiklik ile kendi nam ve hesabına tarımsal faaliyette bulunan kadın çiftçilerin sigorta kapsamında sayılması için aile reisi olmaları koşulu kaldırılmıştır.

Ayrıca, 17/1/2012 tarihli ve 6270 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık sigortası Kanununa eklenen Geçici 7 nci Maddede kendi nam ve hesabına tarımsal faaliyette bulunan kadın çiftçilerin sigorta kapsamında sayılması için aile reisi olmaları koşulununun 2/8/2003 tarihi öncesi için de aranmayacağı hükme bağlanmıştır.

10. Diğer Yasal Düzenlemeler

- Personel alımlarında cinsiyet ayrımcılığı yapılmamasına ilişkin “Personel Temininde Eşitlik İlkesine Uygun Hareket Edilmesi” konulu 2004/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi 22 Ocak 2004 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- “Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik” 16 Ağustos 2013 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- “Kadın Çalışanların Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik” 24 Temmuz 2013 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla 2005 yılında oluşturulan TBMM Araştırma Komisyonu’nun TBMM Genel Kurulu’nda görüşülen

Raporunu takiben, kadın erkek eşitliği, kadının insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, toplumsal yaşamın her alanında kadının konumunun güçlendirilmesi ile kadına yönelik şiddetin önlenmesinin devlet politikası haline getirilmesinin açık göstergesi olan 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi 4 Temmuz 2006 tarihinde yayımlanmıştır.

- **TBMM’de Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun (KEFEK) kurulmasına ilişkin 5840 sayılı Kanun 24 Mart 2009 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.**
  - KEFEK, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi ile kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak Türkiye’de ve uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek, bu gelişmeler konusunda TBMM’yi bilgilendirmek, kendisine esas veya tali olarak havale edilen işleri görüşmek, istenildiğinde TBMM’ye sunulan kanun tasarı ve teklifleriyle kanun hükmünde kararnameler hakkında ihtisas komisyonlarına görüş sunmak amacıyla kurulmuştur.
- 8 Şubat 2013 tarihli “Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”te çok sayıda iş ağır ve tehlikeli iş olmaktan çıkarılarak kadın ve gençlerin istihdamına ilişkin sınırlamalar kaldırılmıştır.
- Kadınların sosyo-ekonomik konumlarının güçlendirilmesi, toplumsal yaşamda kadın erkek eşitliğinin sağlanması, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve sosyal kalkınma hedefine ulaşılabilmesi için kadınların istihdamının artırılması ve eşit işe eşit ücret imkanının sağlanması amacıyla “**Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması**” konulu 2010/14 sayılı Başbakanlık Genelgesi 25 Mayıs 2010 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- 2012/3305 Sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” Başlıklı Bakanlar Kurulu Kararı ile özel sektör tarafından kreş ve gündüz bakım evleri ile okul öncesi eğitim için gerçekleştirilecek en az 500 bin liralık yatırımlarının bölgesel desteklerden faydalanması imkanı getirilmiştir.
- 6111 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanununun 12. maddesine “Kız çocuklarının durum değişikliklerinin ortadan kalkması halinde, bu kişiler tekrar ilgili kanunlara göre bakmakla yükümlü olunan kişi sayılır.” cümlesi eklenerek kız çocuklarının sosyal ve ekonomik durumları korunmuştur.
- 6552 sayılı İş Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması İle Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun ile doğum borçlanması kapsamı genişletilerek daha önce iki çocuk için geçerli olan doğum borçlanması üç çocuğa çıkarılmıştır.
- "Kredi Garanti Kurumlarına Sağlanacak Hazine Desteğine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Karar” da kadın girişimcileri destekleyen pozitif ayrımcılık içeren hükümler yer almaktadır. 2009 yılında yapılan düzenlemeyle uygulanmaya başlayan Hazine destekli kefalet sistemi kapsamında teminat sıkıntısı çeken KOBİ’lere Kredi Garanti Fonu A.Ş. (KGF) tarafından kefalet sağlanarak bu firmaların finansmana erişimleri

kolaylaştırılmaktadır. Bu çerçevede, kadın girişimcilerin de finansmana erişimlerini kolaylaştırmak amacıyla yeni bir düzenleme yapılmıştır. Söz konusu düzenleme ile kadın girişimcilerin kefaletten daha avantajlı koşullarda yararlanmaları sağlanmaktadır. Hazine Destekli Kefalet sisteminde kefalet tutarı, KOBİ tanımına haiz yararlanıcılar için azami %90, KOBİ tanımı dışında kalan yararlanıcılar için %85'tir. Kadın girişimcilerin kullanacağı krediler için azami kefalet oranı %90'dır. Söz konusu kefaletten 55 yaşını doldurmamış, en az ilkokul mezunu kadınlara ait, faaliyet süresi 2 yılın altında olan firmalar yararlanabileceklerdir. Azami kefalet tutarı yararlanıcı başına 85 bin TL, bir risk grubu için ise 130 bin TL olacaktır.

- Ayrıca, önceki uygulamalarda yer alan kadın girişimcilerin Hazine destekli kefalet uygulamasından yararlanabilmesi için 2 yıldır faaliyet gösteriyor olması kriteri kaldırılarak, kredi başvurusunda bulunan kadın girişimcilerin kredi aldıkları şirketin yönetiminde aktif olmaları şartı getirilmiştir..
- Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen “Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı” kapsamında ekonomik yatırım projelerinin %50 hibeli kısmında, proje sahibinin kadın çiftçi olması durumunda proje ön değerlendirme kriterlerine göre puanlama cetvelinde +2 puan verilmekte, eğer bu kadın çiftçi tarımsal amaçlı kooperatif veya birlik üyesi ise +4 puan daha verilmektedir. Proje kapsamında makine-ekipman alımlarında çiftçilik yapan kadın girişimciler müracaat ettikleri takdirde 35 çeşit makineden %50 hibe alabilmektedirler.
- 6284 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından, uygulamaya açıklık getirmesi ve uygulayıcılara yol göstermesi amacıyla Nisan 2012’de 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanması Hakkında 2012/13 sayılı Bakanlık Genelgesi yayımlanmıştır.
- 6284 Sayılı Kanunun Uygulama Yönetmeliği ise ilgili kurum ve kuruluşların görüş ve önerileri doğrultusunda hazırlanmış, 18 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- Kadın konukevlerinin yeniden yapılandırılmasına ilişkin Kadın Konukevleri Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, ilgili tüm tarafların katkı ve katılımlarıyla hazırlanmış, 5 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- 10/09/2014 tarihi 6552 sayılı kanun ile 5510 Sayılı kanuna ev hizmetlerinde çalışan kadınlara ilişkin düzenleme eklenmiştir. Bu düzenlemeye göre 1 Nisan 2015 tarihinden itibaren ev hizmetlerinde sigortalı çalıştıranlar hakkında bu işlerin ay içinde 10 günden az ve 10 günden fazla yapılıp yapılmadığına göre işlem yapılmaktadır. Ayda 10 günden az çalışanlar iş kazası ve meslek hastalığı yönünden sigortalı sayılacak, primleri çalıştıran kişi tarafından ödenecek, sigortalılar isterlerse takip eden ayın sonuna kadar uzun vade (emeklilik) ve genel sağlık sigortası primi ödeyebilmektedir. Ayda 10 gün ve üzerinde çalışanların primleri işverenleri tarafından kolay işverenlik uygulamaları çerçevesinde ödenmektedir.
- Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik, ilgili tüm tarafların katkı ve katılımlarıyla hazırlanmış, 17 Mart 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

11. Politika Belgeleri

Ülkemizde kadın erkek eşitliğinin sağlanması, kadınların güçlenmesi ve hak ve fırsatlardan eşit şekilde yararlanmaları, kadına yönelik şiddetle mücadele adına ilgili paydaşlarca çalışmalar yürütülmektedir. Yürütülen bu çalışmaların belirli bir program çerçevesinde gerçekleştirilmesi, etkili bir iş birliğinin sağlanması adına Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne belirli dönemleri kapsayacak eylem planları hazırlanmaktadır. Bu eylem planlarından bir kısmı tamamlanmış bir kısmı halen yürürlüktedir.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinasyonunda ilgili tarafların katkı ve katılımları ile hazırlanan “*Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı*”, 2008-2013 yılları arasında uygulanmıştır. Kadınların temel sorun alanları ve buna yönelik çözümleri içeren sekiz farklı konu başlığından oluşan Eylem Planının başlıkları “Kadın ve Kız Çocuklarının Eğitimi”, “Kadın ve Sağlık”, “Kadın ve Ekonomi”, “Kadın ve Yoksulluk”, “Kadın ve Çevre”, “Kadın ve Medya”, “Yetki ve Karar Alma Mekanizmalarında Kadın” ve “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi” olarak belirlenmiştir.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinasyonunda hazırlanan diğer bir eylem planı olan “*Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı*”, 2018-2023 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Kadınların ekonomik ve sosyal yaşama katılımlarının güçlendirilmesi; hak, fırsat ve imkanlardan eşit şekilde yararlanmalarının sağlanması; kadın erkek fırsat eşitliğinin tüm ana plan ve politikalara yansıtılması amacıyla hazırlanan Eylem Planı, kadının güçlenmesi konusunda hazırlanan oldukça kapsamlı bir eylem planıdır.

“Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023” kadınların güçlenmesi adına 5 Temel Politika eksenini içermektedir. Bunlar;

- **Eğitim,**
- **Ekonomi,**
- **Sağlık,**
- **Karar Alma Mekanizmalarına Katılım,**
- **Medya**

Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı ile kamu kurum ve kuruluşlarına, yerel yönetimlere, üniversitelere, sivil toplum kuruluşlarına ve özel sektöre çeşitli görev ve sorumluluklar verilmektedir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı ve Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planlarına ek olarak, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda, tüm tarafların sürece dahil edilmesi, ilgili mevzuat ve kamu politikası açısından hedef ve faaliyetlerin belirlenmesi amacıyla eylem planları hazırlanmıştır. 2012 yılında yürürlüğe giren “*Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015)*”nın uygulama süresi 2015 yılı sonunda tamamlanmıştır. Bu eylem planının devamı niteliğinde olan, İstanbul Sözleşmesi başta olmak üzere taraf olunan uluslararası sözleşmeler ve ulusal mevzuat hükümleri, ilgili araştırma ve inceleme raporları ile son dönemde ortaya çıkan toplumsal ihtiyaç ve gelişmeler göz önünde bulundurularak, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin kadın araştırmaları merkezlerinin katkı ve katılımları

ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinasyonunda hazırlanan “**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)**” halen yürürlüktedir.

“Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 3.Ulusal Eylem Planı (2016-2020) ile;

- **Mevzuat Düzenlemeleri,**
- **Farkındalık yaratma ve zihniyet dönüşümü,**
- **Koruyucu ve önleyici hizmet sunumu ve şiddet mağdurlarının güçlenmesi,**
- **Sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanması,**
- **Kurum kuruluşlar arası işbirliği ve politika.**

olmak üzere 5 temel alanda iyileştirmeler hedeflenmektedir.

Ayrıca yürürlükte olan Üçüncü Ulusal Eylem Planımız doğrultusunda; Bakanlığımız ile Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı işbirliğinde uygulamada öne çıkan sorunlar ve çözüm önerileri konusunda gerçekleştirilen ortak çalışma sonucunda 2020-2021 yıllarını kapsayan “**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Koordinasyon Planı**” hazırlanmıştır. Koordinasyon Planı, ilgili Bakanlıklar ve Başkanlık tarafından 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü etkinlikleri kapsamında imza altına alınmış olan “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumsal İşbirliği ve Eşgüdümün Artırılmasına Dair Protokol” çerçevesinde yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu Koordinasyon Planı ile;

- ✓ **Mevzuatın Etkin Uygulanması,**
- ✓ **Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi,**
- ✓ **Farkındalık Artırma ve Bilinç Yükseltme ile**
- ✓ **Veri Toplama ve Araştırma**

hedefleri kapsamında ilgili kurumlar tarafından kapsamlı **75 faaliyet** gerçekleştirilecektir.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 3.Ulusal Eylem Planı’nda yer alan **erken yaşta evliliklerin ilgili tüm tarafların işbirliği ile önlenmesine** yönelik faaliyet doğrultusunda 2017 ve 2018 yılları içerisinde erken yaşta ve zorla evlilik oranlarının yüksek olduğu ve gerek görülen diğer illere yönelik çalışmalar yürütülmüştür. Bu kapsamda 19 ilimize (İzmir (Kiraz İlçesi), Diyarbakır, Şanlıurfa, Mardin, Antalya, Kars, Ağrı, Iğdır, Van, Muş, Bitlis, Gaziantep, Kilis, Nevşehir, Yozgat, Hatay, Kahramanmaraş, Aksaray ve Niğde illerine) “Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele İl Eylem Planları” hazırlanması amacıyla saha ziyaretleri gerçekleştirilmiştir.. Çalışma ziyaretleri yapılan illerde, mülki amir başkanlığında ve Bakanlığımız koordinasyonunda İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, İl Göç İdaresi, İl Gençlik ve Spor Müdürlüğü, Kolluk Birimleri, İl Müftülüğü ve diğer ilgili kamu kurumlarının yanı sıra üniversitelerin ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile 2017, 2018 ve 2019 yıllarında bütüncül politikalar oluşturularak il eylem planları hazırlanmıştır. 19 ilimizde erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele amacıyla hazırlanan il eylem planları izleme ve işbirliği çalışmaları devam etmektedir.

B) ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER

1. Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi CEDAW, 2. Dünya Kadın Konferansının ardından 1 Mart 1980 tarihinde, üye ülkelerin imzasına açılmıştır. Türkiye'nin 1985 yılında onayladığı Sözleşme, 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

CEDAW'ın 18. maddesi uyarınca; taraf devletler, her dört yılda bir dönemsel ülke raporlarını CEDAW Komitesine sunmak zorundadırlar. Türkiye bu zorunluluk kapsamında ilk raporunu 1990, Birleştirilmiş 2. ve 3. Dönemsel Raporunu 1997, Birleştirilmiş 4. ve 5. Dönemsel Raporunu 2005, 6. Dönemsel Raporunu ise 2008 yılında CEDAW Komitesi'ne sunmuştur. 6. Ülke Raporunun Temmuz 2010 itibariyle Komite'de savunulmasının ardından talep edilen Ara Dönem Raporu da 2012 yılı içerisinde sunulmuştur. Ülkemizin 7. Ülke Raporu Kasım 2014'te CEDAW Komitesi'ne iletilmiş, 13 Temmuz 2016 tarihinde de CEDAW Komitesi'nin 64. Oturumu çerçevesinde Cenevre'de raporun savunması gerçekleştirilmiştir. Komitenin talebi üzerine hazırlanan Ara Dönem Raporu 30 Temmuz 2018 tarihinde sunulmuştur.

CEDAW'a ilişkin olarak hazırlanan İhtiyari Protokol Türkiye tarafından 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylanmış, 29 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İhtiyari Protokol ile taraf devletlerin CEDAW'ı ihlal etmeleri durumunda, kişilere ve gruplara CEDAW Komitesine başvuru hakkı tanınmaktadır. Protokol ile ayrıca uygulamaları denetlemek üzere Komiteye yapılacak şikayetleri kabul etme ve inceleme yetkisi tanınmaktadır.

2. Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 7 Nisan 2011 tarihinde "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi"ni kabul etmiş ve Sözleşme üye ülkelerin imza ve onayına sunulmuştur. Kadına yönelik şiddet alanında yasal çerçeve oluşturması ve bu alanda uluslararası bağlayıcılığa sahip ilk düzenleme olması açısından Sözleşme oldukça önemlidir. Sözleşme ile fiziksel, cinsel, psikolojik şiddetin yanı sıra zorla evlendirme, ısrarlı takip gibi farklı şiddet türleri tanımlanmakta ve bunlara ilişkin yaptırımlar getirilmektedir.

Türkiye'nin de imzaladığı Sözleşme, 10-11 Mayıs 2011 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen 121. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Toplantısında üye ülkelerin imzasına açılmıştır. Sözleşmenin onaylanmasının uygun bulunduğu dair Kanun 25 Kasım 2011 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) kabul edilerek 29 Kasım 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Böylece Türkiye, Avrupa Konseyi'nin ilgili sözleşmesini onaylayan ilk ülke olmuştur. Sözleşmeyi onaylayan ülke sayısının 10'a ulaşması ile Sözleşme 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanmasının takibi amacıyla Taraf Ülkeler Komitesi ve Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubu (GREVIO) oluşturulmuştur. GREVIO uzmanlar grubunun Ülkemize ilişkin ilk denetim süreci tamamlanmıştır.

GREVIO 15 Ekim 2018 tarihinde Türkiye Değerlendirme Raporunu yayımlanmıştır.

Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubu (GREVIO) tarafından hazırlanan rapor ve rapora ilişkin Türkiye'nin yanıtlarına KSGM web sitesinde <https://www.ailevecalisma.gov.tr/ksgm/duyurular/kad%C4%B1na-yoenelik-ve-aile-%C4%B0%C3%A7i-%C5%9Fiddete-kar%C5%9F%C4%B1-mucadelede-uzmanlar-grubu-grevio-taraf%C4%B1ndan-haz%C4%B1rlanan-rapor-ve-rapora-ili%C5%9Fkin-tuerkiye-nin-yan%C4%B1tlar%C4%B1/> adresinden ulaşılabilir.

GREVIO Uzmanlar grubunun görev süresi Mayıs 2019'da dolduğundan Uzmanlar grubuna Ülkemiz adayı olarak Prof Dr. Aşkın ASAN bildirilmiş olup, Taraf Ülkeler Komitesi tarafından GREVIO üyesi olarak seçilmiştir.

III- TEMEL GÖSTERGELERDE KADIN

A) DEMOGRAFİK VERİLER

Nüfus: 31 Aralık 2019 itibarıyla TÜİK verilerine göre Türkiye'de toplam nüfus 83 milyon 154 bin 997'dir. Erkek nüfus 41 milyon 721 bin 136 kişi, kadın nüfus ise 41 milyon 433 bin 861 kişidir. Diğer bir ifadeyle toplam nüfusun %50,2'sini erkekler, %49,8'ini ise kadınlar oluşturmaktadır.

Beklenen Yaşam Süresi: Türkiye'de 2017 yılı doğuşta beklenen yaşam süresi 78 yıldır. Doğuşta beklenen yaşam süresi, erkeklerde 75,3 ve kadınlarda 80,7 yıldır. Genel olarak kadınlar erkeklerden daha uzun süre yaşamakta olup, doğuşta beklenen yaşam süresi farkı 5,4 yıldır.

Evlenme İstatistikleri: Ortalama ilk evlenme yaşı, 2017 yılında erkekler için 27,7, **kadınlar için 24,6** olarak tespit edilmiştir. Erkek ile kadın arasındaki ortalama ilk evlenme yaş farkı ise 3,1 yaş olarak gerçekleşmiştir.

Doğum İstatistikleri, 2018

Toplam doğurganlık hızı, bir kadının doğurgan olduğu dönem (15-49 yaş grubu) boyunca doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade etmektedir. TÜİK verilerine göre, toplam doğurganlık hızı 1,99'dur.

Ölüm İstatistikleri:

Ölüm sayısı 2018 yılında % 0,1 azalarak 426 bin 106 kişi olmuştur.

B) EĞİTİM

1. Mevcut Durum

Eğitim, üretken ve kaliteli yaşamın önkoşulu olmanın yanında hem toplumsal hem de bireysel değişimin aracı olarak, toplumsal gruplar ve cinsiyetler arasındaki eşitsizlikleri en aza indirebilecek bir anahtardır. Kadınların toplumsal hayatta etkin rol üstlenmelerinde her düzeyde eğitim imkânlarından ve fırsatlarından eşit bir şekilde yararlanmaları son derece önemlidir.

CEDAW'ın eğitim hakkını düzenleyen 10. maddesi taraf devletlere, eğitimde erkeklerle eşit haklara sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayrımcılığı önleyen bütün önlemleri alma yükümlülüğü getirmektedir.

4. Dünya Kadın Konferansı sonucunda kabul edilen belgeler ile (Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı) kadının ilerlemesi ve güçlendirilmesi için öncelikle harekete geçilecek 12 kritik alan belirlemiş olup, bu kritik alanlardan birisi de “Kadın ve Eğitim”dir.

Ayrıca, Türkiye’nin, Binyıl Kalkınma Hedefleri, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Birliğine üyelik başvurusu çerçevesindeki uluslararası taahhütleri de kadınların ve kız çocuklarının eğitimde erkeklerle eşit haklara sahip olmalarını sağlayacak tüm düzenlemeleri yapması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Türkiye, yukarıda bahsedilen uluslararası sözleşme ve belgeler ile eğitim hususunda politikalar geliştirmeyi, yasal düzenlemeler yapmayı, bu yasaları uygulamaya geçirmeyi ve kadın okuryazarlığını % 100 olarak gerçekleştirmeyi taahhüt etmiştir.

Milli Eğitim Temel Kanununun 4. maddesinde eğitim kurumlarının dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açık olduğu, 8. maddesinde de eğitimde kadın erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanması ifadeleri yer almaktadır. Buna paralel olarak İlköğretim ve Eğitim Kanununun 2. maddesinde de ifade edildiği üzere ilköğretim, öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi, devlet okullarında parasızdır. Söz konusu kanunda 2012 yılında yapılan değişiklikle, zorunlu eğitim süresi 4 yıl ilkokul, 4 yıl ortaokul ve 4 yıl lise eğitimini kapsayacak şekilde 12 yıl olarak düzenlenmiştir.

Türkiye’de okuma-yazma bilmeyenler 6 yaş ve üzeri nüfusun %3,03’ünü oluşturmakta olup kadınlarda bu oranın yüksek olduğu görülmektedir (TÜİK,2018)¹. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2018 yılı sonuçlarına göre 2.198.088 kişi okuma-yazma bilmemekte olup bunların 1.872.537’sini kadınlar oluşturmaktadır. Okuma yazma bilmeyen kadınların %95,5’i (1.789.652) 50 ve üzeri yaş grubundadır. 6-24 yaş grubunda ise okuma yazma bilmeyen 20.784 kadın bulunmaktadır (TÜİK,2018).

Tablo: Okuma-Yazma Durumu ve Cinsiyete Göre Nüfus (6+ Yaş) 2018 Türkiye

Okuma-Yazma Durumu	Toplam	Kadın	Erkek
Okuma-Yazma Bilmeyen	2.198.088	1.872.537	325.551
Okuma-Yazma Bilen	70.316.685	34.336.648	35.980.037
Bilinmeyen	590.420	302.596	287.824
Toplam	73.105.193	36.511.781	36.593.412

Kaynak: TÜİK Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı 2018 Sonuçları

* Yabancılar kapsama alınmamıştır.

6 yaş ve üstü kadın nüfus içerisinde kadın okumaz-yazmazlık oranı %5.1, erkek nüfus içinde erkek okumaz-yazmazlık oranı ise %0,8’dir.²

¹ Bilinmeyen nüfus hesaplamaya dahil edilmemiştir.

² Bilinmeyen nüfus hesaplamaya dahil edilmemiştir.

15 yaş ve üstü kadın nüfus içerisinde (+15) kadın okumaz-yazmazlık oranı ise %6,08'tir³.

Genele bakıldığında, okuma yazma bilmeme oranı her iki cinsiyet içinde “genç yaş gruplarından ileri yaş gruplarına”, “kentsel nüfustan kırsal nüfusa” ve “Batı bölgelerden Doğu bölgelerine” gidildiğinde, artış sergilemektedir. Ancak, bu değişkenlerin her koşulda kadınlar üzerindeki etkisi erkekler üzerindeki etkisinden daha büyük olmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından hazırlanan “Ulusal Eğitim İstatistikleri”ne göre 6 ve yukarı yaş grubunda bitirilen eğitim düzeyine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo: Bitirilen Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Nüfus (6+yaş) 2018 Türkiye

Bitirilen eğitim düzeyi	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma yazma bilmeyen	2.198.088	325.551	1.872.537
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	7.739.232	3.250.584	4.488.648
İlkokul mezunu	18.282.367	8.037.156	10.245.211
İlköğretim mezunu	8.832.635	5.067.482	3.765.153
Ortaokul veya dengi okul mezunu	9.725.445	5.326.551	4.398.894
Lise veya dengi okul mezunu	14.785.993	8.380.125	6.405.868
Yüksekokul veya fakülte mezunu	9.754.499	5.235.988	4.518.511
Yüksek lisans mezunu	989.432	559.339	430.093
Doktora mezunu	207.082	122.812	84.270
Bilinmeyen	590.420	287.824	302.596
Toplam	73.150.193	36.593.412	36.511.781

Kaynak: TÜİK ADNKS Eğitim, Kültür ve Spor Veritabanı 2018 Sonuçları

* Yabancılar kapsama alınmamıştır.

Okul öncesi eğitim; Okul öncesi eğitim; isteğe bağlı olarak zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş, 3 yaş, 4 yaş ve 5 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsar. Okul öncesi eğitim kurumları bağımsız anaokulları olarak kurulabildikleri gibi, gerekli görülen yerlerde ilköğretim okullarına bağlı ana sınıfları halinde veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulama sınıfları olarak da açılmaktadır.

2018/2019 eğitim-öğretim yılı rakamlarına göre, okul öncesi eğitimde 3-5 yaş grubunda net okullaşma oranı toplamda % 39,1 olup, kız çocukları için % 38,7; erkek çocukları için ise % 39,4'dür. 4-5 yaş grubuna bakıldığında ise söz konusu oranın toplamda % 50,7; kız çocukları için % 50,3; erkek çocukları için ise % 51,2 olduğu görülmektedir. 5 yaş grubunda okullaşma

³ Bilinmeyen nüfus hesaplama dahil edilmemiştir.

oranına bakıldığında ise toplamda oran % 68,3 iken kız çocukları için %67,2, erkek çocukları için ise % 69,3'dür.

İlköğretim kurumları; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam hatip ortaokullarından oluşmaktadır.

2018/2019 eğitim-öğretim yılında ilkokul düzeyinde toplam net okullaşma oranı %91,9 olmuştur. Erkek ve kız çocukları için sırasıyla %91,7 ve %92 olarak gerçekleşmiştir. Ortaokulda ise net okullaşma oranları toplamda %93,2 erkek ve kız çocukları için sırasıyla %92,9 ve %93,6'dır. İlköğretimde cinsiyet oranı 2006/2007 öğretim yılında %94,11 iken; 2018/2019 öğretim yılında ilkokulda %99,5'e, ortaokulda ise %101,9'a yükselmiştir. İlkokul düzeyinde okullaşma oranları iller arasında farklılık göstermekte olup kız çocuklarının net okullaşma oranının en düşük olduğu iller Gümüşhane (%68,88), Çankırı (%76,69) ve Tokat (%85,74) ve en yüksek olduğu iller ise Şanlıurfa (%94,12), Diyarbakır (%94,07), Iğdır (%94,06)'dır.

2018/2019 öğretim yılında ilkokul ve ortaokul düzeyinde öğrenci sayılarına bakıldığında; ilkokul düzeyine devam eden 5.267.378 öğrenci bulunmakta olup, bu öğrencilerin %48,58'ini (2.559.289) kız çocukları oluşturmaktadır. İlköğretimin ikinci kademesi olan ortaokul düzeyine devam eden 5.627.075 öğrencinin ise %49,22'sini (2.769.932) kız çocukları oluşturmaktadır.

Ortaöğretim

Ortaöğretim, ilköğretime dayalı, 4 yıl süreli, zorunlu, örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Genel, mesleki ve teknik eğitim veren okul/kurumların tümünü kapsayan ortaöğretim kademesinde de okullaşma oranlarının son yıllarda sürekli olarak arttığı görülmektedir.

2006/2007 öğretim yılında ortaöğretim kademesinde net okullaşma oranı toplamda %56,51 iken, erkek ve kız çocukları için sırasıyla %60,71 ve %52,16 olarak kaydedilmiş; 2018/2019 öğretim yılına gelindiğinde ise toplamda %84,2 olmuş, erkek ve kız çocukları için ise sırasıyla %84,5 ve %83,8 olarak gerçekleşmiştir.

Ortaöğretime devam eden 5.649.594 öğrencinin %46,64'ünü; işgücü piyasasına ara eleman yetiştiren mesleki ve teknik ortaöğretime devam eden 1.793.391 öğrencinin ise %39,5'ini kız öğrenciler oluşturmaktadır **Eğitimin temel kademelerinde sağlanan gelişmelere paralel olarak yükseköğretim kademesinde de önemli gelişmeler yaşanmıştır.**

Yükseköğretim

2005/06 yılında %18,85 olan toplam yükseköğretim net okullaşma oranının 2018/19 öğretim yılında %44,1'e yükseldiği görülmektedir. Kadınlar açısından bu oran 2005/06 yılında 17,41 iken 2018/19 öğretim yılında % 46,3'e yükselmiştir. Yükseköğretim kademesinde cinsiyet oranı %96,35'dir.

Yüksek Öğretim Kurumunun Ocak 2019 verilerine göre yükseköğretimde cinsiyete göre öğrenci sayıları verilmiştir.

	Erkek	Kadın	Toplam	Kadın Oran%
--	--------------	--------------	---------------	--------------------

Önlisans	1.488.558	1.462.054	2.950.612	%49
Lisans	2.416.915	2.069.122	4.486.037	%46
Yüksek Lisans	240.926	174.151	415.077	%41
Doktora	54.094	42.587	97.491	%43,6
Toplam	4.201.303	3.747.914	7.949.217*	47,1

*AÖF dahildir (Devlet, Vakıf, KKTC)

MYO'lardaki Öğrenci Sayıları

	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek Öğrenci Oranı (%)	Kadın Öğrenci Oranı (%)
Önlisans	641.367	448.065	1.089.432*	%59	%41

*Örgün

Kadın oranı eğitim bilimleri (%59), sağlık (%78,5) ve güzel sanatlar (%55,2) alanlarda yoğunken, mimarlık ve mühendislik (%27,9), veterinerlik (%34,3) gibi alanlarda da önemli ölçüde düşmektedir (YÖK,2019).

Akademik personelde kadının durumuna bakıldığında Profesör, Doçent, Doktor Öğretim Üyesi, Öğretim Görevlisi, Araştırma Görevlisi kadroları içinde kadın oranının birçok ülkeden daha yüksek olduğu (% 44,09) görülmektedir. Bu, çok önemli bir oran olmakla birlikte rektörlük (%9,69) gibi üst pozisyonlarda erkek egemenliği devam etmektedir.

Yaygın Eğitim

Türkiye’de kadınları kapsayan örgün eğitimin yanında ve dışında, bilgi, beceri, meslek kazandırmaya ve bireysel ve toplumsal gelişmeyi sağlamaya yönelik yaygın eğitim etkinliklerinin çokluğu ve çeşitliliği dikkat çekicidir.

Milli Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) mesleki ve teknik eğitim veren okul/kurumları aracılığıyla gerçekleştirdiği yaygın eğitim etkinliklerine ek olarak pek çok sivil toplum örgütü gönüllü olarak kadınlara yönelik okuma yazma, beceri ve meslek edindirme kursları vermekte, belediyeler ücretsiz benzer kurslar düzenlemekte, GAP İdaresi Başkanlığının Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) ve (mülga) ASPB’ye bağlı ADEM’ler yine benzer faaliyetlerde bulunmaktadır.

MEB 2018/2019 eğitim-öğretim yılı verilerine göre yaygın eğitim kapsamında açılan kurslarda eğitim gören 10.783.964 kursiyerin 5.763.460’ını (%53,4) kadınlar oluşturmaktadır. Halk

Eğitim Merkezlerinde açılan kurslardan faydalanan 7.977.448 kursiyerin %60,1'ini; Mesleki Eğitim Merkezlerinde açılan kurslardan faydalanan 183.147 kursiyerin %19,5'ini kadınlar oluşturmaktadır. (MEB,2019).

Eğitimciler

2018-2019 oğretim yılı verilerine göre;

- ✓ Okulöncesi eğitimde görev yapan 93.303 oğretmenin %94,4', (88.062),
- ✓ İlkokul düzeyinde görev yapan 300.732 oğretmenin %64' (192.537),
- ✓ Ortaokul düzeyinde görev yapan 354.198 oğretmenin %58,3' (206.666),
- ✓ Ortaöğretimde görev yapan 371.234 oğretmenin %50,8'i (188.480) kadınlardan oluşmaktadır.

Son yıllarda ilköğretim kademesindeki kadın oğretmen sayısı önemli oranda artmıştır. Kimi koşullarda ailelerin kız çocuklarının okutulması ve eğitime devamı konularında ortaya çıkan direncin kırılmasında kadın oğretmenlerin olumlu etkisi bulunmaktadır. Oğretmenler ve okul müdürleri, oğrenciler için birer rol modeli olmaktadır. Bu açıdan kadın oğretmenlerin sayısındaki artış gibi kadın okul müdür ve müdür yardımcılarının da sayısının artması oldukça önem taşımaktadır.

MEB Strateji Geliştirme Başkanlığının Ocak 2020 verilerine göre MEB bünyesinde Merkez teşkilatında, kadrolu veya görevli(vekil) statüde görev yapan 1.328 yöneticinin 556'sı kadındır (%41,86).

Taşra teşkilatı yöneticileri sayıları çerçevesinde durum ise aşağıda belirtilmektedir:

- ✓ 81 İl Millî Eğitim Müdürünün 3' (%2,47),
- ✓ 825 İlçe Millî Eğitim Müdürünün 12'si (%0,98) kadındır.

Eğitim kurumu yöneticilerinde ise; 30.832 okul müdürünün 2.904', 1.573 müdür başyardımcısının 159'u, 53.021 müdür yardımcısının ise 13.291'i kadındır.

2. Yapılan alışmalar

Kız ve erkeklerin eğitime eşit katılımlarını temin etmek hedefine ulaşmak amacıyla eğitim seferberliği başlatan Türkiye, kırsal kesimde okulu bulunmayan köy ve köy altı yerleşim birimlerinde bulunan ilköğretim ağ nüfusu ile ekonomik düzeyi düşük ailelerin çocuklarının ilköğretim hizmetlerine kavuşturulmasını sağlamak amacıyla yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okulları açmıştır. 2018-2019 yılı eğitim oğretim yılı verilerine göre yatılı oğrenci sayısı 353.341 olup, 176.651'ini (%49.9) kız oğrencilerden oluşturmaktadır (MEB, 2019).

Okulu bulunmayan nüfusu az ve dağınık yerleşim birimlerinde bulunan ilköğretim çağındaki kız ve erkek çocuklar ile birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan okullarda bulunan oğrencilerin daha kaliteli eğitim-oğretim imknına kavuşturulması, eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması amacıyla, "Taşımalı İlkokul, Ortaokul ve Ortaöğretim Uygulaması" yürütülmektedir. 2018/2019 eğitim oğretim yılında "Taşımalı İlkokul ve ortaokul Uygulaması"ndan yararlanan oğrenci sayısı 798.014 olup, 391.577'si (%49) kız oğrencilerden oluşmaktadır.

Ülke genelinde taşınabilir ortaöğretim uygulaması kapsamında 2018/2019 öğretim yılında 81 ilde 200.511 kız, 220.056 erkek olmak üzere toplam 420.567 öğrenciye taşıma ve yemek hizmeti verilmiştir (MEB, 2019).

Yoksul aile çocuklarına verilen yatılı eğitim hizmetlerinin yanı sıra, ilköğretim kurumlarının 6, 7 ve 8. sınıfları ile genel ve meslekî teknik orta öğretim kurumları için bursluluk hizmetleri de verilmektedir. Bursluluk hizmetleri ve Şartlı Eğitim Yardımı uygulaması ile; nüfusun en muhtaç kesimine dahil olan ailelerin çocuklarının temel eğitim hizmetlerine tam olarak erişimini hedef alan bir sosyal yardım ağı oluşturmak amacıyla Türkiye'nin her köşesinde karşılıksız eğitim yardımları yapılmaktadır. Kız çocuklarının okullaşma oranları ile ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranlarını artırmak için, kız çocuklarına ve ortaöğretime devam eden öğrencilere verilen yardım miktarları daha yüksek tutulmuş olup ödemeler annelere yapılmaktadır. İlköğretimdeki kız öğrenciler için 40 lira, erkek öğrenciler için 35 lira, ortaöğretimdeki kız çocukları için 60 lira, erkek çocukları için 50 lira aylık ödenmektedir.

29 Mayıs 2017 tarihinde başlayan, Millî Eğitim Bakanlığı ile Türkiye-Avrupa Birliği ortak finansmanı ve UNICEF teknik desteğinde yürütülen “Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi” Mayıs 2020 itibariyle sona erecektir. Proje faaliyetleri Antalya, Bursa, Konya, İzmir, Gaziantep ve Samsun illerinde olmak üzere toplam 90 pilot okulda uygulanmaktadır. Proje pilot uygulamaları Eylül 2019 tarihinde başlamış olup uygulama, izleme ve değerlendirme süreçleri devam etmektedir.

2017-2018 eğitim öğretim yılında **okulsuz yerleşim yerlerindeki çocukları okullandırmak için uygulanan “Gezici Öğretmen Ön Pilot Uygulaması” 24 ilçede, 30 öğretmen ile 120 köye gidilerek gerçekleştirilmiştir.** 2018-2019 eğitim öğretim yılında da 23 ilçede 37 öğretmen 148 köye giderek 680 çocukla gezici öğretmen sınıfı pilot uygulamasına devam etmektedir. Ayrıca 10 ilçede 29 yerleşim yerinde 367 çocukla “Taşıma Merkezi Ana Sınıfı Pilot Uygulaması” yapılmaya başlanmıştır.

Yabancı uyruklu çocukların yoğun olduğu dezavantajlı yerleşim yerlerinde derslik ihtiyacını karşılamak amacıyla 2017-2018 eğitim öğretim yılında 139 yerde 278 taşınabilir ana sınıfı yapılmış, 2018-2019 eğitim öğretim yılında da 59 yerde 118 taşınabilir ana sınıfı yapımına devam edilmektedir.

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü ile UNICEF iş birliğinde hazırlıkları sürdürülen “Dünyada ve Türkiye’de Okul Terki İnceleme Raporu”; **devamsızlık, sınıf tekrarı ve örgün eğitim dışına çıkma riski taşıyan öğrencilere yönelik olarak farklı ülkelerde gerçekleştirilen önleyici, müdahale edici ve telafi edici çalışma örneklerini ve uluslararası politika, model ve uygulamaları içerecektir.** Çalışma kapsamında taslak rapor hazırlanmış olup araştırmanın tamamlanmasının ardından sonuçlar ilgili kurum ve kuruluşlarla paylaşılarak bulgular ve öneriler doğrultusunda devamsızlık, sınıf tekrarı ve okuldan erken ayrılma durumlarının önlenmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Limak Vakfı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) iş birliğinde yürütülen “Türkiye’nin Mühendis

Kızları Projesi Lise Programı” ile lise öğrencilerinin, velilerinin ve öğretmenlerinin eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği ve mesleki ön yargılar konularında farkındalıklarının artırılması ve mühendislik mesleğinin tanıtılması yoluyla cinsiyet farkı gözetilmeksizin öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mühendislik bölümlerini tercih etmelerine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Proje, 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında Ankara, Antalya, Artvin, Çanakkale, Elazığ, Hatay, İstanbul, Kırklareli, Muğla ve Siirt olmak üzere 10 ilde 50 pilot okulda uygulanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere yönelik düzenlenen hizmet içi eğitimler kapsamında, 2018 yılında düzenlenen 16 “**Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Eğitimi Kursu**”na 682 kişinin; aile eğitimleri kapsamında düzenlenen 400 hizmet içi eğitim faaliyetine ise 9.942 kişinin katılımı gerçekleşmiştir.

2011-2016 yılları arasında 35 ilde yürütülen ve faaliyetlerini tamamlayan “Mesleki Becerilerin Geliştirilmesi Projesi (MESGEP-1)”; 2017 Yatırım Programına yaygınlaştırma kapsamında, “Mesleki Becerilerin Geliştirilmesi Projesi (MESGEP-2)” yürütülmüştür. Ocak-Ağustos 2018 itibariyle toplam 168 meslek kursuna 2.696 kişi katılım sağlamış olup kursiyerlerin %80’ni (2.211) kadınlar oluşturmuştur. Projenin Hedef Kitlesi içinde şiddet mağduru kadınlar ve bir meslek sahibi olmak isteyen ev hanımları da bulunmaktadır.

MEB tarafından yayımlanan 2010/38 sayılı “**Özellikle Ortaöğretimde Kız Çocuklarının Okullaşması**” Genelgesi ile kız çocuklarının okullaşma oranlarının artırılması, ortaöğretime geçiş oranlarının yükseltilmesi, hiçbir kız çocuğunun eğitim dışında kalmaması amaçlanmıştır. Özellikle Kız Çocuklarının Okula Devam Oranının Arttırılması Operasyonu-2 (KEP-2) projesi tamamlanmıştır.

2018 yılında ulusal kaynaklı olarak 3 milyon 250 bin TL’lik bütçeye sahip olan “Kız Çocuklarının Okullaşması Projesi” nin hazırlık çalışmaları planlanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü ile;

- Türk Traktör ve Ziraat Makinaları A.Ş., Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı (TAPV), Türk Eğitim Vakfı (TEV) arasında otomotiv ve tarım sektörünün ihtiyacı olan nitelikli kadın iş gücünü sağlamak, kız öğrencilerin otomotiv sektöründe çalışabilecekleri bölümlerde eğitim almalarına yardımcı olmak, ihtiyacı olan öğrencileri burs ile desteklemek, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda öğrenci, öğretmen ve ailelerde farkındalık yaratmak amacıyla 14.12.2016 tarihinde protokol imzalanmıştır.
- Bursa Teknik Üniversitesi arasında özellikle kız çocuklarının ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kendilerine en uygun mesleği seçmelerini sağlayarak teknolojik alanlarda ihtiyaç olan nitelikli kadın mühendis adayların yetiştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla 05.12.2017 tarihinde protokol imzalanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2014 yılında başlatılan ve 24 ay süren “**Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Teknik Destek**” Projesi ile cinsiyet kalıp yargılarının olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak, toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sağlamak, okullarda kız ve erkek çocuklar için cinsiyet eşitliğini geliştirmek ve toplumsal cinsiyete duyarlı

yaklaşımı bir tüm eğitim sistemine yerleştirmek amaçlanmıştır.10 pilot il (Erzurum, Batman, Samsun, İzmir, Malatya, Şanlıurfa, Karaman, Mardin, Trabzon, Sivas) ve her ilde 4 okul olmak üzere toplamda 40 pilot okulda uygulanan proje ile

- Okullar için Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamaya” yönelik, okuldaki eğitim-öğretim ve idari personel için kılavuz ve değerlendirme aracı niteliğinde bir araç ve bu aracı kullanma kapasitesi geliştirilmiştir.
- Tüm eğitim sektöründe eşitlikçi ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımının yaygınlaştırılması konusunda MEB’in kapasitesi geliştirilmiştir.
- Merkezi ve yerel kampanyalar aracılığı ile öğrencilerin, ebeveynlerin, eğitim-öğretim personeli ve idari personelin eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalıkları artırılmıştır.

Uluslararası kuruluşlar, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları işbirliği ile yürütülen “Haydi Kızlar Okula”, “Baba Beni Okula Gönder”, “Kardelenler” gibi kampanyalar ve “Temel Eğitime Destek Projesi” gibi projeler ile kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi, okuldan erken ayrılan kız çocukları ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığınca hayat boyu öğrenme sisteminin etkinliğini ve verimliliğini artırmaya yönelik olarak hazırlanan 2014-2018 Dönemini kapsayan, Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi, dezavantajlı grup içinde yer alan kadınların eğitime erişimlerinin desteklenmesi ve bu amaçla uzaktan eğitim ve açık öğretim imkanlarının artırılmasını hedeflemektedir.

MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, eğitimde tam yıl ve tam gün esasına dayanarak çalışmalarını yürüten Halk Eğitim Merkezi Müdürlükleri aracılığı ile her öğretim yılı başında alan çalışmaları yaparak, okuma yazma bilmeyen vatandaşları tespit etmekte ve okuma yazma kurslarına katılmalarını sağlamaktadır.

Halk eğitim ve mesleki eğitim merkezlerinde kadınların, mesleki eğitim kurs programlarından yararlandırılarak istihdam edilebilirliklerinin; ekonomik ve sosyal hayata katılımlarının artırılması ve gelir getirici meslek edinmelerinin sağlanmasına çalışılmaktadır. Okuma yazma bilmeyen yetişkinlerin tamamının okuma yazma öğrenmeleri için Bakanlığımızca, Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN ve eşleri hanımefendi Sayın Emine ERDOĞAN’ın himayelerinde, 01 Şubat 2018 tarihi itibarıyla Okuryazarlık Seferberliği başlatılmıştır. Seferberliğin başladığı günden 2019 yılı sonuna kadar tüm seviyelerde 994.880 kişiye ulaşılmıştır. Bu süreçte tüm düzeylerdeki okuma yazma kurslarına toplam 834.789 kadın kursiyer katılmıştır. Bunların 711.798 kişisi yoğunlaştırılmış temel düzey okuma yazma kurslarına, 122.991 ise II. Kademe Okuma Yazma kurslarına katılmıştır.

2018 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kurslarda okuma yazma kurslarına katılan kadın kursiyer sayısı 653.379’dır. I. Kademeyi tamlayıp II. kademe okuma yazma kursuna katılan kadın sayısı 67.860’dır.Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında öğretim programları, ders kitapları ve eğitim materyallerinin içeriklerinin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıları gizli ya da açık iletilerle öğrencilere taşıyarak onları geleneksel cinsiyet rollerine uygun davranışlara yöneltmesi açısından toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olması büyük önem taşımaktadır. MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ve Ortaöğretim Genel Müdürlüğü’ne bağlı kurumlarda uygulanmakta olan ortak ve seçmeli derslere ait öğretim

programlarının güncellenmesi ve geliştirilmesi çalışmaları doğrultusunda hazırlanan ve 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaöğretim kurumlarının tüm sınıflarında uygulamada olan öğretim programları ve ders kitaplarının; Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda İnsan haklarına aykırılık, cinsiyet, ırk, din, dil, renk, siyasi düşünce, felsefi görüş ve benzeri ayrımcılık içermemesine dikkat edilmiş, bunun yanında değerler eğitimi (Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik gibi), girişimcilik, finans bilinci, siber güvenlik, iş sağlığı ve güvenliği, verimlilik, ulusal fikri haklar, çölleşme, tasarım ve yapıcı etkinliklere söz konusu öğretim programlarında yer verilmiştir.

Ders kitaplarından ayrımcılık içeren resim, ifade ve benzeri tüm öğelerin çıkarılması çalışmaları kapsamında 2012 yılında MEB'e bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak kitapların eğitimciler tarafından elektronik olarak değerlendirileceği bir sistem geliştirilmiştir. Buna yönelik olarak aynı yıl Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği kabul edilmiş ve Yönetmelikte kitapların, temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyen ve her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşım sunacağı ifade edilmiştir. Bu kapsamda Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ders kitapları ile öğretim materyallerinde bir cinsi öven ya da yeren anlatımlardan özenle kaçınıldığı ve bu tür öğelerin yer almamasına dikkat edildiği ifade edilmektedir. Ayrıca ders kitaplarında metinlerde ve görsel öğelerde kullanılan kız ve erkek öğrenci sayılarının denk tutulmaya çalışıldığı, aile ile ilgili kazanımların işlendiği bölümlerde ailede demokratik yapıda ve işleyiş ile anne baba rollerinin özenli bir şekilde ifade edilerek kadın erkek eşitliğine dikkat çekildiği belirtilmiş, kitaplarda kadın erkek eşitliğini yok sayan, görmezden gelen ya da zedeleyen anlayışların yer almaması konusunda azami dikkat gösterildiği ifade edilmiştir.

Bu çerçevede Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca belirlenen değerlendirme kriterlerinden biri de "verilen örneklerde ve kullanılan karakterlerde cinsiyet açısından makul bir denge gözetilmesi"dir.

Bu bilgilere ek olarak öğretim programlarında "kadın hakları", "Türk toplum yapısında kadının üstlendiği roller", "toplumsal cinsiyet eşitliği" vb. konulara yer verilmekte olup söz konusu öğretim programları ile toplumun en önemli sorunlarından biri olan kadına yönelik şiddet, cinsiyet eşitsizliği gibi problemlerin çözümüne katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

C) SAĞLIK

1. Mevcut Durum

Türkiye, kadınların insan hakları konusunda taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve kabul ettiği uluslararası belgeler ile kadınların sağlık hakkına tam ve eşit erişimini taahhüt etmiştir. CEDAW'ın 12. maddesi sağlık hizmetlerine erişime ilişkindir. Maddede, aile planlaması dahil sağlık hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için Taraf Devletlerin alması gereken önlemler belirlenmektedir.

1994 yılında düzenlenen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD) sonunda kabul edilen ve toplumsal cinsiyet eşitliği, kadının güçlendirilmesi, üreme hakları ve üreme sağlığı gibi konularda önerilerden oluşan Eylem Programı da Türkiye tarafından imzalanmıştır. Bu belge ile geleneksel ana çocuk sağlığı yaklaşımı terk edilerek, kadın ve erkeğin dahil olduğu ve

tüm yaşam döngüsünü kapsayacak şekilde ele alındığı cinsiyete duyarlı bir üreme sağlığı anlayışı benimsenmiştir.

Pekin Eylem Platformu'nun düzenlediği 12 kritik alandan biri de “Kadın ve Sağlık”tır. 2015 yılı Eylül ayında kabul edilen BM “Binyıl Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” arasında da 2030 yılına kadar “anne sağlığının iyileştirilmesi”, “anne ve çocuk ölümlerinin azaltılması”, “HIV/AIDS, kızamık ve diğer hastalıklarla mücadele edilmesi”, “cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine evrensel erişimin sağlanması” ve kadınların eşit hak ve imkanlara ulaşmaları için “toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve kadınların güçlendirilmesi” hedeflerine yer verilmiştir.

Ayrıca, İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddeti sağlık boyutuyla da ele almaktadır. “Çocuk Hakları Sözleşmesi”nin 24. maddesinde çocukların olabilecek en iyi sağlık düzeyine ulaşması ve çocuk sağlığına zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması konuları düzenlenmiştir.

Ulusal mevzuatta da önemli düzenlemeler mevcuttur. Anayasasının “Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması” başlıklı 56. maddesinde, herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu; Devletin bunu sağlamak için sağlık hizmetlerini düzenleyeceği belirtilmektedir.

Anayasa'nın 90. maddesi ile CEDAW, herhangi bir uyuşmazlık durumunda ulusal kanunlara göre öncelikli duruma getirilmektedir. Sağlık hizmetleri ile ilgili temel esasları düzenlemek üzere 1987 yılında kabul edilen “Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu” ile koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik verileceği, vatandaşların hastalıklardan korunma, sağlıklı çevre, beslenme, ana çocuk sağlığı ve aile planlaması ve benzeri konularda eğitilmeleri ve takiplerinin ilgili kuruluşların işbirliği ile gerçekleştirileceği hükme bağlanmaktadır.

2827 sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun, özellikle aile planlaması hizmetlerine ve isteyerek düşüklere ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Nüfus Planlaması Hakkında Kanun, 507 sayılı “Nüfus Planlaması Hizmetlerini Yürütecek Personelin Eğitimi, Görev, Yetki ve Sorumlulukları Hakkında Yönetmelik”, “Nüfus Planlaması Hizmetlerini Yürütme Yönetmeliği” ve “Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük” ile desteklenmektedir.

Sağlık Bakanlığı'nın teşkilatlanmasını düzenleyen 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne göre, Bakanlığa bağlı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, koruyucu, önleyici sağlık hizmetlerinin geliştirilmesinden sorumludur. 2004 yılında yürürlüğe giren **5258 Sayılı Aile Hekimliği Kanunu** ve bu kanuna istinaden yayımlanan Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği çerçevesinde aile hekimliği uygulamasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmiş olup 2010 yılından beri ülke genelinde uygulanmaktadır. 2004 yılında yürürlüğe giren “5258 sayılı Aile Hekimliği Kanunu” ile 2010 yılında yürürlüğe giren “Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği”, aile hekimliğinin ülke genelinde uygulanmasını düzenlemektedir.

“5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu”nda “**Analık Hali**” ve “**analık sigortası**” düzenlenmiştir.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu çerçevesinde çıkarılan “Kadın Çalışanların Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik”, gebelik ve analık halinde olan

kadınların gece postalarında çalıştırılma koşullarını düzenlemektedir. Ayrıca aynı Kanun'a dayanılarak "Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik" çıkarılmıştır.

2019-2023 yıllarını kapsayan 11. Kalkınma Planında "Sağlık" başlığı altında yer verilen politika ve tedbirlerin yanı sıra "Kadın" başlığı altında kadın sağlığına ilişkin ayrıca politika ve tedbirler belirlenmiştir:

603. Kadınlara sunulan sağlık hizmetleri iyileştirilip, farkındalık çalışmaları aracılığıyla sağlık bilincinin yükseltilmesi sağlanacaktır.

603.1. Ülke genelinde kanser tarama programına uygun hedef gruptaki kadınların programa katılımlarının artırılması için farkındalık çalışmaları yapılacaktır.

603.2. Kadınlarda sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi amacıyla farkındalık çalışmaları gerçekleştirilecektir.

Kadın ve sağlık alanında mevcut durum çeşitli alanlardaki istatistikler aracılığıyla incelendiğinde;

Yaşam kalitesi ile ilgili göstergelerden biri olan doğuştan beklenen yaşam süresine ilişkin olarak 2014-2016 dönemindeki yıllık nüfuslar ve ölüm verileri kullanılarak hesaplanan 2018 yılı TÜİK verilerine göre, doğuştan beklenen yaşam süresi erkeklerde 75,3 iken kadınlarda 80,7'dir.

Türkiye'de 1963 yılından bu yana ülkeyi temsil eden örneklem üzerinde her 5 yılda bir, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları (TNSA) yapılmaktadır. Bu araştırmaların sonuncusu 2013 yılında yapılmıştır.

2013 TNSA sonuçlarına göre toplam doğurganlık hızı 2,26'dır. TNSA-2013'te, en yüksek yaşa özel doğurganlık hızı 25-29 yaş grubunda gözlemlenmiştir. Daha önceki araştırmalarda en yüksek yaşa özel doğurganlık hızları 20-24 yaş grubunda ortaya çıkarken, ilk kez TNSA-2008 araştırmasında en yüksek yaşa özel doğurganlık hızı 25-29 yaş grubuna ilerlemiştir. Bu sonuç, Türkiye'de yaşa özel doğurganlık örüntüsünün değiştiğini ve doğumların ileri yaşlara ertelendiğini göstermektedir. TÜİK verilerine göre, 2017 yılında toplam doğurganlık hızı 2,07 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de adolesan dönemde olan (15-19 yaş grubu) kadınların yüzde 5'i halihazırda çocuk sahibidir ya da ilk çocuklarına gebedir. Adolesan doğurganlık oranı yıllar itibarıyla düşme eğilimindedir. 1993 yılı araştırmasına göre 1988-1993 yılları arası için bu oran yüzde 10,2 iken, 2008-2013 yıllarını kapsayan 2013 araştırma sonuçlarına göre 4,6'dır. (TNSA 2008'e göre 5,9) TNSA 2013 sonuçlarına göre 100 gebelikten 5'i isteyerek düşüktür. Genel olarak bakıldığında, araştırmaların kapsadığı 20 yıllık dönemde isteyerek düşük düzeyinde önemli bir azalma görülmektedir. 1993 araştırmasında yüzde 18 olan isteyerek düşük yapma oranının, 2013 araştırmasında yüzde 5, 2018 araştırmasında yüzde 6 olduğu görülmüştür.

Raporda yer alan diğer önemli bir nokta ise, Türkiye'de bebek ölüm hızında çok hızlı bir azalma olduğudur. Bebek ölüm hızı, 2003-2008 (TNSA-2008) ve 2008-2013 (TNSA-2013) yılları arasındaki beş yıllık dönemde %24 azalmıştır. Diğer yandan, Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan 2017 yılı verilerine göre bebek ölüm hızı 1000 canlı doğumda 9,1'dir.

Türkiye’de tüm anne ölümleri, 2007 yılından bu yana “Anne Ölümleri Veri Sistemi” ile izlenmeye başlamıştır. 2016 yılı verilerinin İBBS-1’e göre dağılımı, anne ölüm oranının yüz binde 9,5 (Batı Anadolu) ile yüz binde 24,0 (Ege) arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca, Sağlık Bakanlığı verilerine göre, 2017 yılı hesaplanan anne ölüm oranı yüz binde 14,6 iken 2018 yılı verilerine göre bu oran 13,6’dır (Sağlık Bakanlığı, HSGM).

Anne ölümlerinin önlenmesi ve kadınların insan hakları bağlamında temel sağlık hizmetlerinden yararlanmalarının temel ölçütlerinden birisini de doğum öncesi bakım hizmetlerinden yararlanmaları oluşturmaktadır.

Sağlık Bakanlığı eylem planı kapsamında; Anne ölümlerini önlemeye yönelik olarak, gebelerde hipertansiyon nedeni ile gebelerde oluşabilecek komplikasyonları önlemek amacı ile gebelik ve lohusalık döneminde oluşabilecek akut başlangıçlı ciddi hipertansiyonun acil tedavisi vaka yönetim algoritması oluşturulmuş ve sağlık tesislerine duyurusu yapılmıştır.

2008 TNSA’ya göre %92 olan doğum öncesi bakım alma oranının, 2013 TNSA’ya göre %97’ye yükseldiği görülmektedir. En yaygın yüzde 95 ile doktordan alınan bakımdır. Bölgesel dağılımda en düşük oran %84,9 ile (Kuzeydoğu Anadolu), %99,4 (İstanbul) arasında değişmektedir. TNSA-2008 ve TNSA-2013 arasındaki dönemde kırsal alanda yaşayan kadınların doğum öncesi bakım sayısında belirgin gelişmeler gözlenmiştir. TNSA-2013’te kırsal yerleşimlerde dört veya daha fazla sayıda doğum öncesi bakım alan kadınların yüzdesinin TNSA-2008’deki değer (yüzde 55) neredeyse 1.4 katı olduğu tespit edilmiştir.

Kadınların yüzde 97’si doğumlarını kamu sektörü başta olmak üzere bir sağlık kuruluşunda yapmışlardır. (TNSA 1998’de bu oran yüzde 73, TNSA 2008’de yüzde 90’dır.) Kadınların yüzde 93’ü bir sağlık görevlisinden doğum sonrası bakım almıştır. (TNSA 2008’de bu oran yüzde 82’dir.) İBBS-1 düzeyinde incelendiğinde, doğum sonrası bakım almamış kadınların oranı %19,3 ile Kuzeydoğu Anadolu’da en yüksek düzeye ulaşmaktadır.

Sağlık Bakanlığı tarafından yıllık olarak yayınlanan istatistiklere göre ise 2017 yılında, sağlık kuruluşlarında gerçekleşen doğum oranı %98, doğum öncesi bakım alma oranı %99,7 olarak gerçekleşmiştir. Doğum Sonu Bakım Programı çerçevesinde en az bir izlem yapılan lohusa oranı ise % 99,5’tir.

Kadın sağlığında bir diğer önemli gösterge de üreme sağlığı yöntemlerinin kullanım oranıdır. Doğurganlığın kontrolüne ilişkin olarak bilgi sahibi olunması, bu yöntemlere ulaşılması ve daha sonra da uygun bir yöntemin zamanında ve etkili olarak kullanılması sağlıklı anne-bebek için oldukça önemlidir.

Tüm yaş gruplarında, yerleşim yerlerinde, eğitim düzeylerinde ve refah kategorilerinde herhangi bir yöntemi veya herhangi bir modern yöntemi bilmek yaygındır ve evli kadınların en az % 99,8’i herhangi bir yöntemi,%99,7 ise herhangi bir modern yöntemi duymuşlardır.

2. Yapılan Çalışmalar

Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanmakta olan “Üreme Sağlığı Stratejisi ve Eylem Planı” yürürlüğe girinceye kadar geçerliliğini sürdüreceği olan “Sağlık Sektörü İçin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Ulusal Stratejik Eylem Planı 2005-2015” kapsamında programlar

yürütülmektedir. Bu Eylem Planı ICPD Eylem Programı paralelinde hazırlanmıştır. Bu programlar aşağıdaki gibidir:

15-49 Yaş Kadın İzlemleri Programı: Söz konusu Program kapsamında 15- 49 yaş arasındaki tüm kadınlar; doğurganlık davranışlarına dair bilgi edinmek, riskli durumları saptamak, erken dönemde gebeliği tespit edebilmek, üreme sağlığı yöntem kullanımları hakkında bilgi sahibi olmak, kadın sağlığı ve üreme sağlığı yöntemleri ile ilgili konularda danışmanlık yapıp yerinde eğitim amacıyla yılda en az iki kez birinci basamak sağlık kuruluşları tarafından izlenmekte ve Sağlık Bakanlığına bildirilmektedir.

Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı: Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı ile evlilik öncesi sağlık raporu almak için başvuran kişilere üreme ve cinsel sağlık konularında gerekli düzeyde bilgi, tutum ve davranış kazandırmak amaçlanmıştır. Söz konusu program kapsamında; sağlıklı aile yapısı, üreme sağlığı, üreme sağlığı yöntemleri, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, akraba evliliği ve genetik geçişli hastalıklarla (kalıtsal kan hastalıkları-hemoglobinopati) ilgili danışmanlık hizmeti verilmesi, kişilerin olası riskler, sonuçları ve korunma yolları konularında bilinçlendirilmesi ve gebelik isteği ile başvuran çiftlere de gebelik öncesi danışmanlık verilmesi, anne ve bebek ölümlerinin önlenmesi açısından risk oluşturabilecek durumların gebelik öncesinde tespit edilmesi ve erken önlem alınması sağlanmaktadır.

2018 yılı itibariyle 2.691.744 kişiye Evlilik Öncesi Danışmanlık hizmeti ve 39.206 Sağlık Personeline Evlilik Öncesi Danışmanlık Eğitimi verilmiştir (Sağlık Bakanlığı).

Doğum Öncesi Bakım Programı: Anne sağlığı düzeyini yükseltmek ve anne ölümlerini azaltmak amacıyla rutin hizmetler arasında yer almakta olup ülke genelinde uygulanmaktadır. Hazırlanan “Doğum Öncesi Bakım Yönetim Rehberi”ne göre gebelerin herhangi bir riski yoksa en az 4 kez izlemi sağlanmaktadır. Ayrıca Riskli Gebelik protokolleri de hazırlanmaktadır.

Gebe Bilgilendirme Sınıfı Programı: Program ile tüm gebelerin, doğum öncesi, doğum ve doğum sonu bakım konularında bilgi sahibi olmalarını ve bilinçli doğum yapmalarını sağlamak, anne ve baba adaylarına normal doğum eylemi, ağrı yönetimi ve yeni rollerini benimsemesi konusunda bilgi ve beceri kazandırmak amaçlanmıştır.

2018 yılı itibariyle toplam 1.470 Gebe Bilgilendirme Sınıfı bulunmaktadır. Bu sınıflarda 2015-2018 yılları arasında toplam 915.426 gebe eğitim almıştır (Sağlık Bakanlığı).

Gebe ve Lohusalara Nutrisyonel Destek Programı: Program, gebelikte artan demir ihtiyacının karşılanması için her gebeye gebeliğinin 16. haftadan başlayarak 6 ay ve doğum sonu 3 ay olmak üzere toplam 9 ay süre ile günlük 40 - 60 mg elementer demir verilerek demir desteği sağlamak amacıyla yürütülmektedir. Ayrıca, gebelikte dışarıdan D vitamini desteği gerektiğinden D vitamininin uygulanmayacağı durumlar hariç, ayırım yapılmaksızın tespit edilen her gebeye ve doğumdan sonra da anneye D vitamini desteği yapılmaktadır.

Acil Obstetrik (Gebelikle İlgili) Bakım Programı: Önlenebilir nedenlerle meydana gelen anne ve yenidoğan ölümlerini önleyebilmek için sağlık kuruluşlarını temel ve kapsamlı olarak sınıflandırarak etkin bir sevk sisteminin oluşturulmasını, güvenli kan naklinin gerçekleştirilmesini, personelin bilgi ve becerisinin güncellenmesini ve hizmet standartlarını yükseltmeyi, güvenli veri ve kayıt sisteminin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Bu kapsamda

destek personelinde klinisyenine, sağlık yöneticisine kadar ilgili tüm sağlık personeli eğitilmekte, bilimsel komisyonlarca standart klinik kılavuzlar oluşturulmakta, sektörler arası işbirliği yapilmakta, il eylem planları ve sevk haritaları hazırlanmaktadır.

Hastane Doğumları İzleme Programı: Söz konusu program her gebenin sağlıklı ve güvenli olarak hastanede doğum yapmasını, sezaryen ameliyat oranlarının makul düzeylerde olmasını sağlamak ve eşitsizlikleri ortadan kaldırmak (bölge, yerleşim yeri, yaş, cinsiyet) amacıyla yürütülmektedir. Program kapsamında 2007 yılından itibaren ülke genelinde kamu, niversite ve özel sağlık kuruluşlarında doğumun yöntemlerine göre dağılımı, sezaryen ameliyatı oranları ve sezaryen ameliyatlarının tıbbi gerekçelerine (endikasyonlarına) göre dağılımı izlenmektedir. Sağlık Bakanlığı eylem planına göre hazırlanan anne adaylarının doğum eylemini sağlıklı ve güvenli şartlarda gerçekleştirmesi, ebelerin doğumlarda daha etkin rol almaları, normal doğumun yaygınlaştırılması, doğum hizmetlerinin gclendirilmesi ile hekimlerin ve ebelerin işbirliği çerçevesinde çalışmalarına yönelik ebe ve gönüllü kadın doğum uzmanlarına hizmet içi eğitim yapılmaktadır.

Maternal Near Miss Programı: Programın temel amacı anne morbiditesi hakkında bilgi sahibi olmak ve obstetrik srveyans sistemini geliştirmektir.

Doğum Sonu Bakım Programı: Doğum sonrası dönemde önlenebilir nedenlerle meydana gelen anne ve bebek ölümlerini önlemek amacıyla geliştirilmiş bir programdır. Genel olarak annenin doğumdan sonra tam iyileşmesi gerçekleşmeden taburcu edilmemesi sağlanmaktadır. Doğum Sonu Bakım Yönetim Rehberine uygun olarak lohusa izlemi yapılmaktadır. “Doğum Sonu Bakım Yönetim Rehberine” göre lohusanın herhangi bir riski yoksa en az 3 kez doğum yapılan sağlık kuruluşunda, taburcu olduktan sonra da aile hekimi/aile sağlığı elemanınca en az 3 kez evde/sağlık kuruluşunda izlemi yapılmalıdır.

Üreme Sağlığı Hizmetleri Programı: Üreme sağlığı hizmetlerinin amacı; çiftlerin istedikleri zaman ve istedikleri sayıda ocuk sahibi olmaları ve ocuk sahibi olamayan infertil çiftlerin de bunun nedenlerinin anlaşılması ve tedavisinin de yapılabilmesidir. Ülkemizde, reme sağlığı hizmetlerinin verilmesinde bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri çok önemli rol oynamaktadır. Bakanlığımızca reme sağlığı danışmanlığı ve yöntem sunumu hizmetleri başvuran vatandaşlarımıza ücretsiz olarak sağlanmakta, riskli ve istenmeyen gebelikler önlenmektedir. Çiftlerin reme sağlığı yöntemlerinin neler olduğunu, yöntemlerin koruma yüzdesini, yöntemi bırakınca fertilitenin ne zaman geriye döneceğini, etki mekanizması ve yan etkileri bilmesi kişiye özgü bir üreme sağlığı hakkıdır.

Anne lmlerini İzleme ve nleme Programı: Program, her anne ölümünü nedenine yönelik olarak inceleyip, önlenebilir nedenlerle meydana gelen anne ölümlerini önlemek amacıyla yürütülmektedir. Her ilde “İl Anne lmlerini Tespit ve nleme Birimi“ ile “İl İnceleme Komisyonu”, Sağlık Bakanlığı bünyesinde de “Anne lmleri n İnceleme Komisyonu” ve “Merkez İnceleme Komisyonu” oluşturulmuştur.

Sağlık Bakanlığı Anne lmleri n İnceleme Komisyonunda, her ay (her hafta) illerden gelen gebeliğe bağlı tüm ölümler değerlendirilerek, nedenlerine ve üç gecikme modeline göre gebeliğe bağlı ölümler ile anne ölümleri sınıflandırılmakta, gecikme modeline karar verilemeyen ölümler, hastane, hekim ve anne adı gizli kalmak üzere Merkez İnceleme

Komisyonunda

görülmektedir.

Anne Dostu Hastane Programı: Anne adaylarının gebelik, doğum eylemi ve lohusalık dönemlerinde hasta hakları, güvenliği ve mahremiyetini de dikkate alarak takiplerinin ve doğumlarının gerçekleştirileceği ortamları oluşturmak amaçlanmaktadır 2020 yılı Ocak ayı itibarıyla 73 Anne Dostu Hastane unvanı alan sağlık tesisi bulunmaktadır (Sağlık Bakanlığı, KHGM).

Üreme Sağlığı Hizmetlerine Erkek Katılımının Sağlanması Programı: Sağlık Bakanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Komutanlığı ve UNFPA işbirliğiyle ülke genelinde tüm askeri birliklerde erbaş ve erlere yönelik üreme organları, cinsel sağlık, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, HIV/AIDS ve sosyal sonuçları, gebeliğin oluşumu, üreme sağlığı/ üreme sağlığı yöntemi güvenli annelik, toplumsal cinsiyet ve aile içi şiddet konularında eğitimler yürütülmektedir.

Üreme Sağlığı Hizmet İçi Eğitimleri: Üreme sağlığı konusunda hizmet sunum kalitesini artırmak için sağlıkta değişen, gelişen konularla ilgili sağlık personeline bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla yürütülmektedir 2006-2018 yılları arasında yaklaşık 220.000 personel söz konusu eğitime katılmıştır (Sağlık Bakanlığı, HSGM).

Kadın Doğum Yatak Kapasitesi Tespit Ve Artırma Çalışması:

Kadın hastalıkları ve doğum hizmetlerinin iyileştirilmesi erken taburculukların önlenmesi ve anne ölümlerinin önüne geçilmesi kapsamında Mayıs 2018’de doğumhane ve kadın hastalıkları ve doğum kliniklerinin durum analizi çalışması yapılmış olup saha dönüşlerinden elde edilen bu bilgiler sonrasında eksikliklerin giderilmesi noktasında tüm İl Sağlık Müdürlüklerine resmi yazı yazılmıştır.

Bu programlara ek olarak; elverişsiz hava ve ulaşım şartları olan yerleşim yerlerinde ikamet eden gebeler ile sosyal sebeplerle doğum esnasında sağlık kurumuna erişiminde problem olabilecek gebelerin tespiti, izlemi, muhtemel doğum tarihleri yaklaştığında daha güvenli yerleşim merkezlerine nakledilerek konaklamalarının sağlanması ve doğumlarının hastanelerde gerçekleştirilmesi, doğum sonrası anne ve bebeğin sağlık durumu uygun hale geldikten sonra tekrar evlerine götürülmesinin sağlandığı “Misafir Anne Uygulaması” 2008 yılında başlatılmıştır.

Ayrıca, yürütülmekte olan Aile Hekimliği uygulaması kapsamında her bireyden sorumlu bir aile hekimi bulunmaktadır.

Gezici sağlık hizmetleri ve evde bakım hizmetleri ile de hizmete ulaşmada zorluk çeken kişilere sağlık hizmeti yerinde verilmektedir. Bu kapsamda kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerinin artacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte, nüfusa göre her semtte Aile Sağlığı Merkezleri kurularak sağlık hizmetlerine erişim kolaylaştırılmıştır. Bu merkezlerde kontraseptif malzeme dağıtımı devam etmektedir.

Kırsal bölgelerde sağlık hizmetini en ücra yerleşim yerlerine ulaştırmak amacı ile gezici sağlık hizmeti uygulamaları geliştirilmiş, hizmet verilmesi gereken nüfusa hizmeti ulaştırma oranı %99'lara çıkmıştır. Son 5 yılda acil hasta taşıma hizmetleri ile ilgili kapasite hem istasyon sayısı hem de ambulans sayısı bazında 3 kat artmıştır. Ayrıca özellikle kış koşulları ağır geçen kırsal bölgelere hizmet veren kar paletli ambulans sayıları arttırılmış, kırsal

nüfusun %100'üne 112 hizmeti ulaştırılmıştır. Bununla birlikte hava ambulans filosu oluşturulmuş, acil hizmet sunum kapasitesi güçlendirilmiştir.

Bu çalışmalara ilaveten, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı **Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü** tarafından verilen sağlık desteklerinin yanı sıra, nüfusun en muhtaç kesimine dahil olan ailelerin çocuklarının temel sağlık hizmetlerine tam olarak erişimini hedef alan bir sosyal güvenlik ağı oluşturmak amacıyla, Şartlı Sağlık Yardımları uygulanmaktadır. Sağlık Bakanlığı ile yapılan protokol çerçevesinde, nüfusun en muhtaç kesimine dahil olan anne adaylarına yönelik olarak bir defaya mahsus olmak üzere **Şartlı Sağlık Yardımı Gebelik Yardımları** yapılmaktadır. Şartlı Sağlık Yardımları kapsamında, sağlık kontrolü yapılan çocuklar için aylık 35 TL, Şartlı Gebelik Yardımları kapsamında doğuma kadar ve doğumdan sonraki iki ay süresince sağlık kontrolünü yaptıran kadın için aylık 35 TL, doğumun hastanede gerçekleştirilmesi durumunda tek seferlik 75 TL şeklindedir. Bunun yanı sıra, yoksul ailelere okul çağı öncesi çocuklarının düzenli sağlık kontrollerini yapmaları şartıyla düzenli nakit para yardımı yapılmaktadır. **Bu ödemeler, anneler adına açılan banka hesaplarına yatırılmaktadır.** Kadınların kendi sorumluluklarında olan bu paralar ile çocuklarının bakım, sağlık ihtiyaçlarını karşılamaları ve aynı zamanda aile içinde ve toplumda statülerinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır.

Ayrıca,

- 81 ilde doğum öncesi bakım, doğum ve sezaryen, doğum sonrası bakım, acil obstetrik bakım yönetim rehberleri bilim komisyonlarınca ulusal veriler dikkate alınarak standartlara uygun olarak güncellenerek revize edilmiş hali uygulamaya geçirilmiştir. Ülke genelinde sağlık personeli tarafından kaliteli hizmet verilmek amacı ile standartlar oluşturulmuştur. Söz konusu protokollere ilaveten riskli gebelikler ile ilgili “Riskli Gebelikler Yönetim Rehberi” yayınlanmıştır. Hazırlanan rehber; Gebelikte Venöz Tromboembolizm Yönetim Rehberi, Gebelik ve Kardiyovasküler Hastalıklar Yönetim Rehberi, Diyabetik Gebe Yönetim Rehberi, Astımlı Gebe Yönetim Rehberi ve Epileptik Gebe Yönetim Rehberinden oluşmaktadır. Gebelikte Venöz Tromboembolizm Yönetim Rehberi revize edilerek; 15-49 yaş kadın izlemi, doğum öncesi, doğum ve doğum sonu bakım hizmetleri sunan tüm sağlık kuruluşlarına ve personeline 2017 yılında 81 ile uygulamaya konulması için gönderilmiştir. Acil Obstetrik Bakım programı çalışmaları da obstetrik komplikasyonlarda anneye ve bebeğe müdahale, güvenli sevk, güvenli kan nakli, sektörler arası işbirliği komponentleri ile devam etmektedir.
- Doktor ve ebelere yönelik Acil Obstetrik Bakım ile ilgili 2018 yılı sonu itibariyle toplamda 3.445 kadın hastalıkları ve doğum uzmanına, 1601 acil tıp uzmanı ve pratisyen hekim ile 15.228 ebe/hemşireye eğitim verilmiştir. Tüm gebelerin, doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası dönemlerine ilişkin bilgi sahibi olmalarını ve bilinçli doğum yapmalarını sağlamak, anne ve baba adaylarına normal doğum eylemi, ağrı yönetimi ve yeni rollerini benimsemeleri konusunda bilgi ve beceri kazandırmak amaçlanmış olup çalışmalar bu kapsamda yürütülmektedir.
- Anne ve Bebek Sağlığı hizmet sunumunda; anne adaylarının doğum eylemini sağlıklı ve güvenli şartlarda gerçekleştirmelerinin sağlanması, normal doğumu özendirerek ortamların oluşturularak anne adaylarına kaliteli hizmet sunumunu amaçlayan,

mahremiyete dayalı “Doğum Üniteleri”nin oluşturulması hedefi ile “**Sancı Doğum Lohusa (SDL)**” odalarının kamu sağlık tesislerindeki mevcut durumu değerlendirilmiştir. Doğum yaptırılan sağlık tesislerinin yıllık doğum sayısına göre olması gereken SDL oda sayıları dikkate alınarak doğumhanelerden mahremiyete dayalı tek kişilik odalardan oluşan doğum ünitelerine geçişin desteklenmesi sağlanmıştır. 2020 yılı Ocak ayı itibarıyla 417 sağlık tesisinde 1632 SDL yatağı mevcuttur.

- Anne adaylarının doğumun ilk evresini belli sürelerde belli derinlikte ve ısıdaki su dolu küvet/ havuzda geçirmesi anlamına gelen “**Hidroterapi Eşliğinde Travay (HET)/ Suda Doğum Pilot Çalışması**” yürütülmektedir. Kamu Hastaneleri Bünyesinde 13 sağlık tesisinde pilot çalışma başlatılmış olup, HET ünitesi bulunan 2 sağlık tesisi eğitim hastanesi olarak belirlenerek pilot olarak seçilen 13 sağlık tesisinin 1 gün teorik ve 4 gün pratik eğitimi tamamlanmıştır. Pilot çalışmanın ikinci basamağında; hastaneler HET ünitelerini kurarak travay takiplerine başlamıştır. 2020 yılı Ocak ayı itibarıyla toplam 1683 hasta HET hizmetinden yararlanmıştır.
- 81 ilde KETEM (Kanser Erken Teşhis Tarama ve Eğitim Merkezi) 177 sabit 25 Mobil KETEM olmak üzere 202 KETEM mevcuttur. Söz konusu merkezlerde 2018 yılında 1.344.375 kadın ve 78.153 erkek kanser taraması hizmetinden yararlanmıştır (Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü).
- Türkiye Anne Çocuk ve Ergen Sağlığı Enstitüsü (TAÇESE) 26.12.2014 tarih ve 29187 Resmî gazetedeki yayımlanan 6569 Sayılı Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 11. Maddesinin c bendi gereğince kurulmuştur. Enstitünün yapılanması ve faaliyetlerine Dair Yönetmelik 24 Kasım 2017 Tarih ve 30250 Sayılı Remi Gazetede yayınlamıştır. TAÇESE ülkemizde; anne, çocuk ve ergen sağlığı alanındaki sorunları tanımlama, çözme ve önlemeye yönelik; ulusal ve uluslararası çok paydaşlı, kanıta dayalı ileri araştırma ve projeler geliştiren lider bir kurum olmayı hedeflemektedir..

D-ÇALIŞMA HAYATINA KATILIM

1. Mevcut Durum

Kadınların işgücüne katılımı ve istihdamı, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir unsurudur. Ekonomik büyümede sürekliliğin sağlanması, sosyal kalkınma ve sosyal adaletin tam olarak gerçekleşmesi; insan merkezli sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştiricileri ve yararlanıcıları olarak kadınlarla erkeklerin toplumsal yaşamın tüm alanlarına tam ve eşit olarak katılımları ile mümkündür. Kadınların toplumsal statülerinin yükseltilmesi ve kalkınmaya katılımlarının artırılabilmesi için eğitim, sağlık, istihdam, sosyal güvenlik alanları ile ilgili göstergelerinin iyileştirilmesi, yasal açıdan ve pratikte kadın-erkek eşitliğinin sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Uzun vadeli bir perspektifle ülkemizin kalkınma vizyonunu ortaya koyarak, milletimizin temel değerlerini ve beklentilerini karşılamak, ülkemizin uluslararası konumunu yükseltmek ve

halkımızın refahını artırmak için temel yol haritası olan 11. Kalkınma Planı'nın (2019-2023) kadın bölümünde, kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı önlemek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını ve güçlenmelerini sağlamak temel amaç olarak belirlenmiştir.

Bölümün sayısal hedefleri incelendiğinde kadınların ekonomik hayattaki konumlarının güçlendirilmesine yönelik hedeflerin,

2023 yılı sonuna kadar;

- Kadın işgücüne katılım oranının % 38,5'e,
- Kadın istihdam oranının % 34'e,
- Kendi hesabına çalışanlar içindeki kadın oranının %20'ye
- İşveren olarak çalışanlar içindeki kadın oranının %10'a

yükseltilmesi olarak yer aldığı görülmektedir.

Planda yer alan temel amaca ve kadınların ekonomik hayattaki konumlarının güçlendirilmesi hedefine yönelik olarak yer alan politika ve tedbirler şöyledir:

İstihdam ve Çalışma Hayatı bölümünde “. Kadınların işgücü piyasasına katılımlarını kolaylaştırıcı ve istihdamlarını artırıcı uygulamalar geliştirilecektir.” politikası başlığı altında;

- İşgücü piyasasında kadın istihdamını artıracak şekilde kadınların özellikle kodlama, yazılım gibi teknoloji üretimi alanlarında mesleki eğitim ve beceri gelişimi fırsatları güçlendirilecektir.
- Kadınların işgücüne ve istihdama katılımlarının artırılmasını teminen bakım hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması başta olmak üzere iş ve aile yaşamını uyumlaştıran uygulamalar dinamik bir biçimde hayata geçirilecektir.

tedbirlerine yer verilmiştir.

Kadın bölümünde ise; “Haklar konusunda kadın-erkek fırsat eşitliğini güçlendirecek şekilde kadınların ekonomik, sosyal, kültürel hayata ve karar alma mekanizmalarının her düzeyine aktif katılımı özellikle yerelden başlayarak teşvik edilecektir.” politikası başlığı altında;

- Kadınların ekonomik ve sosyal hayatta güçlenmelerine yönelik araştırmalar yapılacak, projeler yürütülecek, eğitimler verilecektir.
- Kadınların ekonomik faaliyetlerinin geliştirilmesi için kadın girişimcilere iş geliştirme süreçlerinde danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulacak, bu alandaki desteklerde kadınlara öncelik verilecektir.
- Kadınların internet sitesi, portal, aplikasyon gibi dijital ortamlardaki ekonomik faaliyetlerinin geliştirilmesini hedefleyen mekanizmalar oluşturulacak ve kadın girişimcilerin e-ticarette güçlenmelerini sağlamaya yönelik eğitim programları ve seminerler düzenlenecektir.

- Kadınlar tarafından kurulan kooperatlflere yönelik; eğitim, girişimcilik ve danışmanlık gibi alanlarda sunulan destekler yaygınlaştırılacak ve gerekli hukuki düzenlemeler yapılmak suretiyle kadınların kooperatif kurmaları kolaylaştırılacaktır.
- Kadının ekonomik yaşama etkin katılımının artırılması konusunda illerin farklı işgücü ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, eğitim, staj, işbaşı eğitimi gibi uygulamaların etkin olarak devam etmesi sağlanacaktır.
- Kırsal kesimde kadın girişimciliğinin artmasına yönelik destek mekanizmaları sağlanacaktır.
- İşgücü piyasasının değişen ihtiyaçları çerçevesinde yeni gelişen meslek alanları göz önünde bulundurularak kız çocuklarının fen, teknoloji, mühendislik, matematik alanlarındaki mesleklere yönlendirilmesi için çalışmalar yürütülecektir.

tedbirlerine yer verilmiştir.

Bakanlığımızca uygulamaya konulan ve 2018-2023 yıllarını kapsayan “**Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı**”nda kadınların ekonomik alanda güçlenmesine yönelik olarak belirlenen politikalar; kadınların çalışma hayatına daha aktif katılım sağlaması ve değişen işgücü piyasası dinamikleri doğrultusunda ekonomik hayatta söz sahibi olmasını sağlamak temel amacıyla kurgulanmıştır.

Bu alanda belirlenen stratejiler;

- Kadınların daha da güçlenmesi hedefi çerçevesinde işgücü piyasasına ilişkin mevzuatın yeniden değerlendirilmesi ve etkin uygulama için gerekli iyileştirmelerin yapılması,
- İşgücü piyasasında nitelikli kadın istihdamını artıracak biçimde mesleki eğitim ve beceri gelişimi fırsatlarının güçlendirilmesi,
- Kadınların ekonomik konumunun güçlenmesi ve başta ücretsiz aile işçiliği olmak üzere kayıt dışılıkla mücadeleye yönelik ekonomik ve sosyal politikaların geliştirilmesi,
- Şirketlerin kadın erkek fırsat eşitliği ile ilgili sertifikalandırma altyapısının hazırlanması ve kamu özel sektör işbirliğinin geliştirilmesi,
- Kadın girişimciliğinin geliştirilmesi ve özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasını yaygınlaştırarak kadınların ekonomik konumlarının güçlenmesinin sağlanması,
- Özel politika gerektiren kadınların ekonomik hayata katılmaları konusunda çalışmaların artırılması.

şeklinde özetlenebilir. Bu stratejilerin hayata geçirilebilmesi için toplamda 40 adet faaliyet belirlenmiştir.

2009 yılında (mülga) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca hazırlanmaya başlanan Ulusal İstihdam Stratejisi Belgesi 2012 yılında tamamlanmıştır. Bahse konu Strateji ile Türkiye işgücü piyasasındaki yapısal sorunların çözülmesini, orta ve uzun vadede büyümenin istihdama katkısının artırılarak işsizlik sorununa kalıcı çözüm sağlanması hedeflenmektedir.

Ulusal İstihdam Stratejisi 2023 yılına kadar işgücü piyasasındaki yapısal sorunların çözülmesi ve işsizlik sorununa kalıcı çözüm bulunmasına yönelik uygulanacak strateji, politika ve tedbirleri içermektedir. Söz konusu hederleri hayata geçirmek üzere Strateji dört temel politika eksenini ile sektör politikalarının üzerine inşa edilmiştir.

Stratejide yer alan temel politika eksenleri şunlardır:

- Eğitim-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi,
- İşgücü piyasasında güvence ve esnekliğin sağlanması,
- Özel politika gerektiren grupların istihdamının artırılması,
- İstihdam-sosyal koruma ilişkisinin güçlendirilmesi.

Stratejinin hayata geçirilmesi, öngörülen politikaların gerçekleştirilmesine yönelik somut tedbirlerin ve bu tedbirlere ilişkin sorumlulukların net olarak ortaya konulması ve düzenli olarak izlenmesi amacıyla ilgili kurumlarının katkılarıyla hem temel politika eksenleri hem de sektörlere yönelik Eylem Planları hazırlanmıştır. Bu Eylem Planlarında kadınların istihdamının artırılmasının amaçlandığı çok sayıda tedbire yer verilmiştir.

İstatistiklerle Kadın İstihdamı

Ülkemizde kadınların çalışma hayatındaki durumu incelendiğinde TÜİK verilerine göre (15+ yaş), **2002 yılında** ülkemizde istihdam edilen **6 milyon 122 bin kadın bulunurken, 2018 yılı** itibarıyla bu rakamın **9 milyon 018 bine** çıktığını görmekteyiz. Buradaki artış tam olarak 2 milyon 896 bin olup, oransal olarak bakıldığında **yaklaşık %47,3'e** tekabül etmektedir. Kadın istihdam oranı ise söz konusu dönem için **%25,3'ten %29,4'e yükselmiştir**. Kadınların işgücüne katılım oranlarında da önemli ilerlemeler mevcuttur. **2002 yılında %27,9** olan kadınların işgücüne katılma oranı, **2018 yılı** verilerine göre **%34,2'ye yükselmiştir**.

Bununla birlikte, kadın istihdamının artırılması amacıyla yürütülen çalışmalar neticesinde, **2002 yılı ile kıyaslandığında %72,5'lik kayıt dışı çalışan kadın oranının 2018 yılı itibarıyla %42,1'e** gerilemiş olduğu da görülmektedir.

Eğitim durumlarına göre kadın işgücü rakamları incelendiğinde ise eğitim düzeyi arttıkça işgücüne katılım oranlarının da arttığı görülmektedir. **2018 yılı itibarıyla eğitim düzeyine göre en yüksek işgücüne katılma oranı %71,6 ile yükseköğretim mezunu kadınlara aittir.**

Kadın istihdamının toplam içindeki işteki durumuna göre dağılımına bakıldığında ise, **2002 yılında % 5,1 olan işveren oranı 2018 yılı itibarıyla % 8,7'ye yükselmiştir. Aynı dönem için kendi hesabına çalışanlar oranı ise % 14,9'dan % 17,8'e çıkmıştır.**

KADIN	YIL	
	2002	2018
İŞGÜCÜ DURUMU(%)		
İşgücüne Katılma Oranı	27,9	34,2
İstihdam Oranı	25,3	29,4
İşsizlik Oranı	9,4	13,9
15-24 yaş grubu işsizlik oranı	17,1	25,3

Kayıtdışı Çalışma Oranı	72,5	42,1
İŞTEKİ DURUM (TOPLAM İÇİNDEKİ)(%)	2002	2018
Ücretli veya yevmiyeli	17,8	30,2
İşveren	5,1	8,7
Kendi hesabına çalışan	14,9	17,8
Ücretsiz aile işçisi	68,1	70,9
EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE İŞGÜCÜNE KATILMA (%)	2002	2018
Okuryazar olmayanlar	24,4	16,1
Lise altı eğitim düzeyi	24,9	28,2
Lise	31,9	34,7
Meslek veya teknik lise	-	42,7
Yükseköğretim	71,5	71,6
İSTİHDAMIN SEKTÖREL DAĞILIMI(%)	2002	2018
Hizmetler	26,3	57,9
Tarım	60,0	26,1
Sanayi + İnşaat	13,7	16,0
KADINLARIN İŞGÜCÜNE DAHİL OLMAMA NEDENLERİ(%)	2002	2018
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar	2,1	6,7
Mevsimlik çalışanlar	2,5	0,5
Ev işleriyle meşgul	70,0	54,8
Eğitim / Öğretim	7,2	11,5
Emekli	3,1	5,6
Çalışamaz halde	8,6	13,4
Diğer	6,5	7,5

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri, (15+ yaş)

2. Yapılan Çalışmalar

Devam Eden Projeler/Çalışmalar

Bakanlığımız, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Limak Vakfı işbirliğinde “Türkiye’nin Mühendis Kızları Projesi (2016-2020)” yürütülmektedir. Proje ile mühendis olmak isteyen kız öğrencilerin her alanda desteklenerek mesleğin örnekleri haline gelebilmelerinin sağlanması amaçlanmıştır. Proje kapsamında üniversite öğrencilerine burs imkânı ile birlikte; staj ve istihdam imkânı, İngilizce dil eğitimi, ‘Sosyal Mühendislik’ sertifika programı eğitimleri ve mentorluk desteği sağlanmaktadır. Ayrıca, Proje ile lise programı kapsamında belirlenen pilot illerdeki Fen ve Anadolu Liselerinde 10 ve 11 inci sınıfta öğrenim gören öğrenci, öğretmen, okul idarecisi ve velilerine yönelik olarak mühendislik alanlarına ilişkin gerçekleştirilen farkındalık ve bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, 2019-2020 eğitim öğretim yılı kapsamında lise farkındalık ve bilgilendirme faaliyetleri kapsamında Öğretmen Akademisi Vakfı (ÖRAV) işbirliği içerisinde 10 pilot ilde 25 lisede

gönüllü öğretmenlerin buldukları okullarda çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Söz konusu çalışmalar çerçevesinde Proje kapsamında bu zamana kadar 24 binden fazla kişiye ulaşılmıştır.

“III. 100 Günlük ve I. 180 Günlük Cumhurbaşkanlığı İcraat Programı” ve “Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı”nda yer alan “kadınların finansal okuryazarlık konusunda bilgi ve farkındalıkları artırılacaktır” hedefi kapsamında; kadınların para yönetimi, gelir, harcama, birikim, varlık, borç, tasarruf, yatırım, yatırım araçları, bireysel emeklilik sistemi gibi konularda farkındalıklarının artırılması ayrıca kadınların ekonomik güçlenmesine yönelik destek ve teşviklere ilişkin bilgi verilmesi amacıyla Bakanlığımız İl Müdürlüklerinin koordinasyonunda “Finansal Okuryazarlık ve Kadınların Ekonomik Güçlenmesi Seminerleri” gerçekleştirilmektedir. 2017 yılında yapılmaya başlanan bahse konu seminerlerin 81 ile yaygınlaştırılması ve seminerlerin sürdürülebilirliğini Bakanlığımıza bağlı İl Müdürlükleri tarafından yerel dinamiklerin desteği ile sağlamak üzere 9 Nisan 2019 tarihinde Ankara’da “Finansal Okuryazarlık Eğitici Eğitimi” gerçekleştirilmiştir. Bakanlığımıza bağlı 81 İl Müdürlüğü ve bağlı kuruluşlarında görevli 100 Meslek Elemanına “Finansal Okuryazarlık Eğitici Eğitimi” verilmiştir. Bu doğrultuda, **2017 yılından bugüne kadar 81 ilde gerçekleşen seminerler kapsamında toplam 23.567 kadına ulaşılmıştır.** 2020 yılı için II. 180 Günlük Cumhurbaşkanlığı İcraat Programı kapsamında “Finansal Okuryazarlık ve Kadınların Ekonomik Güçlenmesi Seminerleri” Haziran ayı sonuna kadar 10 ilde 3.500 kişiye daha ulaşacak şekilde gerçekleştirilecektir.

I. 100 Günlük Cumhurbaşkanlığı İcraat Programı’nda da yer alan Kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi, sürdürülebilirliklerinin sağlanması, kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi ve görünürlüklerinin artırılması hedefine yönelik olarak kadın kooperatifleri alanında çalışmalar yürüten Tarım ve Orman Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı ile Bakanlığımız işbirliğinde 30 Ekim 2018 tarihinde “**Kadın Kooperatiflerinin Güçlendirilmesi İşbirliği Protokolü**” imzalanmıştır. Söz konusu Protokol kapsamında ilgili taraflarla Türkiye’de kadın kooperatiflerinin mevcut durumunu, sorunlarını ve çözüm önerilerini değerlendirmek amacıyla 15 Kasım 2018 tarihinde “**Kadın Kooperatiflerinin Güçlendirilmesi Çalıştayı**” düzenlenmiştir. Ayrıca, Protokolün yerelde uygulanabilirliğini sağlamak ve uygulayıcılara rehberlik etmek amacıyla Bakanlıkların İl Müdürlükleri için “**Kadın Kooperatiflerinin Güçlendirilmesi İşbirliği Protokolü Uygulama Esasları**” oluşturulmuş, 81 il ile paylaşılmıştır. Bu kapsamda, illerde **Kadın Kooperatifçiliği Çalışma Grupları** oluşturulmuş, yıllık iş planları hazırlanmış, çeşitli etkinlik ve toplantılar düzenlenmiştir. 2019 yılı içinde gerçekleştirilen 472 adet çalıştay, eğitim ve bilgilendirme toplantıları etkinlikleri ile 21.771 kişiye ulaşılmış ve 173 kadın kooperatifine ziyaret gerçekleştirilmiş olup 67 adet yeni kadın kooperatifi kurulmuştur. Ayrıca, **29 Kasım 2019 tarihinde** kadın kooperatifçiliği alanında işbirliği ve diyalogu geliştirmek, farkındalık yaratmak ve iyi uygulamaları yaygınlaştırmak amacıyla **Çorum’da “Kadın Kooperatifleri Bölgesel Buluşması”** gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, kadın kooperatifçiliğinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmeye devam edilmektedir.

Tamamlanan Projeler/Çalışmalar

Bakanlığımız, (mülga) Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Borusan Holding A.Ş. arasında

imzalanan işbirliği protokolü kapsamında Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) kreşlerin kurulması için “**Annemin İşi Benim Geleceğim Projesi (2013-2019)**” hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında; Adıyaman, Afyonkarahisar, Balıkesir ve Malatya OSB’deki kreşlerin yapımı tamamlanmış ve hizmet sunmaktadır.

“**Uluslararası Bilimde Kadın ve Kız Çocukları Günü**” ve “**Uluslararası Bilgi ve İletişim Teknolojilerinde Kız Çocukları Günü**” kapsamında çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda; Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kurumu ile işbirliği içinde kadınlara yönelik olarak “**Bilgi Teknolojileri ve İnternetin Bilinçli, Güvenli Kullanımı Eğitimi**” ve dijital teknolojilerin sunduğu imkan ve fırsatların etkin biçimde kullanılmasına yönelik olarak Google Türkiye ile işbirliği içinde “**Dijital Okur-Yazarlık**” eğitim programları düzenlenmiştir. Bugüne kadar toplam 2.863 kişi gerçekleştirilen eğitimlerden faydalanmıştır.

14 Mayıs 2012 tarihinde Bakanlığımız, Mülga Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği arasında imzalanan Protokol ile kırsal alanda yaşayan ve çiftçilikle uğraşan kadınların tarım, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet, kişi hak ve özgürlükleri konularında eğitilmesi ve kurumlar arası işbirliğinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Protokol kapsamında; pilot iller olarak belirlenen Kayseri, İzmir, Gaziantep, Sakarya ve Diyarbakır’da toplam 771 kadın çiftçiye eğitim verilmiştir. Söz konusu eğitimlerin 81 ile yaygınlaştırılması amacıyla İl Müdürlüklerimiz ve Kuruluşlarında görevli sosyal çalışma görevlilerine yönelik Kadın Erkek Eşitliği Eğitici Eğitimleri gerçekleştirilmiştir. **Protokol kapsamında Pilot iller de dahil gerçekleşen eğitimlerden toplam 8.568 çiftçi kadına eğitim verilmiştir.**

Bakanlığımız, Intel Teknoloji Hizmetleri Limited Şirketi ve Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER) işbirliğinde imzalanan Protokol kapsamında “**Genç Fikirler, Güçlü Kadınlar Projesi (2012-2015)**” hayat geçirilmiş olup Türkiye genelinde 18-30 yaş arası gençlerin teknoloji kullanarak üretecekleri yenilikçi fikirler ile kadınların yaşadıkları sorunlara ilişkin çözüm önerileri üretmesi amaçlanmıştır. Proje kapsamında Kütahya, Erzurum, Gaziantep, Sakarya, Trabzon ve Adana’da yaklaşık 500 gencin katılımı ile fikir kampları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca fikir kamplarında öne çıkan 6 projenin çalışma gruplarından oluşan gençlere 10-11 Haziran 2015 tarihlerinde İstanbul’da düzenlenen bir etkinlik ile Sosyal girişimcilik eğitimleri verilmiştir.

Türkiye’de ekonomik alandaki cinsiyet uçurumunu en aza indirmek üzere Bakanlığımız himayesinde önce “**Türkiye Cinsiyet Eşitliği Görev Gücü**” adıyla kurulan sonrasında “**İş’te Eşitlik Platformu**”na dönüştürülen girişim (2012-2015); ülkemizde ekonomik alandaki cinsiyet eşitliği uçurumunu 3 yıl içinde %10’a kadar azaltmayı hedeflemiştir. Platformu’nun amacı doğrultusunda, 2012 yılındaki ülke skorumuz 0,414 iken 2015 yılında ülke skoru 0,459’a yükselerek 3 yılsonunda bu hedefini tamamen gerçekleştirmiş bulunmakta olup uçurumun %10,9 oranında kapatıldığı görülmektedir. Platform kapsamında İş Liderleri Toplantısı, İcra Kurulu toplantıları, İnsan Kaynakları Çalışma Grubu toplantıları, İletişim Grubu toplantıları ile STK ve akademisyenlere yönelik bilgilendirme toplantıları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Platform kapsamında, belirlenen “**Rol Model Kadın Çalışan Videoları**” çekilmiş, İş’te Eşitlik Platformu’nu tanıttıcı el kitabı, broşür ve video, İyi Uygulamalar Kitapçığı ve bu uygulamaların tedarik zincirine yaygınlaştırılması hususunda İş’te Eşitliğin Tedarik Zincirine

Yaygınlaştırılması Kitapçığı hazırlanmış ve basımı gerçekleştirilmiştir. Söz konusu metaryallerin tedarik zincirine yaygınlaştırılması sağlanmıştır.

Bakanlığımız tarafından “**Türkiye’de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısıyla Gözden Geçirilmesi Projesi (2014-2015)**” yürütülmüş olup, proje kapsamında TÜİK tarafından uygulanan “Hanehalkı İşgücü Anketi”, “Zaman Kullanımı Anketi” ve “Kazanç Yapısı Anketi” detaylı analiz edilmiş ve konuya ilişkin olarak bir rapor oluşturularak basılı yayın haline getirilmiştir. Ayrıca Genel Müdürlüğümüz web sayfasında da yayınlanmıştır.

Bakanlığımız tarafından İsveç Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Ajansının (SIDA) mali desteğinde, Dünya Bankası işbirliğinde 2012-2017 yıllarını kapsayan "**Kadınların Ekonomik Fırsatlara Erişiminin Artırılması Projesi**" yürütülmüş olup, projenin amacı kadınların daha iyi koşullarda iş bulmalarını sağlamak, işgücü piyasasına girmelerini ve girişimciliklerini artıracak unsurların neler olduğunu tespit etmek, bu alanda kadınların karşılaştıkları sorunları ortaya koyarak bu sorunların giderilmesine yönelik politikalar oluşturmak ve somut çözüm önerileri geliştirmektir. Bu kapsamda;

- Türkiye’de erken çocukluk eğitimi ve bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması amacıyla kaliteli ve ulaşılabilir bir model taslağının geliştirilmesi çalışmasına girdi teşkil etmek üzere bir araştırma gerçekleştirilmiştir. “**Türkiye’de Çocuk Bakım ve Erken Çocukluk Eğitim Hizmetlerinin Arz ve Talebi Araştırması**” çıktıları göz önünde bulundurularak gerçekleştirilen Simülasyon çalışması 20 Aralık 2016 tarihinde düzenlenen toplantıda ilgili kurumlar ile paylaşılmıştır.
- 12 akademik araştırma desteklenmiş ve 2016 yılında tamamlanmıştır. Söz konusu araştırma raporları, Akademik Komite tarafından değerlendirilmiş olup araştırmalardan 7 tanesi içerik ve teknik olarak basımı ve yayınlanması için uygun bulunarak web sayfamızda yayınlanmıştır.
- Kadın Girişimciliği alanında yürütülen kapsamlı niceliksel ve niteliksel araştırmalar ile kadın girişimci profilinin, girişimcilik alanında yaşanan sorunların, formel ve informel sektördeki kadınların gelir ve ücret farklılıklarının incelenmesi, girişimcilik destek programlarının analizi ile kredi kullanma, yatırım yapma, hesap açma gibi konularda erkeklerle olan farklılıkları kıyaslama ve şirketlerdeki erkek/kadın karar vericilerinin ve yöneticilerinin karakteristik özelliklerinin belirlenmesi ve girişimcilik süreçlerini ortaya koyan analiz çalışmaları tamamlanmıştır. Bununla birlikte, Ülkemizdeki kadınların girişimcilik fırsatlarına ve faaliyetlerine eşit erişimini etkileyen ilgili yasal ve düzenleyici çerçevelerdeki cinsiyete dayalı eşitsizlikleri ve farklılıkları tespit etmek amacıyla mevzuat incelemesi çalışması yapılmış olup, söz konusu raporların tamamı, bu alanda çalışanların faydalanması amacıyla web sayfamızda yayınlanmıştır.
- Kadın Kooperatiflerinin Desteklenmesi kapsamında Ülkemizde kadın kooperatiflerinin durumu, karşılaştıkları engeller, çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve kadın kooperatiflerine yönelik olarak sunulan fırsatları içeren bir araştırma projesi yürütülmüş olup araştırma raporu tamamlanmıştır. Söz konusu rapor Genel Müdürlüğümüz web sayfasında yayınlanarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

- Ayrıca, kooperatifçilik bileşeni kapsamında (mülga) Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile işbirliği içerisinde kadın kooperatiflerine yönelik olarak yazılı, görsel ve basılı eğitim materyali hazırlanmıştır.

Bakanlığımız, İŞKUR ve Özel Sektör işbirliğinde “**Kadın Boyacı Ustalar Projesi (2016-2017)**” hayata geçirilmiştir. Proje ile kadınlara farklı sektörlerde mesleki bilgi ve beceri kazandırarak istihdamının sağlanması amaçlanmıştır. Proje kapsamında, iki yılda toplam 500 kadına boyacılık konusunda mesleki beceri ve mesleki yeterlilik belgesi kazandırılması hedeflenmiştir. Proje çerçevesinde, 26 ilde gerçekleştirilen eğitimlerden 365 kadın yararlanmış olup 266 kadın Mesleki Yeterlilik Belgesi almaya hak kazanmıştır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UNWOMEN) ve Sabancı Üniversitesi tarafından ve işbirliği kurumları içerisinde Bakanlığımızın da yer aldığı “**BM Kadınların İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Projesi**” yürütülmüştür. 2012-2015 yılları arasında yürütülen proje ile yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği taahhütlerinin uygulanmasının hızlandırılması ve kadın haklarının güçlendirilmesine katkıda bulunmak için yerel yönetimlerin ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalışan kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerinin geliştirilmesi, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulamasının yerel yönetimlerde yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Projenin Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Programı dışında diğer iki bileşeni Mor Sertifika Programı ve Sabancı Vakfı Hibe Programı’dır. Proje kapsamında Pilot 11 il olan Aydın, Çanakkale, Edirne, Erzincan, Eskişehir, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kastamonu, Kayseri, Kocaeli ve Ordu illerindeki eğitimlerde toplam 332 kişiye eğitim verilmiş ayrıca toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda farkındalık arttırmak amacıyla rehber, broşür ve video gibi materyaller hazırlanmıştır.

İlgili Kurumlar Tarafından Gerçekleştirilen Projeler/Çalışmalar

Mülga Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı / Çalışma Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşeninin (İKG OP) Program Otoritesi çerçevesinde İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı kapsamında “**Dezavantajlı Kişilerin Sosyal Entegrasyonu ve İstihdam Edilebilirliğinin Artırılması Projesi**” ile ülkemizde dezavantajlı kişilerin istihdam edilebilirliğinin artırılması, işgücü piyasasına erişimlerinin kolaylaştırılması ve işgücü piyasasına girişlerinin önünde yer alan engellerin kaldırılması amaçlanmıştır. Proje 14 Ocak 2016 tarihinde başlamış, Kasım 2017’de tamamlanmıştır. Toplam 137 STK, belediye, okul, vb. kurum/kuruluşlara yaklaşık 23 milyon Euro tutarında hibe desteği sağlanmış ve 1 Kasım 2016 itibarıyla bu kurum/kuruluşlar projelerine başlamışlardır. Tüm hibe projeleri Kasım 2017’de tamamlanmış olup, bu projelerden 30’u ülkemizde kadınların güçlenmesini amaçlayan projeler olmuştur.

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından istihdamın korunmasına ve artırılmasına, işsizlerin mesleki niteliklerinin geliştirilmesine ve özel politika gerektiren grupların işgücü piyasasına kazandırılmasına yönelik Aktif İşgücü Hizmetleri sunulmaktadır. **2019 yılında 281.397 kadın Aktif İşgücü Programları** kapsamında düzenlenen kurs ve programlardan faydalanmıştır.

2018 yılı içerisinde **Mesleki Yeterlilik Kurumu** tarafından yetkilendirilen belgelendirme kuruluşları tarafından yapılan sınavlar sonucunda 5.501 toplamda ise 12.383 kadına MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi düzenlenmiştir.

AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) kapsamında finanse edilen **Kadın İşletmelerine Finansman ve Danışmanlık Desteği Programı**, İŞKUR ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası işbirliğinde yürütülmüştür. 2014 - 2017 yılları arasında 81 ilde uygulanan projenin amacı, kadınlara ait veya kadınlar tarafından yönetilen KOBİ'lerin sürdürülebilir büyümelerinin desteklenmesi ve yeni istihdam oluşturulmasıdır. Bu doğrultuda, projenin hedef grubu, kadınlara ait veya kadınlar tarafından yönetilen KOBİ'lerdir. Proje kapsamında, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası tarafından tahsis edilen 300 milyon Avro fon, programa katılan ulusal bankalar aracılığıyla hedef KOBİ'lere uygun koşullu kredi olarak kullanılmıştır. Kadın işletmelerine kredi vermek üzere bankaları teşvik etmek amacıyla kullanılan kredilerin %10'luk kısmı proje kapsamında oluşturulan fondan karşılanmaktadır. Ayrıca hedef KOBİ'lere pazarlama, organizasyon, bilgi ve iletişim teknolojisi gibi alanlarda kapsamlı danışmanlık desteği, işletme becerileri eğitimleri ve mentörlük hizmetleri sunulmuştur. Proje kapsamında Ekim 2017 verilerine göre yaklaşık 16 bin KOBİ 233 milyon Avro kredi kullanmıştır. 342 işletmeye danışmanlık, 80 işletmeye mentörlük, 657 işletmeye eğitim, yaklaşık 6.000 kadına bilgilendirme ve tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. KOBİ'lere danışmanlık neticesinde 794 yeni istihdam, işletmelerin %65'inde verimlilik artışı, %75'inde gelir artışı sağlanmıştır. Projenin ulusal kapanış konferansı 22 Kasım 2017 tarihinde ilgili kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, finans kuruluşları ve proje faydalanıcılarının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Proje sonuçlarına ilişkin nihai izleme ve raporlama çalışmaları Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası tarafından yürütülmektedir.

2015-2018 yılları arasında ILO Türkiye Ofisi ve İŞKUR işbirliğinde uygulanan “Kadınlar İçin Daha Çok ve İyi İşler: Türkiye’de İnsana Yakışır İş için Kadınların Güçlendirilmesi Projesi” ile kadın istihdamının artırılması ve yaygınlaştırılması için ulusal ölçekte kapsayıcı ve bütüncül bir politikanın geliştirilmesine destek olmak, aktif işgücü piyasası programları ile kadınlar için insana yakışır iş olanakları sağlamak, toplumsal cinsiyet eşitliği ve çalışma standartları alanında farkındalık oluşturmak ve Türkiye’de kadınların güçlendirilmesine destek olmak hedeflenmiştir. Projenin hedef kitlesi İŞKUR’a kayıtlı işsiz kadınlardır. Proje Ankara, Konya, İstanbul ve Bursa pilot illerinde yürütülmüştür. Proje kapsamında İŞKUR öncülüğünde kamu kurumları, işçi-işveren temsilcileri ve STK’lardan oluşan Ulusal Teknik Ekip tarafından **Kadın İstihdamı Eylem Planı** hazırlanmıştır. 81 ilde İŞKUR İl Müdürlüklerinde toplumsal cinsiyet eşitliği temsilcisi belirlenmiş ve bu temsilcilere eğitimler verilmiştir. 50 Genel Müdürlük personeline ve proje pilot illerinde görevli 175 iş ve meslek danışmanına toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri verilmiştir. Genel Müdürlükten 19 personele cinsiyet eşitliği eğitici eğitimi verilmiş ve bu eğiticiler tarafından pilot illerde 100 personele eğitim verilmiştir. İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurullarında kadın istihdamı konusu ana gündem maddesi olarak görüşülmüştür. Açık iş analizlerinde kullanılan ankete cinsiyet kırılımı eklenmiştir. 30 iş ve meslek danışmanına girişimcilik eğitim programı başvuru süreci değerlendirme eğitimi verilmiştir. Kadın İstihdamı ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği **Kısa Belgesel Film Yarışması** düzenlenmiştir. Kamu spotları hazırlanarak ulusal kanallarda yayımlanmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından işgücü piyasası raporları hazırlanmıştır. **830** kadına iş arama becerileri

seminerleri ve danışmanlık hizmeti verilmiştir. Özel sektör çalışanlarına yönelik çalışma hayatında toplumsal cinsiyet eşitliği seminerleri düzenlenmiştir. **400** kadına girişimcilik eğitimi; **28** kadına **mikro hibe** ve danışmanlık desteği verilmiştir. Girişimcilik eğitimi alan **43** kadın kendi işini kurmuştur.

Tarımda Kadın Girişimciliğinin Güçlendirilmesi Projesi, İŞKUR- (mülga) Gıda Tarım Hayvancılık Bakanlığı ve TZOB arasında imzalanan “Aktif İş Gücü Piyasası Programları İşbirliği Protokolü” kapsamında 2017 yılında uygulanmış olup proje kapsamında 16 ilde (Afyonkarahisar, Amasya, Aydın, Batman, Bursa, Çorum, Erzincan, Giresun, Kahramanmaraş, Kars, Manisa, Mersin, Niğde, Osmaniye, Samsun ve Tokat) kadınlara yönelik olarak 32 saatlik Girişimcilik Eğitim Programları düzenlenmiştir. Eğitimler tamamlanmış olup 1.210 kadın girişimcilik eğitimi almıştır. Eğitim alan kadınlar, çiftçilikle uğraşan ve koşulları uygun olan 18-40 yaş arasında kadınlar arasından seçilmiştir.

İŞKUR, (mülga) Gıda Tarım Hayvancılık Bakanlığı ve Türkiye Jokey Kulübü işbirliğinde **Kırsalda Kadın Seyisler Yetiştiriyor Projesi** hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında kırsal alanda kadın girişimci sayısının artırılarak, kadına yönelik yeni iş kollarının geliştirilmesi ve özellikle lisanslı kadın seyis yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Türkiye’de bir ilk olan projede hipodromu olan Şanlıurfa, İzmir, Bursa, Adana, Ankara, İstanbul, Diyarbakır, Kocaeli illerinde 160 kadına 280 saat 47 gün süreli mesleki eğitimler verilmiştir.

KOSGEB tarafından, 2018 yılında yürürlüğe alınan KOSGEB İşletme Geliştirme Destek Programı kapsamında verilen Nitelikli Eleman İstihdam Desteği’ nin amacı, işletmelerde nitelikli işgücü istihdamının artırılmasına katkı sağlanmasıdır. Desteğin oranı %60 (altmış) olarak uygulanmaktadır. Nitelikli Eleman İstihdam Desteği kapsamında istihdam edilecek elemanın; kadın olması durumunda destek oranına %20 (yirmi) ilave edilir. 2018 yılı için işletme geliştirme destek programından yararlanan kadın nitelikli eleman sayısı 1.147’dir.

KOSGEB tarafından kadın girişimciliğinin desteklenmesi amacıyla önemli çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda, “**Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri**” gerçekleştirilmekte olup söz konusu eğitimlere katılanların % 46’sı kadındır. Yine, KOSGEB Girişimcilik Destek Programı dahilinde işini yeni kuran girişimcilere de destek sağlanmaktadır. “**Yeni Girişimci Desteği**”nde destekleme oranı kadın girişimciler için daha yüksek olup destekten faydalanan girişimcilerin % 47,5’ini kadın girişimciler teşkil etmektedir. Yeni Girişimci Desteğine; bu Program kapsamında Uygulamalı Girişimcilik Eğitimini tamamlayan girişimcilerin kurdukları işletmeler ile İŞGEM’de yer alan İşletmeler (sahip veya ortaklarının Uygulamalı Girişimcilik Eğitimine katılım şartı aranmaksızın) başvurabilir.

KOSGEB’in söz konusu destek programlarında değişikliğe gidilerek “Girişimciliği Geliştirme Destek Programı” uygulanmaya başlanmıştır. Programın alt bileşeni olan Yeni Girişimci Programı’nda destek sağlanacak hedef kitle " Girişimcilik Eğitimi" alıp, söz konusu eğitimden sonra işini kurarak elektronik ortamda başvuru yapabilecektir. Hedef kitle, kurulan işletme türüne göre Geleneksel Girişimci veya İleri Girişimci olarak ikiye ayrılmıştır. Bu kapsamda, hem Geleneksel Girişimci Programı’ndan hem de İleri Girişimci Programı’ndan yararlanacaklar için kuruluş ve performans dayalı (sağlanan istihdamla doğru orantılı) olacak şekilde hibe desteği verilecektir. İleri Girişimcilere ise bunlara ilave olarak teknoloji seviyesi ile bağıntılı olarak 300.000 TL’ye kadar makine teçhizat desteği ile orta yüksek ve yüksek

teknoloji alanlarında faaliyet gösteren işletmelerin Mentorluk, Danışmanlık ve İşletme Koçluğu ihtiyaçlarına binaen 10.000 TL'ye kadar destek sağlanabilecektir. Böylece Geleneksel Girişimci Programı'ndan faydalananlar maksimum 50.000 TL (genç, kadın, engelli, şehit yakını ise maksimum 60.000TL) hibe alabilecek, İleri Girişimci Programı'ndan yararlanacaklar ise maksimum 360.000 TL (genç, kadın, engelli, şehit yakını ise maksimum 370.000 TL'ye kadar) hibe alabilecektir.

Öte yandan KOSGEB tarafından, ülkemizin ulusal ve uluslararası hedefleri doğrultusunda, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomideki paylarının ve etkinliklerinin artırılması, rekabet güçlerinin ve sağladıkları katma değerini yükseltilmesi amacıyla Proje Teklif Çağrısı kapsamında hazırlayacakları projelerin desteklenmesi için **KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programı** uygulanmaktadır. KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programı kapsamında açılan Proje Teklif Çağrılarında alınan başvuruların değerlendirilmesinde kadın girişimcilere ilave puan verilebilmektedir.

KOSGEB tarafından başarılı KOBİ ve girişimcilerimizin kamuoyuna tanıtılması, ülkemiz ekonomisine yaptıkları katkının göz önüne serilmesi, cesaretlendirilmeleri ve potansiyellerinin ortaya çıkarılması için **KOBİ ve Girişimcilik Ödülleri** verilmektedir. 2012 yılından itibaren her yıl düzenlenen KOBİ ve Girişimcilik Ödüllerinde; kadın girişimcilik alanında farkındalık oluşturmak hedefiyle Yılın Başarılı Girişimci Ödülleri kategorisinde Kadın Girişimci Ödülü verilmektedir.

KOSGEB, AB Komisyonu tarafından yönetilen **WES-Women entrepreneurs (Kadın Girişimciliğinin Teşvik Edilmesi için Avrupa İşbirliği Ağı) Platformunda** Türkiye'yi 2004 yılından itibaren temsil etmektedir. Bunun yanında, KOSGEB tarafından hazırlanan **Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı (GİSEP)'te** ve **KOSGEB 2016-2020 Stratejik Planı'nda** kadın girişimciliği alanında önemli amaç ve eylemler belirlenmiştir.

Ayrıca, Ülkemizde girişimcilikle ilgili konularda politika oluşturulması amacı ile 2011 yılında kurulan, 37 kurum ve kuruluştan oluşan ve koordinasyondan KOSGEB'in sorumlu olduğu **"Girişimcilik Konseyi"**nin görevleri arasında **"kadın girişimciliğinin geliştirilmesi"** konusunda istişare niteliğinde kararlar alınmasını sağlamak da bulunmaktadır.

MEB'e bağlı Halk Eğitim Merkezlerinde, günümüz ihtiyaçları göz önüne alınarak mesleki kurslar verilmekte, ayrıca bilinçlendirmeye yönelik olarak verilen eğitimlerle kadınların sosyo-kültürel gelişimi sağlanmaktadır.

Mesleki Eğitim Merkezlerinde, Kanun kapsamındaki 153 meslek dalında verilen eğitimle yetiştirilen kadın ve genç kızlar, kalfalık ve ustalık belgesi alarak kalifiye ara insan gücü olarak ya kendi işyerlerini açmakta ya da çeşitli sektörlerde çalışmaktadırlar. MEB'e bağlı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından Anne Baba Dershanesi Projesi yürütülmektedir. Proje ile ortaöğretimde kız çocuklarının ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleklerinin belirlemesi ve eğitimlerinin ailelerce desteklenerek sürdürülebilirliğinin sağlanması hedeflenmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından, hayat boyu öğrenme kurumlarında uygulanmak üzere toplam 2.578 mesleki ve teknik kurs programı bulunmaktadır. Bu kapsamda, konaklama ve seyahat hizmetlerinde 408 kurs açılmış ve 2.513

kadın belge almaya hak kazanmıştır. Bununla birlikte, hasta ve yaşlı hizmetleri kurs programlarının sayısı 660 olup 4.554 kadın kursiyer belge almıştır. Ayrıca, bilişim teknolojileri alanında 75 kurs programı bulunmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye Vodafone Vakfı ve Türkiye Bilişim Vakfı arasında 23.12.2016'da imzalanan protokol ile Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı kurumlarda öğrenim gören kursiyer kadınların girişimci ruhunu ortaya çıkararak Türkiye'deki kadın girişimci sayısının gelişmiş ülkeler seviyesine yükseltilmesine katkıda bulunmak ve dijital, mobil teknolojilerin desteği ile kursiyerlerin ürettiği ürünlerin pazarlanarak, başarılı olanların girişimciliğe yönlendirilmesini sağlamak amacıyla, "Girişimcilikte Önce Kadın Projesi" ikinci dönem çalışmaları başlamıştır. Söz konusu proje kapsamında Türkiye Vodafone Vakfı tarafından 12 aylık süre içinde 650.000 TL finansman desteği sağlanmıştır. Kadınların ekonomik ve sosyal hayata daha fazla katılmalarına katkıda bulunmayı hedefleyen Girişimcilikte Önce Kadın Projesi'nin 2015 yılında yürütülen ilk döneminde, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Elazığ, Eskişehir, Giresun, İstanbul, İzmir, Samsun'dan oluşan 10 ilde 10 bin kadın kursiyere 100 danışman öğretmen aracılığı ile ulaşılmıştır. Ayrıca, dijital mağazaya 3 bin kursiyer üye olurken, 14 kategoride 16 bin 534 ürün ilanı girilerek bin 512 ürünün satışı gerçekleştirilmiştir. Kursiyerlerin siteye üye olmalarını ve ilan girerek satış yapmalarını teşvik ederek başarı hikâyeleri çıkarmak amacıyla düzenlenen Girişimcilikte Önce Kadın Yarışması'nda ise toplam 26 bin 500 liralık ödül dağıtılarak kadınların gelecek planlarına destek verilmiştir. Projenin ikinci döneminde ise, Adana, Kayseri, Denizli, Trabzon, Gaziantep, Erzincan, Mersin, Muğla, Kocaeli, Sivas illerindeki Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı halk eğitimi merkezleri, ve olgunlaşma enstitülerinden 77'si proje kurumu olarak seçilerek, bu illerden 139 danışman öğretmen belirlenmiştir. Dijital ve mobil teknolojiler, pazarlama, malî yükümlülükler, iletişim becerileri ve girişimcilik konularından oluşan 24 saatlik içerik hazırlanarak, danışman öğretmen ve öğrenci/kursiyerlerin eğitim almaları sağlanarak 10 ilde 16 bin 594 kadına ulaşılmıştır. Kursiyerlerin sosyo-ekonomik yönden gelişmesini sağlamak amacıyla hayata geçirilen proje kapsamında, belirlenen illerdeki kursiyerlerin ürettikleri ürünleri web üzerinden pazarlamaları için gerekli altyapı oluşturulmuştur. Eğitimlerini tamamlayan kursiyerler, el emeği göz nuru ürünlerinin satışını projenin on-line satış sitesi olan oncekadin.gov.tr üzerinden gerçekleştirmiştir. Projenin ikinci döneminde de siteye üye olan kursiyerleri cesaretlendirip teşvik etmek için 2 Aralık 2017 tarihinde düzenlenen Girişimcilikte Önce Kadın Yarışmasında başarılı olan kadınlar can suyu sermayesi ile ödüllendirilmiştir. Birinciye 15 bin, ikinciye 10 bin, üçüncüye 7 bin 500 ve iki kişiye de 3'er bin liralık özel ödül, ayrıca halk oylamasında birinci olan kadın kursiyere de 15 bin liralık ödül verilmiştir.

"Girişimcilikte Önce Kadın" projesi, kadınların ekonomik hayata katılımlarını ve girişimcilik kapasitelerini artırma hedefiyle hayata geçirilmiştir. Proje ile son 2 yılda 20 ilde 26 bin 594 kadına halk eğitimi merkezlerinde bilgi iletişim teknolojileri ve girişimcilik üzerine eğitimler verilmiştir. Eğitim alan kadınlar, kendileri için özel olarak oluşturulan oncekadin.gov.tr adresindeki dijital mağaza üzerinden ürünlerini satışa sunarak el emeklerini kazanca dönüştürmüştür. Projenin dijital mağazasında bugüne kadar 31 bin 736 ürün ilanı verildi, 219 bin 676 TL tutarında toplam 2 bin 762 adet ürünün satışı gerçekleştirilmiştir. İlk yılında 10 bin kadına ulaşarak 15 milyon TL'yi aşkın ekonomik değer yaratan projenin ikinci döneminde 16

bin 594 kadına daha ulaşılmış 26 bini aşkın girişimci kadın ile beraber yaklaşık 43 milyon TL'lik ekonomik değer yaratılmıştır. Ayrıca; İki yılda 11 kadın kursiyere toplamda 80 bin TL ödül dağıtılırken, bu ödüllerin kadınların gelecek planlarına destek olması ve başarı öykülerinin devam etmesi amaçlanmıştır. Teknoloji ve bilişim alanındaki yenilik ve gelişmelerden faydalanarak, üretken kadınların potansiyellerini keşfetmelerine ve uygulamaya dökmelerine, sosyal hayata katılmalarına katkıda bulunmayı amaçlayan Girişimcilikte Önce Kadın Projesi ile, 2018-2019 yılı üçüncü döneminde 81 ilde yaklaşık 15.000 kadına mobil uygulama üzerinden “Girişimcilik Eğitimleri” verilmiştir. Kadınlar akıllı telefonları aracılığı ile girişimcilik eğitimlerini tamamladıktan sonra, el emeği ürünleri oncekadin.gov.tr sitesi üzerinden satışa sunmaktadırlar. Projenin 3. dönemi sayısal verileri aşağıdaki gibidir:

- Girişimcilik Yarışması Başvuru Sayısı: 621
- İnovasyon Ödülü Başvuru Sayısı: 220
- Paydaş Komisyonu Değerlendirme Toplantısında İncelenen Başvuru Sayısı: 78
- Komisyonunda Belirlenen Toplam Satış Tutarı: 664.116,25 TL
- Komisyonunda Belirlenen Toplam Satış Adedi: 9.825
- Basın Buluşması – Basın yansımaları: 163 haber (20 yazılı medya, 2 TV, 141 online)
- Mobil Uygulama İndirilme Sayısı: 27.390
- Online Eğitimi Tamamlayan Kursiyer Sayısı: 10.491
- Siteye Yüklenen İlan Sayısı: 20.481
- Siteye Kayıtlı Kursiyer Sayısı: 21.230 Mesleksiz ve istihdama yönelik bir mesleği olmayan özel politika gerektiren bireylere ve mesleğini değiştirmek isteyenlere ilgi ve istidatları göz önüne alınarak meslek edindirmek, bu becerilerini üst seviyelere çıkararak mesleki yeterlilik kazandırmak üzere Mesleki Becerilerin Geliştirilmesi Projesi-2 (MESGEP-2) çalışmalarına devam edilmektedir.

2008-2012 yılları arasında, **GAP Eylem Planı'nın “Sosyal Gelişmenin Sağlanması”** bileşeni altında, Sosyal Destek Programı (SODES) oluşturulmuştur. Yaşam kalitesinin yükseltilerek, toplumsal dayanışma ve bütünleşmenin sağlanmasını amaçlayan SODES'in öncelikli hedef grupları arasında, kadınlar da yer almıştır. Türkiye’de bazı bölgelerin az gelişmişliğine bağlı olarak yürürlüğe konulan bölge planları bulunmaktadır. Bu kapsamda, Güneydoğu Anadolu Bölgesi için GAP, Doğu Anadolu Bölgesi için DAP, Doğu Karadeniz Bölgesi için DOKAP ve Konya Ovası Projesi(KOP) uygulanmaktadır. Söz konusu Projeler kapsamında Valilikler koordinasyonunda kadınların ve kamu yararına çalışan sivil toplum kuruluşlarının güçlendirilmesini amaçlayan projeler yürütülmektedir.

Ticaret Bakanlığı izni ile kurulan kadın kooperatiflerinin sayısı 2018 yılı Eylül ayı itibariyle 170’ye ulaşmıştır. Türkiye Kooperatifçilik Strateji ve eylem Planı (TÜKOSEP) kapsamında bulunan 3.7 nolu “kadınların girişimcilik kabiliyetlerinin artırılması ve ekonomik bir aktör olarak yer almalarının sağlanması için kooperatifler çatısı altında örgütlenmeleri yönünde çalışmalarda bulunulması” eylemi doğrultusunda diğer kurumlarla çok sayıda proje yürütülmektedir. 2012 yılında kadın girişimcilerin kooperatifler çatısı altında ticari faaliyette

bulunmalarının sağlanması amacıyla, “**Kadın Kooperatifleri Tanıtım ve Kapasite Geliştirme Projesi**” (KADIN-KOOP) yürütülmeye başlanmıştır. Projenin amaçları kooperatif işletmelerle ilgili farkındalık yaratılması, kooperatifler aracılığıyla kadın istihdamının artırılması ve gizli kadın emeğinin değerlendirilerek ekonomiye katılımının sağlanması, kooperatifçilik hareketinin yayılması sağlanarak demokratik yönetim anlayışının kadınlar arasında da yerleşmesine aracılık edilmesi, mevcut girişimci kadınların kurduğu kooperatiflerin kapasitelerinin güçlendirilerek profesyonel işletmeler haline getirilmesidir. Bu proje kapsamında kadın girişimcilere yönelik tanıtım ve bilinçlendirme çalışmaları yürütülmekte, kadınlara hukuksal danışmanlık hizmeti verilerek yol gösterilmektedir. Ayrıca, **Kooperatifçilik Geliştirme ve Uyum Eğitimi Programı (KOOP-GEP)** Milli Eğitim Bakanlığınca onaylanmış ve yurt genelinde Halk Eğitim Merkezlerinde uygulanmaktadır. Program kapsamında 2014-2017 yılları arasında 2.782 kadın eğitimlerini başarıyla tamamlayarak sertifika almaya hak kazanmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenen “Ortaklar Mülkiyetinde Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin” buldukları yerlerdeki kadın çiftçilere, genel kooperatifçilik ve kooperatiflerin faaliyet alanlarıyla ilgili konularda (hayvan bakımı ve beslenmesi, hayvan hastalıkları, sağım teknikleri ve hijyeni, hijyenik süt üretimi, sütün çeşitli şekillerde değerlendirilmesi, ahır bakımı ve temizliği, koyun yetiştiriciliği, arıcılık, seracılık vb.) 2004 yılından itibaren ülke çapında eğitimler verilmekte ve pozitif ayrımcılık gözeterek Bakanlık desteklerinden öncelikli olarak faydalanmaları sağlanmaktadır. 2018 yılında bugüne kadar 2.663 kadın çiftçi kooperatifçilik konusunda eğitim almıştır. **Kadın Çiftçiler Eğitim ve Yayım Çalışmaları** kapsamında tarımsal üretim sürecinin her aşamasında bulunan kadın çiftçilerin bilgi ve becerilerini artırarak sürdürülebilir tarımsal faaliyetlerin yapılması ve kaliteli ürün artışının sağlanması amacıyla bağcılıktan hayvancılığa, meyvecilikten seracılığa, arıcılıktan ipekböcekçiliğine kadar birçok tarımsal konularda çeşitli yayım teknikleri kullanılarak 81 ilde eğitimler verilmektedir. Ayrıca kadın çiftçilerin sosyal yaşantılarını modern hayat seviyesine ulaştırmak, onları sosyo-ekonomik yönden geliştirmek için ev ekonomisi ve çeşitli sosyal konularda da (aile kaynakları ve yönetimi, beslenme, çocuk gelişimi ve eğitimi, el sanatları gibi) 81 ilde eğitim çalışmaları yapılmaktadır. 2018 yılının ilk 9 ayında 12.273 faaliyete 95.185 kadın çiftçi eğitilmiştir. Tarımsal yeniliklerin kadın çiftçiler tarafından öğrenilmesi, uygulanması ve kadın odaklı yaygınlaştırılmasının sağlanması için Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı Araştırma Enstitüsü Müdürlükleri ve İl Müdürlükleri işbirliği ile 2015 yılından itibaren “**Kadın Çiftçiler Tarımsal Yeniliklerle Buluşuyor**” programı yürütülmekte ve bu program kapsamında tarımsal yayım projeleri gerçekleştirilmektedir. Söz konusu program kapsamında; 2018 yılında seçilmiş 32 ilde tarımsal yeniliklerin yaygınlaştırılması amacıyla 32 farklı proje ile 1.183 kadın çiftçi eğitim almıştır. Program kapsamında yürütülen diğer bir çalışmada ise “**Kadın Çiftçilere Yönelik İl Özel Projeleri**” desteklenmekte, böylece kırsalda kadınlara yönelik istihdam ortamı yaratılmaktadır. 2017 yılında 6 ilde 6 özel proje yürütülmüş olup her bir proje yöresinde, bölgesinde ve Türkiye’de fark yaratan, kırsalda kadın istihdamına ortam sağlayan ve sertifikalı eğitimler ile mesleki beceri kazandıran projeler olmuştur. 2017 yılında yürütülen il özel projeleri ile 494 kadın çiftçinin proje konularında eğitim alması sağlanmış ve 148 kadın çiftçiye istihdam ortamı oluşturulmuştur. Bununla birlikte Bakanlık tarafından yürütülen “**Tarımda Kadın Girişimciliğinin Güçlendirilmesi**”

programını çerçevesinde kadın çiftçilere uygulamalı girişimcilik eğitimleri verilmiştir. Dört yıl içerisinde (2014-2017) 2.151 kadın çiftçi bu program kapsamında eğitim alarak proje hazırlamıştır. 2017 yılında ise program 16 ilde yürütülmüş ve 1270 kadın çiftçinin girişimcilik eğitimi alarak proje hazırlamaları sağlanmıştır. Başarılı olan girişimci kadın projeleri üç yıldır devam eden “Girişimci Kadın Çiftçiler Ödül Töreni”nde ödüllendirilmiştir. Kırsalda kadınlara yönelik başlatılan program 2016 yılı Avrupa Girişimciliği Teşvik Ödüllerinde ülkemizi Avrupa’da temsil eden ulusal iki projeden biri olma özelliğini taşımaktadır. Mülga Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığın Kırsal Kalkınma destekleri kapsamında 2016 yılında uygulamaya konulan 3 yıl devam edecek olan “**Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Programı**” kapsamında genç çiftçilerin girişimciliği desteklenmiş ve bu programda genç girişimci kadınlara pozitif ayrımcılık gösterilmiştir. 2017 yılında başvurusu onaylanan ve hibe almaya hak kazanan çiftçilerin %61,3’ünü kadın çiftçiler oluşturmuştur.

“**Kadın ve Aileleri ile Güvenli Tarım ve Sağlıklı Beslenme Projesi**” ile (mülga) Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB), Türk Traktör ve Ziraat Makineleri Anonim Şirketi, Karabuğday Yetiştiricileri ve Sağlıklı Yaşam Derneği (KARSEDER), Ankara Üniversitesi Kalkınma Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (AKÇAM) arasında işbirliği protokolü imzalanmış olup, proje Bilecik ilinde Karabuğday yetiştiriciliği yapacak olan 25 kadın çiftçi ve ailesini kapsamaktadır. Proje ile Bilecik ilinde kadın çiftçi ve aileleri ile Türkiye’de ilk defa geniş alanda (300 da) karabuğday üretimi gerçekleştirilmiş olup, ürününün katma değeri artırılmıştır. Ayrıca proje ile “**Göl Flanoz Kadın Girişimi**” isimli bir kadın kooperatifi kurulması gerçekleştirilmiştir.

Mülga Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) işbirliği ile **Yerelde cinsiyete duyarlı yayım hizmetlerinin ve cinsiyete dayalı verilerin geliştirilmesini sağlamak için** “Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma için Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı ile Kırsaldaki Kadınların Sosyo-Ekonomik Yönden Kapasitelerinin Geliştirilmesi Projesi (Türkiye-Azerbaycan)” ile “FAO Toplumsal Cinsiyet ve Tarım Çerçeve Programının Uygulanması Yoluyla Cinsiyet Göre Ayrıştırılmış Verilerin Oluşturulması ve Ulusal Kapasitelerin Güçlendirilmesi Projesi (Türkiye, Tacikistan, Kırgız Cumhuriyeti)” yürütülmüş olup proje 2016 yılında tamamlanarak projeye ilişkin çalışmalar kitapçık haline getirilmiştir. Kırsalda kadınların kooperatif kurmalarının desteklenmesi, mevcut kooperatifler içerisinde ortaklıklarının artırılması ve aktif rol almalarının sağlanması önem arz etmektedir. Mülga Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından kadın çiftçilere, genel kooperatifçilik ve kooperatiflerin faaliyet alanlarıyla ilgili konularda 2004 yılından itibaren ülke çapında eğitimler verilmektedir. 2004 yılından bugüne kadar **76.773 kadın çiftçi** kooperatifçilik konusunda eğitim almıştır. Bu eğitimler neticesinde Bakanlık bünyesinde kurucusu ve ortaklarının çoğunluğu kadınlardan oluşan **56 Tarımsal Kalkınma Kooperatifi** bulunmakta olup, bu kooperatiflerden bu güne kadar **18 kooperatif** pozitif ayrımcılık gözetilerek programa alınarak desteklenmiştir.

Ülkemizde kadın girişimciliğinin teşvik edilmesi ve yoksulluğun önlenmesi için İl Özel İdaresi, sivil toplum kuruluşlarının işbirliğinde ve özel sektör tarafından, kadınlara pozitif ayrımcılık içerecek şekilde **mikrokredi uygulamaları başlatılmıştır**. Mikrokreditinin amacı, yoksulluğu, gelir dağılımındaki adaletsizliği ve işsizliği azaltmak için banka ve benzeri yollarla kredi alamayacak dar gelirli kişiler özellikle de kadınların kendi kendine gelir getirici bir faaliyette

bulunabilmesini teşvik etmek, ekonomik ve sosyal kalkınmaya katılımlarını sağlayacak finansman ihtiyacını karşılamaktır. Mikrokrediden yararlanmak için öncelikle bir iş fikrine sahip 5 kadının bir araya gelmesi ve mikrokredi talebinde bulunması gerekir. Bu noktada herhangi bir evrak talep edilmez, beyan esas alınır. Ardından 3 günlük eğitimle kadınların kendine olan güvenleri perçinlenir ve bu sürenin sonunda yapacakları işe göre krediden yararlandırılır. Mikrokredi alan mikrogirişimciler için teminat ve kefalet istenmemekte, icra ve mahkemeye asla müracaat edilmemektedir. Mikrokredi uygulamasında, hiçbir varlığı olmayan dar gelirli kadınlar, mikrokredi almada diğerlerine göre daima önceliklidir. Kredi miktarı ilk yıl için 100 ila 1000 TL arasında değişmekte olup, takip eden yıllarda kredi miktarı artırılabilir. Bu kapsamda uygulanan Mikrofinans Programı, Valiliklerin Türkiye İsrافی Önleme Vakfı ile imzaladığı protokoller çerçevesinde 63 il ve 94 şube ile faaliyetlerini devam ettirmektedir. Ocak 2019 itibariyle yaklaşık 185.000'den fazla yoksul ve dar gelirli kadına ulaşılmış olup dağıtılan kredi miktarı ise toplamda 875 milyon lirayı geçmiştir. Ayrıca, 35.224 aktif mikrogirişimci kredi kullanmaya devam etmektedir.

Bunun yanında Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) tarafından 2007 yılında ülkemizde kadın girişimciliğinin özendirilmesi, geliştirilmesi amacıyla politikalar belirlemek ve girişimcilik kültürünün gelişmesine öncülük etmek üzere TOBB Kadın Girişimciler Kurulu kurulmuştur. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü de kurulun üyesidir. Kurul faaliyetleri, TOBB tarafından belirlenen "Çalışma Usul ve Esaslar" çerçevesinde yürütülürken, yaklaşık 6500 Kadın girişimcinin üyelik işlemleri ve bilgileri "Girişimcilik Bilgi Sistemi" ile izlenmektedir. 81 ilde örgütlenen Kurul, kadın girişimci potansiyelinin nicelik ve nitelik bakımından geliştirilmesi ve daha donanımlı hale getirilmesi amacıyla politika belirlemek ve girişimcilik kültürünün kadınlar arasında gelişmesine öncülük etmek üzere çalışmalar yürütmektedir.

Bu çerçevede TOBB Kadın Girişimciler Kurulu'nun 10. kuruluş yıldönümü etkinlikleri çerçevesinde TOBB, TOBB Kadın girişimciler Kurulu ve TURKCELL işbirliğinde Geleceği Yazan Kadınlar Projesi gerçekleştirilmiştir. Proje, mobil teknoloji endüstrisinde çalışmak veya mobil teknolojileri kullanarak iş fikrini hayata geçirmek isteyen kadınların yazılım konusunda eğitilerek, mobil uygulamalar geliştirmelerine destek olmak, kadınların bu alanda istihdam kapasitesini ve girişimciliğini artırmak amacıyla, 18 ilde (Adana, Ankara, Antalya, Aydın, Denizli, Diyarbakır, Elazığ, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Karabük, Kayseri, Samsun, Sivas, Şanlıurfa, Trabzon ve Van) uygulanmıştır. Proje kapsamında 18 ilde 51 sınıfta yüz yüze eğitim verilerek, eğitimi başarı ile tamamlayan 659 kadın 320 proje ile proje geliştirme sürecine katılmaya hak kazanmıştır.

E) SİYASET VE KARAR ALMA MEKANİZMALARINA KATILIM

1. Mevcut Durum

Kadınların siyasal katılımına ilişkin uluslararası gelişmeler ve düzenlemeler 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Birleşmiş Milletler tarafından 1952'de kabul edilen Kadınların Siyasal Haklarına Dair Sözleşme, kadınların siyasal haklarının uluslararası düzeyde tanınması açısından önemli bir belgedir.

Bunun yanı sıra CEDAW'da da taraf devletlerin siyasal ve kamusal yaşama kadınların erkeklerle eşit şekilde katılım haklarını güvence altına alması yer almaktadır. Ayrıca BM

öncülüğünde düzenlenen Dünya Kadın Konferansları da kadınların siyasal haklarının gelişiminde önemli rol oynamıştır. IV. Dünya Kadın Konferansı sonunda kabul edilen Pekin Eylem Platformu'nda belirlenen 12 kritik alandan birini de “Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadınlar” oluşturmaktadır. Konferans sonrası hazırlanan eylem planında “kadınların özel ve kamusal yaşama eşit katılımı önündeki engellerin, yine kadınların siyasal karar alma pozisyonlarında ve mekanizmalarında yer almaları yoluyla” ortadan kaldırılabileceği dile getirilmiştir.

Anayasa'nın 10. maddesinde 2004 ve 2010 yıllarında yapılan değişiklikler ile yetki ve karar alma mekanizmalarında kadın erkek eşitliğinin sağlanması da dahil pozitif ayrımcılık uygulamalarının önü açılmıştır. Ayrıca Anayasa'nın 90. maddesi çerçevesinde CEDAW Sözleşmesi hükümlerinin ulusal mevzuatın üstünde yer alması yetki ve karar alma mekanizmalarında kadınların eşit katılımının sağlanması açısından önemli bir yasal çerçeve ortaya koymaktadır.

Anayasa; 67, 68 ve 70. maddelerinde yerel ve milletvekili seçimlerinde “seçme ve seçilme”, “siyasi parti kurma”, “usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma”, “halkoylamasına katılma”, “kamu hizmetlerine girme” haklarını; 25, 26, 28, 29, 33 ve 34. maddelerinde “düşünce ve kanaat hürriyeti”, “düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti”, “basın hürriyeti”, “toplantı hak ve hürriyetleri”ni tüm vatandaşlara tanımıştır.

68. maddesinde yer alan, “siyasal partilerin kadın kolu kuramayacakları”na ilişkin yasak, 23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı yasa ile kaldırılmış; böylece siyasal partilere, kadınlar için ek bir katılma alanı açma fırsatı verilmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 83. maddesinde “siyasal partilerin, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu prensibine aykırı amaç güdemeyeceği” bildirilerek, cinsiyet ayrımcılığına yönelik parti çalışmaları engellenmiştir.

Öte yandan **11. Kalkınma Planı'nda**, kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı önlemek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını ve güçlenmelerini sağlamak temel amaç olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda Plan dönemine ilişkin “Politika ve Tedbirler” başlığında kadınların ekonomik, sosyal, kültürel hayata ve karar alma mekanizmalarının her düzeyine aktif katılımının özellikle yerelden başlayarak teşvik edileceği, bu çerçevede araştırmalar yapılacağı, kadınların siyasette, kamuda ve özel sektörde, yönetim ve karar organlarında daha fazla oranda yer almalarını sağlamaya yönelik farkındalık artırıcı, yönlendirici ve teşvik edici yöntemler geliştirileceği ifade edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinde, dünyadaki pek çok ülkeden önce, 1930 yılında yerel seçimlerde, 1934 yılında da milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını erkeklerle eşit bir biçimde elde eden kadınların, yüksek bir siyasal katılım düzeyine ulaşmış oldukları söylenemez. 2002 Genel Seçimlerinde Parlamentodaki kadın milletvekili sayısı 24, kadın temsil oranı 4,4 iken; 2007'de bu sayı 50'ye, temsil oranı ise 9,1'e yükselmiştir. 12 Haziran 2011 Genel Seçimlerinde Parlamentodaki kadın milletvekili sayısı 79'a yükselmiştir. Bu sayı oransal olarak % 14,4'e tekabül etmektedir.

7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinde ise kadın milletvekili sayısı 98, temsil oranı % 17,82 olarak gerçekleşmiştir. 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde ise kadın milletvekili sayısı 81, Parlamento'daki kadın temsil oranı %14,73'tür. Son olarak 24 Haziran 2018 Genel Seçimlerinde parlamentodaki kadın milletvekili sayısı 104, temsil oranı % 17,45 olarak gerçekleşmiştir. 24 Haziran 2018 seçimi ile uygulamaya konulan Cumhurbaşkanlığı Hükümet sisteminde kabinde 2 kadın Bakan (%12,5) görev yapmaktadır. Ayrıca Bakanlıklarda görev yapan Bakan Yardımcılarının 4'ü (%7,1) kadındır.

Parlamentodaki kadın milletvekili oranlarının seçim yılları bakımından durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo: Türkiye'de kadın milletvekili oranları

Seçim yılı	Parlamentodaki milletvekili sayısı	Kadın milletvekili sayısı	Toplam içindeki pay (%)
1935	395	18	4.6
1939	400	15	3.8
1943	435	16	3.7
1946	455	9	2.0
1950	487	3	0.6
1954	535	4	0.7
1957	610	7	1.1
1961	450	3	0.7
1965	450	8	1.8
1969	450	5	1.1
1973	450	6	1.3
1983	400 (1 boş)	12	3.0
1987	450	6	1.3
1991	450	8	1.8
1995	550	13	2.4
1999	550	22	4.0
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1
2011	550	79	14.4
2015(Haziran)	550	98	17.8
2015(Kasım)	550	81	14,73

2018	600	104	17,45
------	-----	-----	-------

Kaynak: TBMM Milletvekillerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.

30 Mart 2014 yerel seçim sonuçlarına göre 30 büyükşehir belediye başkanının 3'ü, 1.381 belediye başkanının 40'ı kadındır. İl düzeyinde Aydın, Diyarbakır, Gaziantep ve Hakkari belediye başkanlıklarına kadın adaylar seçilmiştir. Hakkari ve Diyarbakır'da devam eden yargı süreci nedeniyle görev değişikliği olmuştur). 20.498 Belediye Meclis Üyesinin ise 2.198'i (%10,7) kadındır. İl Genel Meclisi üye sayısına bakıldığında da durum çok farklı görünmemektedir. Toplam 1.251 İl Genel Meclis üyesinin 60 tanesi (%4,8) kadındır.

31 Mart 2019 yerel seçim sonuçlarına göre ise 30 büyükşehir belediye başkanından 3'ü, (Gaziantep, Aydın, Van Büyükşehir Belediyelerine kadın belediye başkanı seçilmiş olup, Van Büyükşehir Belediyesi'nde devam eden yargı süreçleri nedeniyle görev değişikliği olmuştur.) toplam 1389 belediye başkanından 42'si kadındır. (1'i il belediye Siirt) Toplam 20.745 belediye meclis üyesinden 2.283'ü (%11,1), 1.272 il genel meclisi üyesinden 48'i (% 3,77) kadındır (YSK. 2019). Ayrıca 31 Mart 2019 yerel seçim sonuçlarına göre Türkiye genelinde 1086 kadın muhtar seçilmiştir.

Uzmanlık gerektiren mesleklerde kadın oranları oldukça yüksektir. Üniversitelerde kadın öğretim görevlileri oranı % 50,32'dir. Bu kapsamda, profesörler içerisinde kadın oranı %31,95, doçentler içerisinde kadın oranı %39,71, Dr. öğretim üyeleri içerisinde kadın oranı %44,03, araştırma görevlileri içerisinde kadın oranı %50,85'dir. (YÖK, Ocak 2020) 4. Ayrıca 196 üniversitenin 19'unda kadın rektör görev yapmaktadır (%9,69). Kadın dekan oranı ise %20,05'tir (YÖK, Ocak 2020). 61.873 mimarın 28.034'ü (% 45,3), Türkiye genelinde toplam 579.229 mühendis ve mimarın 133.005'i (22,9) kadındır (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Ocak 2020), barolara kayıtlı 132.463 avukatın 59.527'si (%45), 80 baro başkanının 6'sı (%7,5) (Türkiye Barolar Birliği, Ocak 2020), bankacıların %51'i (Türkiye Bankalar Birliği, Aralık, 2019), emniyet müdürlerinin %5,5'i (194), emniyet amiri/komiser yardımcılarının %10,07'si (1815), kıdemli/başpolis/polis memurlarının %6,9'u (18324), çarşı ve mahalle bekçilerinin %0,3'ü (70) (Emniyet Genel Müdürlüğü, Ocak 2020), jandarmaların %4,3'ü (1583) (Jandarma Genel Komutanlığı, Ocak 2020), kuvvet komutanlıklarında (kara, deniz, hava) görev yapan subayların % 4'ü, Milli Savunma Bakanlığında görev yapan üst ve orta düzey yöneticilerin %5,5'i (MSB, Ocak 2020) kadındır.

Çalışma Genel Müdürlüğü'nün 17.02.2020 tarihi verilerine göre kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen personele ilişkin verilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Unvanlar(*)	Kadın	Toplam Üst	Oran (%)
	Çalışan	Düzyer Çalışan (**)	
Vali	2	81	2,47
Genel Müdür	14	143	9,79
Genel Müdür Yardımcısı	34	299	11,37
Başkan	1	33	3,03

⁴Devlet, Vakıf, Vakıf MYO ve KKTC dahildir.

Başkan Yardımcısı	11	124	8,87
Daire Başkanı	420	2.522	16,65
Kaymakam(***)	23	830	2,77
Bölge Müdürü	11	179	6,15
Bölge Müdür Yardımcısı	18	479	3,76
Toplam Üst Düzey	534	4690	11,38

(*) Üst Düzey Unvan Tanımı 657 sayılı DMK da yapılamamış olup Yönetici pozisyonunda olan bazı unvanlar gruplandırılarak verilmiştir.

(**) Büyükşehir Belediyeleri, kuruluşları ve Belediyelerin Üst Düzey Unvanları dahil değildir.

(***) İçişleri Bakanlığı Ocak 2020 verisi baz alınmıştır.

Kadınların bürokrasi içerisinde üst düzey karar verici konumlardaki oranının düşük olduğu görülmektedir. Bürokraside üst düzey yöneticilerin % 88,62'si erkek, %11,38'i kadındır. Toplam kamu çalışanlarının ise % 39,36'sı kadın, % 60.64'ü erkektir. ⁵

Bürokrasinin önemli alanlarından biri olan ve bütün dünyada erkeklerin egemen olduğu diplomatik görevlerde Türk Dışişlerinde görev yapan 253 Büyükelçiden 60'ı, 66 Başkonsolostan 16'sı, merkezde görev yapan 74 Genel Müdür/Genel Müdür Yardımcısından 25'i kadındır (DİB, Ocak 2020). İçişleri Bakanlığında görev yapan 1672 mülki idare amirinden 63'ü (%3,76) kadındır. 63 kadın mülki amir içerisinde; 2 kadın vali (Muğla, Uşak), 1 merkez valisi, 11 vali yardımcısı, 2 Hukuk Müşaviri, 23 Kaymakam ve 18 Kaymakam adayı, 1 Genel Müdür Yardımcısı, 2 Mülkiye Müfettişi, 1 Mülkiye Başmüfettişi bulunmaktadır (İçişleri Bakanlığı, Ocak 2020).

HSK Ocak 2020 verilerine göre, adli ve idari yargıda görev yapan toplam 14.055 hakimden 6.448'si (%45,87) ve 6.561 savcıdan 946'sı (%14,41) kadındır. Kadınların yüksek yargı organlarındaki durumlarına bakıldığında Yargıtay'da görev yapan 1.320 hakim ve savcıdan 763'ü, Bölge Adliye Mahkemeleri'nde görev yapan 1.865 hakim ve savcıdan 586'sı, Danıştay'da görev yapan 474 hakim ve savcıdan 240'ı, Bölge İdare Mahkemeleri'nde görev yapan 357 hakim ve savcıdan 121'i, Anayasa Mahkemesi'nde görev yapan 12 hakim ve savcıdan 3'ü, HSK'da görev yapan 211 hakim ve savcıdan 14'ü kadındır. Bununla birlikte Adalet Bakanlığı merkez teşkilatında görevli 330 hakim ve savcıdan ise 71'i kadındır.

F) KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE

1. Mevcut Durum

Kadına yönelik şiddet tüm dünyada hala en önemli sorun alanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. BM Genel Kurulu'nda, Aralık 1993'te kabul edilmiş olan **Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi** ile kadına yönelik şiddet; **“ister kamusal, isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan, cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma”** olarak tanımlanmıştır. Söz konusu Bildirge, kadına yönelik şiddeti detaylı ve doğrudan ele alan ilk uluslararası belgedir.

Ülkemiz tarafından 2011 yılında imzalanarak onaylanan ve 1 Ağustos 2014 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla

⁵Çalışma Genel Müdürlüğü 17.02.2020 tarihli verileri baz alınmıştır. TBMM, Askeri Personel, Merkez Bankası ve MİT Çalışanları dahil değildir.

Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” kısa adıyla “İstanbul Sözleşmesi”, kadına yönelik şiddet alanında uluslararası bağlayıcılığa sahip ilk düzenleme olması ve başta kadınlar olmak üzere tüm ev içi şiddet mağdurlarını kapsaması açısından önemlidir.

Kadına yönelik şiddetle mücadele hususu, ulusal düzenlemelerimizde ve temel politika dokümanlarımızda da yer almaktadır. 2019-2023 yıllarını kapsayan 11. Kalkınma Planı’nda da, “Aile içi şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması için toplumsal bilinç düzeyinin erken çocukluk döneminden başlayarak yükseltilmesine yönelik olarak örgün ve yaygın eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi”, “Kadına yönelik şiddetin, erken yaşta zorla evliliklerin ve her türlü istismarın önlenmesine yönelik, toplumsal farkındalık yaratma çalışmalarının hızlandırılması, koruyucu ve önleyici hizmetlerin etkinliği ve kapasitesi artırılması.” politikalarına yer verilmiştir.

2019 yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında ülkemizde kadınların toplumsal konumunun güçlendirilmesi ve eşit fırsatlardan yararlanmaları için ekonomik, sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının genişletilmesine, kalkınma sürecine, iş hayatına ve karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımlarının sağlanmasına ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair çalışmalara devam edilmekte olduğu, Kadına yönelik şiddetle mücadele politikası kapsamında hazırlanan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planının (2016-2020) uygulanmaya devam ettiği, kadına yönelik şiddetin ve ayrımcılığın ortadan kaldırılabilmesi amacıyla özellikle erken çocukluktan başlayarak örgün ve yaygın eğitim yoluyla toplumsal bilinç düzeyinin yükseltilmesi, kadına yönelik şiddetin azaltılması için toplumsal bilinç düzeyinin yükseltilmesi, verilen hizmetlerin etkinlik ve kalitesinin artırılmasını sağlamaya dönük amaç ve hedefler yer almaktadır.

Kadına yönelik şiddet, kadınların insan haklarından yararlanmalarını engellemekte; kadınların yaşam, güvenlik, özgürlük, saygınlık, fiziksel ve duygusal sağlık hakkı gibi temel haklarını ihlal etmekte veya pratikte geçersiz kılmaktadır. Engelli kadınlar ve kız çocukları gibi belirli gruplar ise çoğu durumda, gerek kendi evlerinde gerekse dışarıda; şiddet, yaralanma, suistimal, ihmal, ihmalkâr davranış, kötü muamele veya sömürü gibi risklere daha açık durumdadırlar.

Kadına yönelik aile içi şiddeti izlemek ve aile içi şiddetle mücadele etmek için göstergeler belirlenebilmesi amacıyla, ilk kez 2008 yılında ülke genelinde “Kadına yönelik şiddetin kaynağı ve türleri nelerdir?” sorusuna yanıt verecek olan büyük ölçekli “**Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması**” yürütülmüş olup, 2008 yılı araştırmasının takip araştırması niteliğinde olan ikinci araştırma ise 2014 yılında gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet 2008 ve 2014 Araştırma sonuçlarına ilişkin bazı veriler şu şekildedir:

- 2014 araştırmasında ülke genelinde yaşamının herhangi bir döneminde eşi veya eski eşi tarafından **fiziksel şiddete** maruz bırakılan kadınların oranı **%36**’dır (son on iki ayda %8). Bu oranın 2008 araştırmasın %39 olduğu görülmektedir.
- Yaşamının herhangi bir döneminde **duygusal şiddet** yaşayan kadınların oranı **%44**’tür. Bu oranın 2014 ve 2008 araştırmalarında değişmediği gözlemlenmektedir.
- 2014 araştırmasında yaşamının herhangi bir döneminde cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı **%12**’dir (son on iki ayda %5). 2008 araştırmasında ise bu oran %15

olarak görülmektedir. 2014 araştırmasında yaşamın herhangi bir döneminde **fiziksel veya cinsel şiddetin** birlikte yaşanma oranı % **38**'dir. 2008 araştırmasında ise bu oran %**42**'dir.

- 2014 araştırmasında **kentte fiziksel şiddet** oranı %35 iken **kırda** %37,5'tir. 2008 araştırmasında **kentte fiziksel şiddet** oranı %38 iken **kırda** %43'tür. 2014 araştırmasında yaşadıkları fiziksel şiddet sonucunda **yaralanan kadınların** oranı %**26**'dir. 2008 araştırmasında ise bu oran %25'tir.
- 2014 araştırmasında **en az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış kadınlardan eğitimi olmayanların oranı %43**, lisans ve lisansüstü üzeri düzeyde eğitim alanların oranı ise %**21**'dir. 2008 araştırmasında ise bu oran eğitimi olmayan kadınlar için %55,7'dir.
- 2014 araştırmasında yaşadıkları şiddeti **kimseye anlatamayan kadınların** oranı %44'tür. 2008 araştırmasında ise bu oran %48,5'dir. **Geçen süre içerisinde yaklaşık yüzde 5'lik bir düşüş yaşanmıştır.**

Söz konusu Araştırmanın Türkçe ve İngilizce Nihai Raporu basılmış, ilgili paydaşlara dağıtımı yapılmıştır. TÜİK tarafından resmi istatistik kapsamında değerlendirilen araştırmanın sonuçları, kadına yönelik şiddetle mücadele etmek için alınan önlemler ve üretilen politikalara temel oluşturmaktadır.

2. Yapılan Çalışmalar

a) Yasal Düzenlemeler

Ülkemiz Avrupa Konseyi Dönem Başkanlığımız döneminde İstanbul'da imzaya açılan **Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni (İstanbul Sözleşmesi) ilk imzalayan** ülkeler arasında yer almış olup, 24 Kasım 2011 tarihinde parlamentoda diğer ülkelerden önce onaylamış ve Resmi Gazete'de yayınlanmasını takiben, 14 Mart 2012 tarihinde onay belgesini Avrupa Konseyi Sekreteryasına ileten **ilk ülke** olmuştur.

8 Mart 2012 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda oy birliği ile kabul edilerek; 20 Mart 2012 tarih ve 28239 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, İstanbul Sözleşmesine paralel düzenlemeler içermekte olup amacı; "şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Kanun ile; korunan kişi ile şiddet uygulayan ve uygulama ihtimali bulunan kişi hakkında alınabilecek koruyucu ve önleyici tedbirler ayrıntıları ile düzenlenmiştir. Korunan kişi hakkında; barınma yeri tespiti, geçici maddi yardım yapılması, psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal destek hizmetlerinin verilmesi, resen geçici koruma altına alınması ve kreş imkânından faydalandırılması hakkında verilecek koruyucu tedbir kararlarının mülki amir tarafından; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise ilgili kolluk amirlerince koruyucu tedbir kararı alınabilecek ve kararlar verilirken delil ve belge aranmayacaktır.

Korunan kişi hakkında; işyeri ve yerleşim yerinin değiştirilmesi, aile konutu şerhi konulması ve hayati tehlikenin bulunması halinde kimlik ve diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi hakkında verilecek koruyucu tedbir kararlarının hakim tarafından verilmesi düzenlenmiştir. Şiddet uygulayan ya da uygulama ihtimali olan kişiye ise hakim tarafından; korunan kişiye yönelik şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmama; evden uzaklaştırılma; korunan kişi-kişilere yaklaşmasının önlenmesi; korunan kişinin şahsi ve ev eşyalarına zarar vermemesi; silahı varsa veya silah taşınması zorunlu bir kamu görevi ifa etse bile zimmetinde bulunan silahı ilgili birimlere teslim etmesi; alkol, uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığı var ise hastaneye yatmak dahil muayene ve tedavisinin sağlanması düzenlenmiştir.

Ayrıca hakim tarafından velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hakkında karar verilebileceği, şiddet uygulayan kişi ailenin geçimini sağlayan kişi ise hakim tarafından durumun özellikleri göz önüne alınarak talep edilmese dahi nafakaya hükmedilebileceği düzenlenmiştir.

Şiddet uygulayan kişinin tedbir kararlarına aykırı hareket etmesi halinde 3 günden 10 güne kadar zorlama hapsine tabi tutulması düzenlenmiştir. Ayrıca, şiddetin önlenmesi ve koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik olarak destek ve izleme hizmetlerinin yedi gün yirmi dört saat esasıyla yürütüleceği **“Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri”**nin kurulması ve verilecek destek hizmetleri düzenlenmiştir.

Ayrıca Medeni Kanun, İş Kanunu ve Türk Ceza Kanunu gibi temel kanunlarda yapılan eşitlikçi reformlarla, Türkiye’de tüm mevzuat, kadın erkek eşitliği ilkesini gözeterek ve kadına yönelik şiddete sıfır tolerans tanıyan bir yapıya kavuşturulmuştur. 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediyeler Kanunu ile Büyükşehir Belediyeleri ve nüfusu 50 bini geçen belediyelere kadın ve çocuklar için konukevleri açma görevi verilmiştir. Söz konusu düzenlemede 2012 yılında yapılan değişiklik ile Büyükşehir Belediyeleri ile nüfusu 100.000’i geçen belediyelerin kadınlar ve çocuklar için konukevleri açması “zorunlu hale” getirilmiştir. (Ayrıntılı bilgi için bkz. “Yasal Gelişmeler”).

“Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik” 5 Ocak 2013 tarihinde; “6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği” 18 Ocak 2013 tarihinde; “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkındaki Yönetmeliği” ise 17 Mart 2016 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bir diğer önemli düzenleme **“Çocuk ve Kadına Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler”** konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi olup kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetleri konusunda koordinatör kurum olarak KSGM belirlenmiştir.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi kapsamında kendisine verilen koordinasyon görevi çerçevesinde de çalışmalarını sürdürmektedir. TBMM bünyesinde Ocak 2015’te **“Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Meclis Araştırması Komisyonu”** oluşturulmuştur. Komisyon tarafından hazırlanan Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin

Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu 08 Mayıs 2015 tarihinde yayınlanmıştır.⁶

b) Eylem Planları

Kadına yönelik şiddetle mücadele alanında atılması gereken adımlara ilişkin bir çerçeve sunması ve ilgili kurum kuruluşlara rehber olması açısından Eylem Planları hazırlanmaktadır. Bu kapsamda “**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planları**” üç yıllık dönemi kapsayacak şekilde hazırlanmakta olup Plan’da yer alan faaliyetlerin uygulanması dönemsel toplantılar aracılığıyla izlenmektedir.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eylem Planlarının ilki 2007 yılında hazırlanmıştır. 2012 yılında Genel Müdürlüğümüz tarafından hazırlanan ikinci kadına yönelik şiddet eylem planı olan “**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015)**” yürürlüğe girerek Eylem Planının İzleme ve Değerlendirmesine ilişkin çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda, 2015 yılı sonunda uygulama dönemi sona eren 2012-2015 dönemi Ulusal Eylem Planı’nın, 2016-2020 dönemi için güncelleme ve hazırlık çalışmaları yürütülmüştür. Hazırlık çalışmaları çerçevesinde, İstanbul Sözleşmesi başta olmak üzere taraf olunan uluslararası sözleşmeler, ulusal mevzuat hükümleri, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015 izleme ve değerlendirme raporları, Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 6284 sayılı Kanun’un Etki Analizi sonuçları ve TBMM tarafından hazırlanan “Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu” incelenmiş; son dönemde ortaya çıkan toplumsal ihtiyaç ve gelişmeler de göz önünde bulundurularak ilgili kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve üniversitelerin kadın araştırmaları merkezlerinin katkı ve katılımları ile yeni Eylem Planının hedef, strateji ve faaliyetleri belirlenmiştir.

Aralık 2016 tarihinde onaylanarak yürürlüğe giren ve ilgili kurum/kuruluşlara dağıtımı gerçekleştirilen “**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 3.Ulusal Eylem Planı 2016-2020**” ile;

- ✓ Mevzuat Düzenlemeleri,
- ✓ Farkındalık Yaratma ve Zihniyet Dönüşümü,
- ✓ Koruyucu ve Önleyici Hizmet Sunumu ve Şiddet Mağdurlarının Güçlenmesi,
- ✓ Sağlık Hizmetlerinin Düzenlenmesi ve Uygulanması,
- ✓ Kurum Kuruluşlar Arası İşbirliği ve Politika Geliştirme.

olmak üzere 5 temel alanda iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Eylem Planının etkin biçimde uygulanması kapsamında koordinasyon ve izleme süreci Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir.

---

⁶ Komisyon raporu için bkz: Bölüm 1 için: <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss.717-bolum-1.pdf> ; Bölüm 2 için; <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss.717-bolum-2.pdf>

Üçüncü Ulusal Eylem Planımız doğrultusunda, uygulamada öne çıkan sorunlar ve çözüm önerileri konusunda Bakanlığımız ile Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı işbirliğinde ortak çalışma gerçekleştirilmiş olup çalışma neticesinde 2020-2021 yıllarını kapsayan “**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Koordinasyon Planı**” hazırlanmıştır. Koordinasyon Planı, ilgili Bakanlıklar ve Başkanlık tarafından 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü etkinlikleri kapsamında imza altına alınmış olan “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumsal İşbirliği ve Eşgüdümün Artırılmasına Dair Protokol” çerçevesinde yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu Koordinasyon Planı ile *Mevzuatın Etkin Uygulanması, Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi, Farkındalık Artırma ve Bilinç Yükseltme ile Veri Toplama ve Araştırma* hedefleri kapsamında ilgili kurumlar tarafından kapsamlı 75 faaliyet gerçekleştirilecektir.

Ayrıca; 3.Ulusal Eylem Planınının 81 il düzeyinde daha etkin biçimde uygulanmasını teminen Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Planları hazırlanmaktadır. Bu kapsamda 2013-2016 yıllarında yürütülen Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi ile 26 ilde kadına karşı şiddet konusunda destek hizmeti sunan temel kurum ve kuruluşlara yönelik mevcut durum analizleri ve eğitim ihtiyacı analizleri çerçevesinde 4 yıllık İl Eylem Planları hazırlanmıştır.

Söz konusu eylem planlarında mevzuatın etkin uygulanması, farkındalığın artırılması, kurumsal mekanizmaların geliştirilmesi, koordinasyon ve işbirliğinin artırılmasına dönük kapsamlı faaliyetlere yer verilmiştir. Ayrıca her bir proje ilinde eylem planının ilk yılını değerlendirmek üzere bir günlük yıllık faaliyet planlama toplantıları gerçekleştirilmiştir.

26 İlde hazırlanan il eylem planlarının 81 ile yaygınlaştırılmasına yönelik kılavuzlar hazırlanmış olup, çalışmalar neticesinde **halihazırda 81 ilde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Planı bulunmaktadır.** Eylem Planları kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin altı aylık dönemlerde izleme çalışmaları yapılmaktadır.

2017-2018 yıllarında Bakanlığımız tarafından erken yaşta evlilik oranının yüksek olduğu 19 il ziyaret edilmiş, erken yaşta evliliklerle mücadele il eylem planları hazırlanmıştır. Bu çerçevede, sorunun çözümü için “bölgesel özellikler” ve “bölgesel öncelikler” özellikle dikkate alınmıştır.

c) İzleme ve Değerlendirme

2006/17 sayılı “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Konulu” Başbakanlık Genelgesi ile “*kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetleri*” koordinasyon görevi Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne verilmiştir.

Başbakanlık Genelgesinde yer alan tedbirlerin takibi ve mevcut gelişmelerin değerlendirilmesi amacıyla Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinasyonunda ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla **Kadına Yönelik Şiddeti İzleme Komitesi** oluşturulmuştur. **Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinasyonuna periyodik olarak her yıl bir defa toplanan Komite**, kadına yönelik şiddet konusundaki çalışmaları-gelişmeleri değerlendirmekte, bu konuda öneriler sunmaktadır. Komitenin 13. Toplantısı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı başkanlığında Adalet ve İçişleri Bakanlarımızın teşrifleriyle 15 Kasım 2019 tarihinde Ankara’da gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca; **6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun** hükümlerinin yerine getirilmesinde kurumlar arası koordinasyon görevi Bakanlığımız tarafından yerine getirilmektedir. Koordinasyon görevinin yerel düzeyde etkin biçimde gerçekleştirilmesi amacıyla; 17.03.2016 tarihinde yürürlüğe giren “**Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik**” kapsamında **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Koordinasyon, İzleme ve Değerlendirme Komisyonu**” oluşturulması hüküm altına alınmıştır.

6284 sayılı Kanun kapsamında ilgili kurumlar tarafından verilen hizmetlerin koordinasyonunu sağlamak, ilde şiddet alanında toplanan verileri değerlendirmek, şiddetin önlenmesine yönelik çalışmalarda bulunmak, uygulamadan kaynaklanan sorunları giderilmesine yönelik çözüm önerileri geliştirmek gibi görevleri bulunan Komisyonlar Yönetmelikte yer alan üyelerin katılımı ile **6 ayda bir toplanmaktadır**.

Söz konusu toplantılar ŞÖNİM’ler tarafından raporlanmakta, düzenli olarak Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne iletilmekte, hazırlanan Genel Rapor ilgili kurum ve kuruluşlarla paylaşılmaktadır.

d) Araştırmalar

Kadına yönelik aile içi şiddeti izlemek ve aile içi şiddetle mücadele etmek için göstergeler belirlenebilmesi amacıyla, ilk kez 2008 yılında ülke genelinde “Kadına yönelik şiddetin kaynağı ve türleri nelerdir?” sorusuna yanıt verecek olan büyük ölçekli “**Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması**” yürütülmüş olup, 2008 yılı araştırmasının takip araştırması niteliğinde olan ikinci araştırma ise 2014 yılında gerçekleştirilmiştir.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’a ilişkin olarak 2014 yılında başlayan “**6284 sayılı Kanun’un Uygulanmasına Yönelik Etki Analizi Araştırması**” tamamlanmıştır. Araştırma kapsamında Kanun’un şiddet mağduru kadınlara, şiddet uygulayanlara ve bu kişilerin çocukları ve yakınlarına nasıl yansıtığının ortaya çıkarılması ve Kanun’un aile içi ve kadına yönelik şiddet olaylarının önlenmesinde ve şiddet mağdurlarının korunmasında etkili olup olmadığının değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda 6284 sayılı Kanun’un uygulanmasında karşılaşılan sorunların giderilmesine yönelik ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde çalışmalar devam etmektedir.

d) Veri Entegrasyon Çalışmaları

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 3. Ulusal Eylem Planında “Kadına yönelik şiddet verilerinin etkin biçimde izlenmesi amacıyla Kurumlar arası ortak veri tabanı oluşturulacaktır.” şeklinde belirlenen faaliyet kapsamında, Bakanlığımız tarafından 6284 sayılı Kanuna istinaden verilen tedbir kararlarının Kurumlar arası entegrasyon çalışması ile ortak bir veri sisteminde kaydedilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Bakanlıklarımız tarafından AÇSH İl Müdürlükleri, sosyal hizmet merkezleri, ŞÖNİM ve kadın konukevleri tarafından sosyal hizmet faaliyetlerine ilişkin bilgileri veri tabanı aracılığıyla izlemek, güncellenmesini sağlamak, yapılacak çalışmaları değerlendirmek ve bilgi paylaşımında bulunmak amacıyla; “Aile Bilgi Sistemi Kadın Modülü” oluşturulmuştur.

Bakanlığımız tarafından 6284 sayılı Kanuna istinaden verilen tedbir kararlarının Kurumlar arası entegrasyon çalışması ile **ortak bir veri sisteminde kaydedilmesine yönelik** çalışmalar devam etmektedir. 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının UYAP üzerinden Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı arasında gerçekleştirilen entegrasyon çalışması tamamlanmıştır. Kararların takibi ve izlenmesinin etkinliğine katkı sağlayacak olan "6284 Karar Takip Sistemi" Bakanlığımızın 81 İl Müdürlüğü ile Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin(ŞÖNİM) kullanımına açılmıştır. Eylül 2017’de imzalanan, “İçişleri Bakanlığı ile (mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Arasında Bilgi Paylaşım Protokolü” ile Emniyet Genel Müdürlüğüne düzenlenen “6284 Sayılı Kanun Kapsamında Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddet Olayları Kayıt Formu” ve “6284 Sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarına ilişkin verilerin” Bakanlığımız ile elektronik olarak paylaşılmasına yönelik çalışmalar tamamlanmıştır. Söz konusu veri entegrasyon çalışmasının şiddet mağduru bireylere ulaşma süresini kısaltması ve korumanın etkinliğini arttırmaktadır. Jandarma Genel Komutanlığı ile yakın bir dönem içerisinde “Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddet Olayları Kayıt Formunun” Bakanlığımız ile elektronik olarak paylaşılmasına yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

6284 sayılı Kanunun ilgili maddesi kapsamında şiddet mağduru hakkında hükmedilen "gizlilik" kararlarının, Sağlık Bakanlığı, MEB, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, SGK, Türkiye Bankalar Birliği gibi ilgili kurum ve kuruluşlarla elektronik ortamda paylaşılmasına yönelik entegrasyon için çalışmalar devam etmektedir.

e) Eğitim Çalışmaları

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Türkiye’de kadın erkek fırsat eşitliğinin güçlendirilmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadele konularında ilgili paydaşlara ve toplumun farklı kesimlerinin farkındalık ve duyarlılığını artırmak amacıyla çeşitli düzeylerde eğitim, seminer, konferans v.b. çalışmalar yapılmaktadır. Eğitimlerinin devamlılığının sağlanmak ve etkinliğini artırmak amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılmaktadır. Bu kapsamda Adalet, İçişleri ve Sağlık Bakanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ile (mülga) ASPB arasında protokoller imzalanmıştır. Söz konusu protokoller kapsamında 2006 yılından bu yana **326 Aile Mahkemesi Hakimi ve Cumhuriyet Savcısı, 118.084 polise, 11.641 jandarma personeline, 100.911 sağlık personeli, 86.786 din görevlisine** eğitimler verilmiş; Aile Mahkemesi Hakimi ve Cumhuriyet Savcıları, mülki idare amirleri, kamu kurum ve kuruluşlarından çeşitli düzeyde çalışanlar, medya mensupları ve üniversite öğrencilerine yönelik seminerler düzenlenmiştir.

6284 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından KSGM tarafından Kanunun tanıtılması amacıyla Nisan-Haziran 2012’de 16 ilde seminerler düzenlenmiştir. Seminerlerle şiddete maruz kalan kadınlara doğrudan hizmet sunan kamu kurum/kuruluşlarında **6.500 kamu çalışanına** ulaşılmıştır.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede kurumlararası koordinasyon ve işbirliğinin geliştirilmesi ve farkındalık çalışmalarına ağırlık verilmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda, Bakanlığımız koordinasyonunda ilgili tüm kurumların katkıları ile hazırlanan ve halihazırda yürürlükte olan “**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2016-2020**”nin “.....*kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konularında toplumsal farkındalık, duyarlılık, bilinç*

kazandırmak ve zihniyet dönüşümü sağlamak” hedefi kapsamında “kadına yönelik şiddet konusunda hizmet sunan tüm kurum kuruluş temsilcilerine ve kamuoyuna yönelik olarak seminer, atölye çalışması vb. etkinliklerin işbirliği içinde düzenlenmesi” faaliyetine (Faaliyet 2.1.) yer verilmektedir.

Ayrıca, kamu personelinin kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda bilgi ve farkındalığının artırılması amacıyla Bakanlığımız koordinasyonunda 2018 ve 2019 yıllarında başta kamu görevlileri olmak üzere 81 ilde ilgili kurum ve kuruluşlarda görev yapan personele yönelik "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eğitim Seminerleri" gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda, 2018 ve 2019 yılı içerisinde kamu kurum ve kuruluşlarının merkez ve taşra teşkilatı personeline yönelik yarım günlük eğitim seminerleri düzenlenmiş olup söz konusu eğitimler ile ilgili kurum ve kuruluşlarda görev yapan **yaklaşık 56 bin kamu personeline** ulaşılmıştır.

"Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eğitim Seminerleri" nin devamının sağlanarak daha geniş kesimlere ulaşılması ve ilgili tüm taraflarda kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda farkındalık sağlanması ve bu çerçevede önleyici hizmet sunumunun etkinliğinin artırılması planlanmaktadır. **Erkeklere yönelik farkındalık artırma faaliyetleri çerçevesinde Milli Savunma Bakanlığı ile işbirliği gerçekleştirilmiştir.** Bu kapsamda, bedelli askerlik hizmetinden yararlanacaklara yönelik gerçekleştirilecek 21 günlük temel askerlik eğitimi kapsamına **“Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele”** konusu eklenmiş ve farkındalık seminerlerine **15 Eylül 2018 tarihinde ilk celp dönemi itibariyle 40 ilde yürütülmeye** başlanmıştır. Söz konusu **Seminerler 2019 yılı itibariyle 48 ilde devam etmiştir.** Ocak 2020 itibariyle bedelli askerlik uygulaması kapsamında **yaklaşık 600 bin er ve erbaşa** ulaşılmıştır.

Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü tarafından kadına yönelik şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konularında toplumsal farkındalık, duyarlılık, bilinç kazandırmak ve zihniyet dönüşümünü sağlamak amacıyla yapılan halk eğitimlerinde 2016 yılında 76.251 kişiye, 2017 yılında 45.563 kişiye ulaşılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Rehberlik ve Araştırma Merkezleri tarafından şiddeti önleme çalışmaları kapsamında 1.442 ilkokul, 1.257 ortaokul, 999 lisede toplam 28.005 öğretmen 3.639 idareci, 302789 öğrenci, 101.841 veli ve 2.830 Rehberlik öğretmenine ulaşılmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı ile (mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında 22 Ağustos 2013 tarihinde imzalanan **“Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Din Görevlilerinin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Projesi Protokolü”** kapsamında bugüne kadar imam-hatip, müezzin kayyım, vaiz, vaize, kuran kursu öğrencilerinden oluşan 962 eğitici yetiştirilmiş ve **100.080** personelin alan eğitimleri tamamlanmıştır.

Milli Savunma Bakanlığı ile (mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında imzalanan **“Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi, İşbirliği ve Eşgüdümün Artırılmasına Dair Protokol”** 3 Temmuz 2013 tarihinde imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Protokol ile TSK bünyesinde vatani görevini ifa eden erbaş ve erlere yönelik olarak **“Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”**

ve “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele” konularında eğitim programlarının düzenlenmesi, var olan eğitim programlarının zenginleştirilerek güçlendirilmesi ve söz konusu eğitimleri verecek personelin yetiştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması amaçlanmaktadır.

Söz konusu protokol kapsamında gerçekleştirilen eğitimler ile 2014-2016 yılları arasında 8.730 personele eğitici eğitimi verilmiş olup, 637.818 erbaş ve ere kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda eğitim verilmiştir. Ayrıca; karargâhlarda görevli Subay, Astsubay, Sivil Memur ve askeri öğrenciler toplam **26.528** personele konferans verilmiştir.

22 Ocak 2019 tarihinde, Bakanlığımız ile Milli Savunma Bakanlığı arasında "Kadının Güçlenmesi ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi, İşbirliği ve Eşgüdümün Artırılmasına Dair Protokol" imzalanmıştır. Protokol ile 2014-2016 yılları arasında düzenlenen eğitimlerin sürdürülmesi amaçlanmıştır. Protokol kapsamında; 101 kişinin birinci kademe eğitimi, 1.991 kişinin ikinci kademe eğitimi tamamlanmış olup; 72.971 erbaş ve ere kadının güçlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda eğitim verilmiştir.

Bakanlığımız ile Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) arasında dezavantajlı çocukların korunması, gelişim ve katılım haklarından yararlanabilmelerinin güçlendirilmesi amacıyla hazırlanan "2018-2019 Ortak Çalışma Planı" 25 Nisan 2018’de imzalanmıştır. Söz konusu çalışma planını içeren işbirliği kapsamında erken yaşta ve zorla evliliğin önlenmesi için çalışan kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları bünyesinde görev yapan hizmet sağlayıcılara (kolluk görevlileri, sağlık personeli, sosyal hizmet görevlileri, yargı personeli, mülki idare personeli, vb.) yönelik çalıştaylar, seminerler ve eğitimler düzenlenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda, kadına karşı şiddetle mücadele alanında hizmet sunan Aile, Çalışma, Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğü, ŞÖNİM, Kadın Konukevi ve SHM’lerde görev yapan mesleki ve idari personele yönelik **Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadelede Meslek Elemanlarına Yönelik Eğitici Eğitimleri**; Kasım 2018- Ocak 2019 dönemi içerisinde 81 ilden 300 meslek elemanının katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, 250 kuruluş müdürüne yönelik erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele semineri düzenlenmiştir.

2019 yılı içerisinde İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğünde görevli toplam **650 kolluk personeline** yönelik kadının güçlenmesi ve kadına yönelik şiddet ile erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele kapsamında eğitim seminerleri gerçekleştirilmiştir.

2019 yılında çalışma planı kapsamında, Bakanlığımız Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinde görev yapan 150 meslek elemanına yönelik “Kadına Yönelik Şiddet ve Erken Yaşta Evliliklerle Mücadelede Toplumla Çalışma Becerilerinin Geliştirilmesi Eğitimi” düzenlenmiştir.

Ayrıca her yıl “Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü” olan 25 Kasım’da KSGM tarafından çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir.

25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü etkinlikleri kapsamında, çok boyutlu ve tüm tarafların katkısı alınarak, Ülke düzeyinde tematik toplantılar ve farkındalık artırma faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. 2019 yılı 25 Kasım Etkinlikleri kapsamında;

- 15 Kasım 2019 tarihinde Sayın Bakanımız, Adalet Bakanımız ve İçişleri Bakanımızın teşrifleriyle "Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi'nin 2019 yılı toplantısı" düzenlenmiş, söz konusu Toplantıya ilgili tüm taraflardan 120 temsilcinin katılımı sağlanmıştır.
- 25 Kasım 2019 tarihinde Sayın Emine ERDOĞAN Hanımefendinin teşrifleriyle Bakanlığımız tarafından "25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü Programı" gerçekleştirilmiş, söz konusu Programda Bakanlığımız, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından imzalanan İşbirliği Protokolü ile 2020-2021 yıllarını kapsayan "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Koordinasyon Planı"nın kamuoyuna duyurulması sağlanmıştır.

Ayrıca 25 Kasım haftasında;

- Cuma hutbesinde “kadına yönelik şiddetin önlenmesinin önemi” konusu Türkiye genelinde paylaşılmıştır.
- İllerde, AVM ve kent merkezlerine kurulan stantlarda farkındalık yaratılması; Türkiye Basketbol Federasyonu, Voleybol Federasyonu ve Futbol Federasyonu işbirliğiyle hafta sonu yapılan müsabakalara sporcuların “Kadına Şiddete Sıfır Tolerans” yazılı pankartlar ile çıkması sağlanmıştır.
- 81 İlimizde farklı hedef grupların kadına yönelik şiddet konusunda farkındalığını arttırmaya yönelik Tematik Toplantılar düzenlenmiş; afiş, broşür ve görsellerin 81 ilde sergilenmesi ve dağıtımı sağlanmıştır.
- Bu kapsamlı çalışmalar ile toplumun tüm dinamikleri düzenlenen etkinliklere destek vermeye ve bu konuda sorumluluk almaya davet edilmiştir.

Diğer yandan, kadına yönelik şiddet konusunda bilgi ve deneyim paylaşımında bulunmak, ilgili tarafların sorunları ve çözüm önerilerini paylaşmalarına imkan vermek amacıyla çalıştay, toplantı gibi etkinlikler düzenlenmektedir.

f) Protokoller

Jandarma Genel Komutanlığı ile (mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında 12 Nisan 2012 tarihinde imzalanan “**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kapsamında Sunulan Hizmetlerde Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesine, İşbirliği Yapılmasına ve Eşgüdümün Artırılmasına Dair Protokol**” ile Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde İl Jandarma, İlçe Jandarma ve Jandarma Karakol Komutanlıkları ile Çocuk ve Kadın Kısım Amirliklerinde görevli personele yönelik olarak gerçekleştirilen “Çocuk Suçlarının ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Kurs Programı” kapsamında çeşitli dönemlerde “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi” konularında 1'er günlük kurslar verilmektedir.

Ayrıca, Jandarma Okullar Komutanlığında 2013/2014 öğretim yılında “Kadına Yönelik Şiddet” ayrı bir ders olarak müfredatta yer alacak olup, “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele” ders kitabı basımı gerçekleştirilmiştir.

Adalet Bakanlığı, (mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara Barosu Başkanlığı ve Ankara Üniversitesi Rektörlüğü arasında “**Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin 6284 Sayılı Kanun’na Yönelik Hukuk Kliniği Uygulamalarında Bulunmalarına Dair Protokol**” imzalanmıştır. Protokol kapsamında Ankara Üniversitesi

Hukuk Fakültesi öğrencileri tarafından Ankara’da kurumsal hizmet birimlerimizde şiddet mağdurlarına yönelik hukuki danışmanlık hizmeti verilmektedir. Sağlık Bakanlığı ile (mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında “**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede İşbirliği Protokolü**” 8 Mart 2015 tarihinde imzalanmıştır. Söz konusu Protokolün amacı, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Kanun’un uygulama Yönetmeliği kapsamında sunulacak sağlık hizmetlerinin etkinliğinin artırılması, (mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığının konuya ilişkin işbirliği yapacağı alanların çerçevesinin, koşullarının ve tarafların yükümlülüklerinin belirlenmesidir.

Bunun yanı sıra ilgili kurumlarla yapılan Protokoller çerçevesinde 18 Ekim 2012 tarihinde 3 yıl süreli Adana ve Bursa illerinde başlatılan “**Elektronik Destek Sistemi Pilot Uygulaması**”; mağduru etkin korunmasının sağlanamaması ve ülke geneline yaygınlaştırılmasının uygun olmayacağını değerlendirilmesi sonucu 31 Aralık 2015 tarihinde sonlandırılmıştır.

Kadına yönelik şiddetle daha etkin mücadele edilebilmesi amacıyla; Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifhaneleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı bünyesinde kurulu elektronik izleme sistemi altyapısı ve elektronik kelepçe cihazlarının kullanıldığı sistem ile şiddet uygulayan ve şiddet mağduru birliktelikte takip edileceği pilot uygulamaya Bakanlığımız, İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı işbirliğinde başlanılmıştır. Bu doğrultuda 08 Mart 2015 tarihinde ilgili Bakanlıklar ile Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kapsamında Teknik Yöntemlerle Takip Sistemlerinin Kullanılmasına Yönelik bir yıllık Pilot Uygulama İşbirliği Protokolü imzalanmıştır. Protokol’ün süresinin dolması nedeniyle 1 yıl süreli “**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Teknik Yöntemlerle Takip Sistemlerinin Kullanılmasına Yönelik Pilot Uygulama İşbirliği Protokolü**”nün yenilenmesi protokolü” hazırlanmış ve 19 Nisan 2016 tarihinde imzalanarak yürürlüğe girmiştir.

Pilot uygulama 30 Haziran 2017 tarihinde imzalanan Protokol ile 2 yıl süreyle uzatılmış ve 4 ile daha yaygınlaştırılmıştır. Pilot uygulama illeri olan Ankara, İzmir, İstanbul, Bursa, Antalya ve Gaziantep’te pilot uygulama devam etmektedir. Protokolün 30 Haziran 2019 tarihinde yenilenmesi ile elektronik kelepçe uygulaması 2 yıl süreyle uzatılmıştır. Halihazırda uygulanmakta olan Ankara, İzmir İstanbul, Antalya, Bursa, Gaziantep illerinin yanı sıra Aydın, Denizli, Eskişehir, Malatya, Mersin, Sakarya, Samsun, Trabzon illerine yaygınlaştırılmıştır.

Pilot Uygulama sürecinde; uygulayıcılar tarafından süreçte yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin düzenli aralıklarla koordinasyon toplantıları gerçekleştirilmekte, gerekli tespit ve öneriler ilgili taraflarla paylaşılmakta ve söz konusu tespit ve öneriler doğrultusunda iş akış süreçleri ve Teknik Takip İş ve İşlemler Yönergesi revize edilmektedir.

Teknik yöntemlerle takip sistemine ilişkin olarak ayrıca İçişleri Bakanlığı ve Bakanlığımız işbirliğinde şiddet mağduru veya şiddet görme riski altında olan kadınlar için iletişim teknolojisinin sunduğu imkânlardan faydalanılarak etkin ve hızlı müdahalenin sağlanması amacıyla akıllı telefonlarda kullanılacak **Kadın Destek Sistemi (KADES) uygulaması** 24 Mart 2018 tarihi itibarıyla hizmete girmiştir. Akıllı telefonlarda indirilen bir uygulama olan Kadın Destek Sistemi (KADES) yalnızca kadınların kullanımına açık olup, uygulamada yer alan "Yardım İste" butonu vasıtasıyla kolluk birimleri tarafında 7 gün/24 saat hızlı, etkili müdahale sağlanmaktadır.

g) Projeler

1. KSGM tarafından, 2005 Yılı AB Katılım Öncesi Mali Yardımı Programı kapsamında 2007-2008 yıllarında yürütülen ve 2008 sonu itibariyle tamamlanan “**Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi**”; “**Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi**”, ikincisi “**Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi**” olmak üzere iki bileşenden oluşmuştur:

“Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi” kapsamında; KSGM’nin kurumsal kapasitesi eğitim programları ile güçlendirilmiş; Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013) ilgili tüm tarafların katılımı ile hazırlanmış; “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kurumu” oluşturulmasına yönelik Tartışma Dokümanı hazırlanmış; Genel Müdürlüğün web sayfası yenilenmiş; kamu kurum kuruluşlarının çeşitli kademelerindeki yöneticilerine yönelik farkındalık ve duyarlılık arttırıcı “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitim Programları” düzenlenmiştir.

“Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi” kapsamında aile içi şiddete maruz kalan ve risk altındaki kadınlara hizmet sunan kurum ve kuruluşların kapasiteleri gerçekleştirilen eğitimler, toplantı ve konferanslar aracılığıyla artırılmış, ilgili paydaşlar arasındaki iletişim ve işbirliği güçlendirilmiş, üretilen ve sergilenmesi sağlanan görsel materyaller aracılığıyla toplumsal farkındalık ve duyarlılığın artmasına katkı sağlanmıştır. Proje kapsamında; ayrıca ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler ve bu alanda çalışma yürüten sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımı ve işbirliği ile “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010” hazırlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Ulusal Eylem Planı’nda yer alan tedbirlerin uygulanması, Genel Müdürlük tarafından, dönemsel toplantılar aracılığıyla izlenmiştir.

2. IPA-2009 programı kapsamında finanse edilen, (mülga) ASPB’nin yararlanıcı olduğu ve 2014-2016 yılları arasında yürütülmüş olan, “**Aile İçi Şiddetle Mücadele İçin Kadın Konukevleri Projesi**” kısa adı ile “**Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi**” kapsamında şiddet mağduru kadınlara sağlanacak destek hizmetlerinin geliştirilmesi yoluyla 26 proje ilinde; kadına yönelik şiddetle mücadele çalışmalarının güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Proje, “teknik destek” ve “hibe” olmak üzere 2 bileşenden oluşmaktadır. Teknik destek bileşeni kapsamında 26 ili kapsayan durum analizi ile eğitim ihtiyaç analizi oluşturulmuş; ardından İl Eylem Planları geliştirilmiş; şiddete maruz kalan kadınlara hizmet veren birimlerin personeline yönelik kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği eğitim programları düzenlenmiş ve bu eğitimlere ilişkin bir süpervizyon mekanizması kurulmuş; şiddet mağdurlarına yönelik verilecek hizmetlerde standartlaşmanın sağlanmasına yönelik çalışmalar geliştirilmiştir. Ayrıca hibe bileşeni kapsamında, yerel ve ulusal düzeyde sivil toplum kuruluşlarının kadına karşı şiddete yönelik kapasitelerinin güçlendirilmesi için 11 ilde 19 STK’na yaklaşık 3.000.000 Avro hibe desteği sağlanmıştır.

Projenin teknik destek bileşeni kapsamında;

- 26 ilde kadına karşı şiddet konusunda destek hizmeti sunan kurum ve kuruluşlara yönelik olarak (Kadın Konukevi, ŞÖNİM, Yerel Yönetimler, Valilikler, Emniyet Genel

Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, ilgili STK'lar) mevcut durum analizleri ile eğitim ihtiyacı analizleri çıkarılmıştır.

- Bu analizler çerçevesinde her bir proje ili için il eylem planlarının geliştirilmesi çalışmaları kapsamında öncelikle danışma toplantıları, metodoloji ve şablon çalışmaları tamamlanmıştır. Ardından her ilde 3'er günlük diyalog toplantıları düzenlenmiştir. Bu çalışmaların sonucunda tamamlanan eylem planları uygulanmak üzere illere gönderilmiştir. Ayrıca her bir proje ilinde eylem planının ilk yılını değerlendirmek üzere bir günlük yıllık faaliyet planlama toplantıları gerçekleştirilmiştir.
- Polis, Sağlık Çalışanları, Hakim ve Savcılar, Yazı İşleri Müdürleri, Aile Mahkemesi Uzmanları ve Bakanlığımız personeline yönelik eğitim modülleri hazırlanmıştır. 506 Polis, 22 Hakim ve Savcı, 125 Yazı İşleri Müdürü ve 147 Aile Mahkemesi Uzmanı ile 221 Sağlık Çalışanına yönelik eğitici eğitimleri ile 107 hakim ve savcıya yönelik üç günlük meslek iç ve meslek öncesi eğitimler tamamlanmıştır. Bununla birlikte Bakanlığımızda görevli 124 meslek elemanına 5 aşamalı eğitim programı uygulanmıştır. Ayrıca Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarına bağlı kadın danışma merkezlerinde çalışan 28 personele yönelik eğitimler verilmiştir. Bu kapsamda toplam **1.280 kişi, eğitim/eğitici** eğitimlerinden faydalanmıştır. Eğitimlerin her kurumda devamlılığını sağlamak amacıyla 31 Sağlık Bakanlığı, 30 Emniyet Genel Müdürlüğü, 26 Adalet Bakanlığı personeline ve Bakanlığımızda görevli 124 personele yönelik süpervizyon eğitimleri tamamlanmıştır. Ayrıca Genel Müdürlüğümüzde çalışan **94 personele yönelik 2,5 günlük tükenmişlik eğitimleri** verilmiştir.
- Proje uygulama süresi sonrasında eğitimlerin sürekliliğini sağlamak üzere; Bakanlığımıza bağlı kurum ve kuruluşlarda görev yapan 2.156 personele Travma, Tükenmişlik, Kadının Güçlendirilmesi eğitimleri ile Destek Elemanlarına yönelik eğitimler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, proje paydaşlarından Sağlık Bakanlığı tarafından 174 Halk Sağlığı Müdürlüğü çalışanına eğitici eğitimi, 891 Aile Hekimi ve Aile Sağlığı Elemanına eğitim verilmiştir. Bununla birlikte 16.366 kişiye "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, KYŞ, Mevzuat ve Başvurulabilecek Kurumlar" konularında eğitim verilmiştir. Adalet Bakanlığı tarafından ise, 125 Yazı İşleri Müdürü, 386 Zabıt Katibi, 178 Psikolog, Pedagog, Sosyal Çalışmacıdan oluşan 689 kişiye eğitim verilmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından da 56 ilde 4365 Emniyet Genel Müdürlüğü çalışanına eğitim verilmiştir.
- Şiddet mağdurlarına yönelik verilecek hizmetlerde standartlaşmanın sağlanması amacıyla ŞÖNİM'ler, konukeyi ve konukeyi öncesi ve sonrası mekanizmalarının çalışma standartları tanımlanmıştır. ŞÖNİM'ler, konukeyleri ve konukeyi öncesi mekanizmaları iş akış şemaları ve çalışma standartları tanımlanması amacıyla düzenlenen atölye çalışmasıyla kuruluşlarımızda kullanılan veya kullanılması gerekli olan idari ve mesleki formların standartlaştırılması ve iş akışları üzerinde çalışılmıştır. Formların ve hizmet süreçlerinin pilot uygulaması Aralık 2015 tarihinde Ankara, İzmir, Denizli, Van, Düzce, Samsun ve Erzurum illerinde başlamıştır. Revize formlar ve hizmet süreçleri tüm illerde kullanılmaya başlanmıştır. Formlar kullanıcı dostu (akıllı

form) haline getirilmiş olup Bakanlığımızın toplam kalite yönetim sistemine eklenmiştir.

- İletişim stratejisi çalışmaları kapsamında; 25 Kasım 2015 tarihinde «**Kadına Şiddete Karşı Buradayım De**» kampanyası başlatılmıştır. Kampanya çerçevesinde;
- Spot film, infografik film, broşür, bloknot, rozet, magnet, pankart, çanta hazırlanmıştır.
  - Basketbol ve futbol maçlarında «*Kadına Şiddete Karşı Buradayım De*» yazılı pankartlar kullanılmıştır.
  - *Televizyon spor programlarında kampanya logosu ekranlarda yer almıştır.*
  - *Ankara (mülga) ASPB İl Müdürlüğü binası, Çanakkale'de Truva Atı, İzmir'de tarihi saat kulesi ile TOBB binası, Ankara Büyükşehir Belediye Binası turuncu aydınlatılarak BM «Dünyayı Turuncuya Boya» kampanyasına destek sağlanmıştır.*
  - Ankara'da açık hava reklam alanlarında spot film gösterilmiştir.
  - Bakanlığımız başta olmak üzere diğer Bakanlıklar web sayfalarında ileti mesajı olarak kampanya logosunu ve spot filmi göstererek destek sağlamışlardır.

24 Kasım 2016 tarihinde Projenin kapanış toplantısı gerçekleştirilmiştir. Başta proje paydaşları İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı olmak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve STK'lar ile projenin hibe bileşeni kapsamında hibe desteği alan proje faydalanıcılarının da varlığıyla çok yönlü katılımı bir kapanış toplantısı düzenlenmiştir.

Projenin son uygulama dönemi olan 2016 yılında da, 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü vesilesiyle Ankara Büyükşehir Belediyesi işbirliğinde;

* Sıhhiye Mavi Masa üzerindeki dev ekranda proje kapsamında hazırlanan afişlerin 5 gün süre ile yayınlanmış,

* Metro için dev ekranda proje kapsamında hazırlanan afişlerin 5 gün süre ile yayınlanmış,

* Proje kapsamında hazırlanan 400 adet afiş, EGO ve Raylı sistemde 5 gün süre yayınlanmış,

* Proje kapsamında hazırlanan 100 adet afiş, Hanım Lokalleri ve Aile Yaşam Merkezlerinde asılmıştır.

* 29 Kasım Ankara Bülteni'nde afiş ve faaliyetler haber olarak yer almıştır.

Ayrıca, paydaş kurumlarla (Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı vb.) afiş ve broşürler paylaşılarak kurum bünyesindeki kuruluşlarda afişlerin asılması, broşürlerin dağıtılması sağlanmıştır.

- Farklı hedef gruplara yönelik farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda yerel medya çalışanları, aile hekimleri, üniversite öğrencileri, muhtarlar, Sosyal

Güvenlik Kurumu personeli, hanımlar lokali eğitici ve üyeleri ile Ankara Büyükşehir Belediyesi çalışanları ve diğer kamu kurumu temsilcileri gibi farklı hedef gruplarına ilişkin kadına yönelik şiddet konusunda bilgi ve farkındalık kazandırmak amacıyla Konya, Kırşehir, Eskişehir, Trabzon, Gaziantep, Antalya, Samsun, İstanbul ve Ankara’da görünürlük toplantıları düzenlenmiş olup söz konusu toplantılara toplamda **3.519 kişi** katılım sağlamıştır.

- Ulusal ve uluslararası çalışma ziyaretlerinin düzenlenmesine ilişkin olarak;
- 24-25 Ağustos 2015 tarihinde Denizli’ye, 7-8 Eylül 2015 tarihinde Samsun’a ve 6-7 Ekim 2016 tarihlerinde İzmir’e ulusal çalışma ziyareti faaliyeti kapsamında ziyaretler gerçekleştirilmiştir.
- 3-6 Kasım 2015 tarihleri arasında **Hollanda Lahey’de** gerçekleştirilen 3.Dünya Kadın Konukvevleri Konferansı’na 13 kişilik bir heyet ile katılım sağlanmıştır. Toplantı ile Kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadelede ortak akıl oluşturulması, koruma mekanizmasında mağdurlar açısından kilit konumda bulunan sığınmaevlerinin mevcut durumunun, kaydedilen mesafenin, iyi uygulama örneklerinin değerlendirilmesi, gelecek perspektiflerinin ortaya konulması hedeflenmiş olup toplantıya tüm dünyadan kadın sığınmaevleri temsilcileri, ülkelerden kamu görevlilerinin, yerel yönetim temsilcilerinin yanı sıra uluslararası kuruluşların temsilcileri, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve medya kuruluşları temsilcileri katılım sağlamıştır.
- 31 Mayıs-3 Haziran 2016 tarihleri arasında Bakanlık merkez ve taşra teşkilatından 20 kişilik bir heyet ile **İspanya’ya** çalışma ziyareti gerçekleştirilmiştir. Kadına yönelik şiddete ilişkin hem merkezi düzeydeki politikaların, hem de yereldeki uygulamaların görülmesi açısından Madrid ve Madrid çevresi çalışma ziyareti ile başta sığınma evi öncesi ve sonrası hizmetler olmak üzere İspanya’da koruyucu hizmetlerin kadınlara nasıl sunulduğu konusunda gözlemlenme ve bu konuda fikir sahibi olunması amaçlanmıştır.
- Ayrıca, 28-29 Kasım 2016 tarihlerinde, yabancı uzmanlar, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile üniversitelerin katılımlarıyla **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Uluslararası Deneyimler Çalıştayı** gerçekleştirilmiştir. Söz konusu çalıştayda, Faile Yönelik Hizmetler, Psiko-Sosyal Destek ve Konukevi Sonrası Hizmetler konuları ele alınmıştır.

Projenin ‘Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yerel ve Ulusal STK’ların Kapasitesinin Güçlendirilmesi Hibe Programı’ bileşeni kapsamında;

Yerel ve ulusal düzeyde sivil toplum kuruluşlarının kadına karşı şiddete yönelik kapasitelerinin güçlendirilmesi için 11 ilde 19 STK’ya hibe verilmiştir. 1 Şubat 2016 tarihi itibarıyla 19 hibe projesi de tamamlanmıştır. Projeler genel olarak kadına karşı şiddetin önlenmesi, kadınların güçlendirilmesi ve haklarının korunması, kadın-erkek eşitliğinin geliştirilmesi gibi konularda hazırlanmıştır. Hibe Faydalanıcılarına yönelik olarak; Hibe Uygulama Eğitimi, İletişim Stratejisi Eğitimi ve Ara Rapor ve Final Raporu Hazırlama Eğitimi gerçekleştirilmiştir. 24 Kasım 2016 tarihinde hibe almaya hak kazanan 19 proje faydalanıcısının, projelerinin

sunumunu gerçekleştirdiği, bilgi ve deneyim paylaşımında bulunduğu hibe yaygınlaştırma ve deneyim paylaşımı çalışmayı gerçekleştirmiştir.

Şiddet mağduru ve risk altında olan kadınların etkin bir şekilde korunması, kadın konukevlerinin hizmet sunum kapasitesinin artırılması ve elektronik destek sistemleri kullanılarak şiddet mağdurlarının daha etkin şekilde korunması amacıyla “**2010 IPA- I** programı kapsamında finanse edilen “**Şiddete Maruz Kalan Kadınların Güçlendirilmesi: Elektronik Takip ve Mal Alımı Projesi**” yürütülmüştür. “teknik destek” ve “mal alımı” olmak üzere 2 temel bileşenden oluşan projenin mal alımı bileşeni kapsamında 77 ilde **ŞÖNİM ve Kadın Konukevleri için 135 adet (14+1) Araç Alımı gerçekleştirilmiştir. “Teknik Destek”** bileşeni kapsamında ise 2012-2015 yılları arasında Bursa ve Adana’da yürütülen **Elektronik Destek Sistemi Pilot Uygulaması değerlendirilerek kapsamlı bir pilot uygulama durum raporu hazırlanmış, diğer ülkelerdeki iyi uygulama örneklerine ilişkin bir araştırma gerçekleştirilmiş ve Elektronik Destek Sisteminin ülke geneline yaygınlaştırılmasına yönelik bir “ülke modeli” oluşturulmuştur.**

3. Ülkelerindeki iç savaştan kaçarak Ülkemize sığınan Suriyelileri toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda bilinçlendirmek, Suriyeli kadınlara ve çocuklara yönelik şiddeti önlemek ve hizmet sunanların kapasitesini güçlendirmek amacıyla “**Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetle Mücadele ve Müdahale İnsani Yardım Programı**”, BM Nüfus Fonu, AFAD ve (mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı işbirliğiyle yürütülmüştür.. Proje kapsamında kamp personeline ve hizmet sunanlara yönelik eğitim faaliyetleri düzenlenmiş ve Suriyeli kadınlar arasında dayanışma inşa etmek amacıyla toplantılar gerçekleştirilmiştir.. Ayrıca Suriyelilere yönelik olarak kadına yönelik şiddet, evlilik yaşı, resmi nikah ve kadın haklarıyla ilgili temel bilgilendirici bir broşür hazırlanmıştır.
4. Genel Müdürlüğümüze bağlı hizmet birimleri tarafından sunulan koruyucu ve önleyici hizmetlerin etkin sunulabilmesi ve kuruluşlarda çalışan meslek elemanlarının, hazırlanan eğitim materyalleri ve bu kapsamda verilecek eğitimler yoluyla kapasitelerinin güçlendirilmesi amacıyla **Kadın Hizmet Birimlerinin Kapasite Geliştirme Projesi** yürütülmektedir.
5. İngiltere Büyükelçiliği’nin fon desteğiyle, Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD) uygulayıcı ve Bakanlığımızın faydalanıcı olduğu İnsan Ticareti ile Mücadele Konusunda Kadın Hizmetleri Personelinin Kapasitesinin Artırılması Projesi 1 Nisan 2019’da başlamıştır. Proje ile 81 il müdürlüğümüzde kadın hizmetleri alanında görev yapan 240 meslek elemanına temel eğitim verilmesi ve temel eğitimi almış olan mesleki personeller arasından 120 personele eğitici eğitiminin verilmesi, eğitim konularını içeren 700 adet kitapçık basımı ve dağıtımını yapılması planlanmıştır. Proje kapsamında 2019 yılı içerisinde 6 temel eğitim gerçekleştirilmiş olup 2020 yılında meslek elemanlarına yönelik 4 eğitici eğitimi, il müdür yardımcılarına yönelik bilgilendirme ve farkındalık eğitimi düzenlenmesi öngörülmektedir.
6. Kadın konukevlerinde kalan kadınların beraberindeki çocuklara sunulan hizmetlerin standartlaştırılması ve geliştirilmesine yönelik Genel Müdürlüğümüz ve UNICEF iş birliği ile **Kadın Konukevlerinde Anneleri ile Birlikte Kalan Şiddet**

Mağduru/Şiddete Tanıklık Etmiş Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Standardizasyonu Projesi gerçekleştirilmektedir. Proje kapsamında; kadın konukevlerinden hizmet alan şiddet mağduru kadınların beraberindeki çocuklarının psiko-sosyal gelişimlerinin desteklenmesi ve yaşadıkları travmalara etkin müdahale edilebilmesi amacıyla yeniden bir psiko-sosyal destek programı oluşturulması planlanmaktadır. Projenin birinci faaliyeti olarak 21-22 Ekim 2019 tarihlerinde **“Kadın Konukevlerinde Çocuklara Sunulan Hizmetlere Yönelik İhtiyaç Analizi Çalıştayı”** gerçekleştirilmiş olup, söz konusu çalıştayda kadın konukevlerinde çocuklara sunulan mevcut hizmetlerin değerlendirilmesi, sorunların ve iyi uygulamaların tespiti yapılmıştır. Proje kapsamında;

- Kadın konukevlerinde kalan ve farklı yaş gruplarında olan çocukların ihtiyaçları doğrultusunda psiko-sosyal destek hizmetleri rehberi oluşturulması,
- Standartların uygulanabilirliğini sağlamak amacıyla meslek elemanlarına yönelik eğitimler verilmesi,
- Çocuklarla yürütülecek çalışmalarda yararlanılması amacıyla materyal geliştirilmesi çalışmalarına başlanmıştır.

7. Kadın konukevlerinden hizmet alan farklı ihtiyaç gruplarına sunulan hizmetlerin, kalite ve etkinliğinin artırılması, kadın konukevlerinde görev yapan personellere ilişkin mesleki standartlar, binaların fiziki yapısına ilişkin asgari standartların belirlenmesi, kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması amacıyla **“Kadın Konukevlerinin İhtisaslaşması Çalışmaları”** yürütülmektedir. İhtisaslaşmış kuruluşların oluşturulmasında risk temelli yaklaşım benimsenerek 81 ilde uygulanacak **“Kadın Konukevi Hizmet Standartları Rehberi”** hazırlanmıştır. Rehberde gizlilik, güvenlik, mahremiyet ve güçlenme ilkeleri temelinde fiziksel, yönetsel ve mesleki standartlar yer almaktadır. Bununla birlikte iç ve dış değerlendirmeyi kapsayan **“Kadın Konukevleri Öz Değerlendirme Rehberi”** hazırlanmıştır. Uygulanabilir, sürdürülebilir, izlenebilir ve ölçülebilir olarak yapılandırılan ihtisaslaşma çalışmalarının, **“Kadın Konukevi Hizmet Standartları Rehberi ve Kadın Konukevleri Öz Değerlendirme Rehberi”** ile ülke genelinde tüm kadın konukevlerinde etkin olarak uygulanması öngörülmektedir.

İhtisaslaşma Ankara İl Müdürlüğü bünyesindeki 4 kadın konukevinde pilot uygulama olarak başlatılmıştır. **180 Günlük Cumhurbaşkanlığı Eylem Planı**’nda yer alan “3 İlde 4 Kadın Konukevinin İhtisas Kuruluşlara Dönüştürülmesi” eylemi doğrultusunda ihtisaslaşma çalışmalarının ülke genelinde yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalara devam edilmektedir.

ŞÖNİM ve Kadın Konukevi Hizmet Standartları Rehberi ve Öz Değerlendirme Rehberi hakkında uygulayıcıların bilgilendirilmesi görüş ve önerilerinin alınması amacıyla ŞÖNİM ve konukevi müdürlerinin katılımı ile 18-20 Aralık 2019 tarihlerinde **“ŞÖNİM ve Kadın Konukevi Hizmet Standartları ve Öz Değerlendirme Çalıştayı”** gerçekleştirilmiştir. 2020 yılı Mart ayında ise kadın konukevleri hizmet standartları ve öz değerlendirme çalışmaları kapsamında 81 ilde kadın hizmetleri alanında çalışan personelin 4 grup halinde katılım sağlayacağı bir çalıştay düzenlenmesi planlanmaktadır.

h) Kurumsal Hizmetler

Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede mağdurlara sunulan destek hizmetlerinin ve kurumsal yapıların varlığı büyük önem taşımaktadır. Kadına yönelik şiddetle mücadelede; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı başta olmak üzere diğer ilgili bakanlıklar, belediyeler, barolar ve STK'lar tarafından kurumsal hizmet sunumu gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda, kurumsal hizmet birimleri aşağıda detaylı olarak ele alınmaktadır.

(1) Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı/Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

KSGM, kadına yönelik her türlü şiddet, taciz ve istismarın önlenmesi ve ortadan kaldırılması amacıyla başta yasal çalışmalar olmak üzere, işbirliğine dayalı çalışmalar yapmakta; projeler, kampanyalar yürütmekte; toplantı, konferans, seminerler düzenlemekte; diğer kurum-kuruluşlarca yürütülen çalışmalara katkı sağlamaktadır.

Konukevlerinin 2011 yılında KSGM'ye bağlanmasıyla ise kadınlara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütme ve koordine etme görevlerini de üstlenmiş; icracı ve taşra teşkilatına sahip bir kurum haline gelmiştir.

Kadın Konukevleri

Kadın konukevleri fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara ve ya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde kadınların varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanması suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Kadın konukevlerinin amacı, kuruma kabul edilen kadınların şiddetsiz bir ortamda, yaşadıkları travma ile başa çıkabilmeleri, yeniden sağlıklı ilişkiler sürdürebilmelerine destek olmak üzere mesleki çalışmalar yapılarak kadın konukevlerinden ayrıldıktan sonra yaşamlarını kendi talepleri doğrultusunda sürdürmelerini sağlamaktır.

Kamuya bağlı ilk kadın konukevi Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı olarak 1990 yılında İzmir ve Ankara İllerinde hizmete açılmıştır. 633 sayılı KHK ile kadın konukevleri, KSGM' nin yetki ve sorumluluğuna bırakılmış olup halen Bakanlığımıza bağlı 110 kadın konukevi; yerel yönetimlere bağlı 32, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne bağlı 2 kadın konukevi; sivil toplum kuruluşlarına bağlı 1 olmak üzere ülke genelinde toplam 145 konukevi toplam 3.482 kapasite ile hizmet vermektedir.

Kadın konukevlerinde kalan kadın ve beraberindeki çocukların durumlarının barınma, sorunlarının incelenmesi ve giderilmesine yönelik mesleki çalışmalar ile birlikte kadın ve çocuklara doğrudan ya da ilgili kuruluşlara yönlendirmek suretiyle güvenlik, danışmanlık, psikolojik destek, hukuki destek, tıbbi sağlık desteği, eğitim desteği, , harçlık, kreş, mesleki eğitim kursu, grup çalışmaları, sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetler vb. alanlarda destek sunulmaktadır.

Kadın konukevlerinden;

- 2016 yılında, 29.612 kadın ve beraberindeki 17.956 çocuk olmak üzere toplam 47.568 kişi hizmet almıştır.

- 2017 yılında, 33.413 kadın ve beraberindeki 23.575 çocuk olmak üzere toplam 56.988 kişi hizmet almıştır.
- 2018 yılında, 36.767 kadın ve beraberindeki 26.769 çocuk olmak üzere toplam 63.536 kişi hizmet almıştır.
- 2019 yılında, 42.843 kadın ve beraberindeki 30.158 çocuk olmak üzere toplam 73.001 kişi hizmet almıştır.
- 2020 yılında 31 Ocak itibarıyla, 3.766 kadın ve beraberindeki 2.413 çocuk olmak üzere toplam 6.179 kişi hizmet almıştır.
- Şiddet mağduru kadınların sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının sağlanması amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile yürütülen çalışmalar sonucunda;
- 2019 yılı içerisinde kadın konukevlerinde kalan kadınlar arasından, **6.440'ı** meslek edindirme kurslarından yararlandırılmış, **1.189'u** işe yerleştirilmiş, **4.930'üne** hukuki destek sağlanmış, **933'ü** okuma yazma kurslarından faydalandırılmış, **11.337'si** sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılmış olup kadın konukevlerinde anneleri ile birlikte kalan çocuklar arasından **6.105'i** ise kreş ve çocuk kulüplerinden yararlandırılmıştır.
- 2020 yılı içerisinde 31 Ocak itibarıyla kadın konukevlerinde kalan kadınlar arasından **108'i** meslek edindirme kurslarından yararlandırılmış, **76'sı** işe yerleştirilmiş, **275'ine** hukuki destek sağlanmış, **184'ü** okuma yazma kurslarından faydalandırılmış, **784'ü** sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılmış olup kadın konukevlerinde anneleri ile birlikte kalan çocuklar arasından **475'i** ise kreş ve çocuk kulüplerinden yararlandırılmıştır.

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında hizmet vermeye başlamıştır. Bu merkezlerde 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında, şiddet mağduruna yönelik barınma hizmeti, geçici maddi yardım, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, hayati tehlikenin bulunması halinde geçici koruma altına alınmasının takibi ve izlenmesi, kreş yardımı, hukuki destek, tıbbi destek, istihdama yönelik destek, çocuklar için burs, eğitim-öğretim konusunda destek gibi konularda hizmetler sunulmaktadır. 6284 sayılı Kanun kapsamında Kasım 2019 tarihi itibarıyla 81 ilde Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) hizmet sunmaktadır. ŞÖNİM'lerin kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar Türkiye genelinde devam etmektedir.

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinde **2013 yılından 2020 Ocak ayı sonuna kadar** 448.409 kadın, 33.600 erkek ve 79.278 çocuk olmak üzere toplam 561.287 kişi verilen hizmetlerden yararlanmıştır.

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinde **2020 yılı Ocak ayı sonuna kadar** 12.406 kadın, 732 erkek ve 1.430 çocuk olmak üzere toplam 14.568 kişi verilen hizmetlerden yararlanmıştır.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlükleri ve Sosyal Hizmet Merkezleri

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ve Sosyal Hizmet Merkezleri, ŞÖNİM'lerin bulunmadığı yerlerde şiddete uğrayanlara yönelik danışmanlık, rehberlik ve sosyal destek hizmetleri sunmaktadır.

Alo 183 Sosyal Destek Hattı

(mülga) ASPB bünyesinde çalışan “**Alo-183 Sosyal Destek Hattı**” şiddete uğrayan ya da uğrama riski taşıyan, destek ve yardıma ihtiyacı olan kadın ve çocuklar için psikolojik, hukuki ve ekonomik danışma hattı olarak çalışmakta; bu kişilere hakları konusunda ve başvuracakları yerler hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca ihmal, istismar ve şiddet vakaları veya töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için tedbir mahiyetindeki ihbarlarda alınmakta olup; durumun aciliyeti göz önünde tutularak, vakanın bulunduğu ilin acil müdahale ekip sorumlusuna ve/veya kolluk kuvvetlerine bildirilerek müdahale edilmesi sağlanmaktadır. Bu hat, haftanın 7 günü 24 saat hizmet vermektedir ve ücretsizdir. Arapça ve Kürtçe dillerinde de hizmet veren hattın, kısa mesaj ile iletişim özelliği ve işitme engelli bireyler için 3G özelliği de bulunmaktadır.

(2) İçişleri Bakanlığı

Mülki Amirler

6284 sayılı Kanun kapsamında şiddete uğrayan kadına ve beraberindeki çocuklara uygun bir barınma yeri, geçici maddi yardım, psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal destek, şiddete uğrayan kadının can güvenliği tehlikesi bulunması durumunda geçici koruma altına alınması ve kreş imkânı sağlanması için tedbir kararı Mülki Amirler tarafından verilebilmektedir. Şiddet mağdurları buldukları yerdeki Valilik ve Kaymakamlıklara başvurarak koruyucu tedbir kararları alınması talebinde bulunabilmektedir.

Kolluk Kuvvetleri

İçişleri Bakanlığı bünyesindeki kolluk kuvvetlerinin şiddeti önleme ve gereken tedbirleri alma konusundaki rolü çok önemlidir. Polis ya da Jandarma şiddete maruz kalan kadınların ilk başvurdukları kurumların arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra 6284 sayılı Kanun kapsamında kolluk kuvvetlerinin tedbir kararı alabilme, karar alınmasını talep edebilme, kararların yerine getirilmesini sağlama gibi çok geniş ve önemli görevleri bulunmaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğü

Merkezde Emniyet Genel Müdürlüğü, Asayiş Daire Başkanlığına bağlı Aile İçi Şiddetle Mücadele Şube Müdürlüğü, ülke çapında aile içi şiddetle mücadelede mevcut hizmetlerin iyileştirilmesinden, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğinden, şiddete maruz kalan kişiler için tedbirlerin gerçekleştirilmesi ile ilgili güvenlik hizmetlerinin koordinasyonundan sorumludur. Yerelde ise il ve ilçe merkezlerinde polis merkezleri mevcuttur.

Aile içi ve kadına karşı şiddet olaylarına ilişkin polis tarafından yürütülen hizmetleri geliştirmek ve kurumlar arası koordinasyonu sağlamak amacıyla 11 Kasım 2015 tarihinde 81 İl Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürlüğü bünyesinde Aile içi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Büro Amirliği kurulmuştur.

Ayrıca şiddete uğrayan kadınlar veya şiddete ya da şiddet uygulanma tehlikesine tanık olan kişiler 7 gün 24 saat ücretsiz olarak Alo 155 Polis İmdat hattını arayabilmektedir.

Jandarma Genel Komutanlığı

Merkezde Jandarma Genel Komutanlığı Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürlüğü, görev alanı kapsamında mevcut hizmetlerin koordinasyonu ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliğinden sorumludur.

Ocak 2020 itibarıyla (81) İl Jandarma Komutanlığı'nda "Çocuk ve Kadın Kısım Amirliği", 33 İl Jandarma Komutanlığı'nda "Çocuk ve Kadın Suçları İşlem Astsubaylığı" kadrosu teşkil edilmiştir. Diğer İlçe ve Jandarma Karakol Komutanlıklarında "Çocuk ve Kadın Suçları İşlem Astsubaylığı" görevi kadroda ikiz olarak görevlendirilen personel tarafından yürütülmektedir.

Ayrıca şiddete uğrayan kadınlar veya şiddete ya da şiddet uygulanma tehlikesine tanık olan kişiler 7 gün 24 saat ücretsiz olarak Alo 156 Jandarma İmdat Hattını arayabilmektedir.

(3) Adalet Bakanlığı

Cumhuriyet Başsavcılığı

6284 sayılı Kanun kapsamında şiddete uğrayan kişiler doğrudan Cumhuriyet Savcılığına başvurabilmektedir. Bunun yanı sıra özellikle büyükşehirlerde savcılıklar bünyesinde "**Aile İçi Şiddet Suçları Soruşturma Büroları**" kurulmaya başlanmıştır. Söz konusu büroların görevleri arasında şiddete karşı işlenen suçların soruşturmalarını takip etmek ve sonuçlandırmak, 6284 sayılı Kanun kapsamında iş ve işlemleri gerçekleştirmek, önleyici-koruyucu tedbir kararlarının etkin bir şekilde uygulanmasını ve yerine getirilmesini denetleyip takip etmek yer almaktadır. Ocak 2020 itibarıyla Cumhuriyet Başsavcılıkları bünyesinde 192 Aile İçi Şiddet Suçları Soruşturma Bürosu bulunmaktadır.

Aile Mahkemesi

6284 sayılı Kanun kapsamındaki başvurular, Aile Mahkemesi tarafından karara bağlanmaktadır. Şiddet mağdurları Kanundan yararlanmak için bir dilekçe ile Aile Mahkemesine başvurulabilmektedir. Bulunulan yerde Aile Mahkemesi yoksa Asliye Hukuk Mahkemesi yetkili ve görevli mahkemedir. Ülkemizde Ocak 2020 tarihi itibarıyla 347 faal Aile Mahkemesi bulunmaktadır.

Adli Tıp Kurumu

Adli Tıp Kurumu şiddete maruz kalan kadınların kolluk kuvvetlerine ya da Cumhuriyet Savcılıklarına başvurdukları zaman sağlık raporu almak için sevk edildikleri kurumdur. Adli tıp kadına yönelik şiddet olgularında şiddet durumunu ve kadına verdiği zararı saptamada çok önemli bir işleve sahiptir. Ocak 2020 tarihi itibarıyla hizmet veren 9 Adli Tıp Kurumu Başkanlığı ve 71 Adli Tıp Kurumu Şube Müdürlüğü bulunmaktadır.

(4) Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı merkez teşkilatlanmasında kadına yönelik şiddetle ilgili birimler Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Kamu Hastaneleri Kurumu ve Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü – 112 Acil Sağlık Hizmetleri Daire Başkanlığıdır. Taşra teşkilatında ise İl Halk Sağlığı Müdürlükleri, Kamu Hastaneleri Birliği mevcuttur. İllerde Aile Sağlığı Merkezi-ASM, Toplum Sağlığı Merkezi-TSM, hastaneler kadına yönelik şiddet konusunda hizmet veren kurum ve kuruluşlardır. Hastanelerde özellikle acil servis, Krize Müdahale Birimi, Tıbbi Sosyal Hizmet

Birimi önemlidir. Son olarak acil sağlık müdahalesi gerektiren durumlarda, 112 Acil telefon hattı 7 gün 24 saat ücretsiz olarak hizmet vermektedir.

(5) Diğer İlgili Kurum/Kuruluşlar

Barolara bağlı kadın danışma merkezleri, kadın hakları/hukuku komisyonu/kurulu adı altında Medeni Kanun başta olmak üzere, temel yasalarda kadın erkek eşitliğinin sağlanması konusunda çalışmalar yapmakta, kadın hakları ve nereye, nasıl başvurulacağı hususunda yeterli bilgiye sahip olmayan kadınlara ücretsiz olarak danışmanlık hizmeti vermektedirler.

Bünyesinde kadın hukuku komisyonu bulunan baro temsilcilerinin katılımıyla oluşan Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu (TÜBAKKOM) aile içi şiddet de dahil olmak üzere, kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılıktan kaynaklanan sorunlara çözüm getirilmesi için çalışmalar yürütmektedir.

Şiddete uğrayan kadınlara yönelik çeşitli hizmetler, sivil toplum kuruluşlarınca da yürütülmektedir. Bu kuruluşlar tarafından danışma merkezlerinde kadınlara hukuki ve psikolojik destek verilmekte, gerekli hallerde de sığınma evlerinde barınma olanağı sağlanmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresine bağlı Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) ise bölgede eğitim, yönlendirme, meslek edindirme vb. konularda kadınlara hizmet sunmaktadır.

G) ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR

Kadın alanındaki ilerlemeler, uluslararası boyutuyla taahhütlerimiz bulunan Sözleşmeler kapsamında takip edilmekte ve uluslararası gündemlere üst seviyede katkılar sağlanmaktadır. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve İslam İşbirliği Teşkilatı başta olmak üzere uluslararası kuruluşlar tarafından hazırlanan rapor ve belgelere görüş verilmekte, Ülkemizde yürütülen çalışmaların çeşitli uluslararası raporlara yansıtılması amacıyla çalışmalar yürütülmekte ve bu kuruluşlarca düzenlenen toplantılara katılım sağlanmaktadır.

Bu kapsamda;

“Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi”nin amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik izleme mekanizmalarından biri olan Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubu(GREVIO)’nun İzleme süreci kapsamında; 11 Ekim 2017 tarihinde Strazburg’da GREVIO ikili diyalog toplantısı gerçekleştirilmiş, 30 Ekim-6 Kasım 2017 tarihlerinde GREVIO Heyeti Ülkemize ziyaretini gerçekleştirmiş, Ülke raporumuz 15 Ekim 2018 tarihinde yayınlanmıştır. GREVIO nihai raporu ve Ülkemizin görüşlerinin Türkçe ve İngilizce versiyonları Bakanlığımız web sitesinde yayımlanarak kamuoyu ile paylaşılmış, resmi yazı ile ilgili kurum ve kuruluşlar bilgilendirilmiştir.

Bununla birlikte, GREVIO’nun ilk on üyesinin görev süresinin 31 Mayıs 2019’da sona eriyor olmasından dolayı Ülkemizin GREVIO adayının belirlenmesi süreci; Bakanlığımız koordinasyonunda, TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, Cumhurbaşkanlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve YÖK’ten birer temsilcinin dahil

olduğu bir kurul marifetiyle yürütülmüştür. İstanbul Sözleşmesi ile Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddet Uzman Grubu Üyelerinin Seçim Prosedürleri Hakkında Kurallara İlişkin CM/RES (2014)43 Sayılı Kararı doğrultusunda gerçekleştirilen aday belirleme süreci sonucunda Prof. Dr. Aşkın ASAN oybirliği ile Ülkemizin GREVIO adayı olarak seçilmiş ve adaylığı Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine iletilmiştir.

Kadına Karşı Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem üzerine Uzman Grubuna 10 Üyesinin Seçimi (1 Nisan 2019)

24'ü kadın 2'si erkek olmak üzere 19 ülkeden 26 adayın katıldığı seçimde, Ülkemiz adayı Prof. Dr. Aşkın ASAN'ın GREVIO üyesi seçilmesi ile birlikte aday seçimleri tamamlanmıştır.

Seçilen adaylar aşağıdaki gibidir:

1. Ms. Iris LUARACI (Arnavutluk)
2. Ms. Françoise BRIE (Fransa)
3. Ms. Helena LEITAO (Portekiz)
4. Ms. Biljana BRANKOVIC (Sırbistan)
5. Ms. Simona LANZONI (İtalya)
6. Ms. Marie-Claude HOFNER (İsviçre)
7. Mr. Ivo HOLC (Slovenya)
8. Ms. Maria Andriani KOSTOPOULOU (Yunanistan)
9. Ms. Marceline NAUDI (Malta)
10. Ms. Aşkın ASAN (Türkiye)

Diğer taraftan, **Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)'nin Dönemsel Ülke Raporları** Genel Müdürlüğümüz koordinasyonunda hazırlanmakta ve Genel Müdürlüğümüz ile ilgili kamu kurum ve kuruluş temsilcilerinin bulunduğu bir heyetle raporun savunması gerçekleştirilmektedir. Türkiye son olarak 7. Dönemsel Ülke Raporunu 2014 yılında Komiteye iletmış, savunmasını ise 13 Temmuz 2016'da Cenevre'de gerçekleştirilmiştir. Ara Rapor 2018 Temmuz ayı ilk haftasında CEDAW Komitesine sunulmak üzere Dışişleri Bakanlığına gönderilmiş olup, 2020'de de 8. Dönemsel Ülke Raporunun sunumu gerçekleştirilecektir.

“İslam İşbirliği Teşkilatı Üyesi Ülkelerin Kalkınmasında Kadınların Rolü Altıncı Bakanlar Konferansı” 1-3 Kasım 2016 tarihleri arasında ülkemizin ev sahipliğinde İstanbul'da düzenlenmiş ve Dönem Başkanlığı devir alınmıştır. Üye ülkelerin Bakan düzeyinde temsil edildiği konferansta İslam ülkelerinde kadınların durumu ele alınarak **“Kadınların İlerlemesi İçin Eylem Planı”** kabul edilmiştir.

“İslam İşbirliği Teşkilatı Üyesi Ülkelerin Kalkınmasında Kadınların Rolü Yedinci Bakanlar Konferansı” ise 30 Kasım-1 Aralık 2018 tarihlerinde “İİT Üye Ülkelerinde Kadının Güçlendirilmesi: Sınamalar ve Perspektifler” teması ile Burkina Faso'da gerçekleştirilmiş ve Ülkemizi temsilen bir heyet ile katılım sağlanmıştır. Ülkemiz, sunulan karar tasarıları ve

gerçekleştirilen ikili temaslar bağlamında, Konferansta en güçlü şekilde temsil edilen üye ülke olmuştur. Toplantı sonucunda Dönem Başkanlığı Burkina Faso'ya devredilmiştir.

İslam Zirvesi Dönem Başkanı Sayın Cumhurbaşkanımızın önerisiyle **İslam İşbirliği Teşkilatı Kadın Konseyi**, tüm heyetlerin desteğiyle kurularak, ilk toplantısını 18 Mayıs 2017 tarihinde İstanbul'da, ikinci toplantısını 18 Aralık 2017 tarihinde Cidde'de ve üçüncü toplantısını 25 Ekim 2018 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirmiştir.

Kadın Konseyi'nin katkısı ve eğitim, medya, siyaset, sanat, spor ve iş dünyasında ülkelerinde başarı veya potansiyel liderlik ortaya koymuş yetenekli genç kızların katılımları ile 2-10 Kasım 2017 tarihleri arasında ilki gerçekleştirilen ALLY for Future - Genç Kadınlar Liderlik Programının ikincisi 13-20 Aralık 2020 tarihleri arasında Bakanlığımız himayesinde İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.

Her yıl Mart ayında 10 günlük süre için **New York'ta farklı bir gündemle toplanan BM «Kadının Statüsü Komisyonu»** toplantılarına Ülkemizi temsilen bir delegasyonla katılım sağlanmakta olup gündem kapsamında Ülkemizde yapılan çalışmalara dair yan etkinlikler düzenlenmektedir. Bu çerçevede 2010 yılından bu yana 19 yan etkinlik düzenlenmiştir.

Avrupa Konseyi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komitesi (GEC) tarafından Kasım ve Nisan aylarında yılda 2 kez düzenlenen toplantılara katkı ve katılım sağlanmaktadır.

H) DİĞER ÇALIŞMALAR

- **Medyada Kadın Temsili Projesi**

Medyada kadınların temsil edilmiş biçiminin kadınlar ve toplumun sosyal ve kültürel yapısı üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla 2017 yılında Medyada Kadın Temsili Projesi yürütülmüştür.

Proje ile;

- **Medyada Kadın Temsili Araştırması**

1. Gündüz Kuşağı "Kadın Programlarında"
2. Yerli Televizyon Dizilerinde,
3. Reklamlarda (Televizyon ve İnternet Haber Sitesi Reklamları)
4. Gazete ve Televizyon Haberlerinde,
5. İnternet Haber Sitelerinde

kadının hangi rollerle, hangi kalıp yargılarla, nasıl yer aldığı tespit yapılmıştır.

- **Medya Profesyonellerinin Medyada Kadın Temsili Algısı Araştırması**

- **Medyada Kadın Temsiline İlişkin Toplumun Genel Algısı Araştırması**

yapılmış ve medyanın kadınlara yönelik ayrımcılığın, kadın erkek eşitsizliğinin yeniden üretimindeki rolü irdelenmiştir. Medyada kadın temsiline ilişkin mevcut durum, medyada yer alan yayınlar incelenerek ve medya yöneticileri, medya profesyonelleri, toplumun görüşleri alınarak çok yönlü biçimde ortaya koyulmuştur. Proje hem kadınların güçlendirilmesi

bağlamında geliştirilecek politikalara temel oluşturacak; hem de kadın ve medya konusunda geleceğe yönelik önemli bir kaynak teşkil edecektir.

- **Medyada Kadın Temsili Eğitimi**

RTÜK personeli 17 uzman ve uzman yardımcısına 19.09.2019 tarihinde “Medyada Kadın Temsili” konusunda farkındalık eğitimi verilmiştir.

- **Engelli Kadınların Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştayı**

Bakanlığımız Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü işbirliğinde kamu sektörü, üniversiteler, sivil toplum kuruluşlarından davetlilerin katılımı ile 24 Ekim 2019 tarihinde Bakanlığımız Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim Merkezinde (ÇASGEM) Engelli Kadınların Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştayı gerçekleştirilmiştir. Çalıştay “Engelli Kadınların Sosyal Statüsü”, “Engelli Kadınlar ve Çalışma Hayatı”, “Bakım İhtiyacı Olan Kadınların Bakımı ve Barınması” olmak üzere üç çalışma grubu olarak gerçekleştirilmiş olup çalışma gruplarınca engelli kadınların sorunlarına ilişkin tespit ve önerileri içeren rapor hazırlanmıştır. Çalıştay raporu ilgili kurum ve kuruluşlarla resmi yazı ile paylaşılmıştır.

- **5 Aralık Türk Kadınlarının Seçme ve Seçilme Hakkını Elde Etmelerinin 85. Yıldönümü**

Türk Kadınlarının Seçme ve Seçilme Hakkını Elde Etmelerinin Yıldönümü kadın haklarında sağlanan gelişmeyi ve gelinen noktaları görmemiz açısından bizlere bir fırsat sunmaktadır. Bu kapsamda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından günün anlam ve önemine dönük çalışmalar her yıl çeşitli etkinliklerle gayretle sürdürülmektedir.

- **8 Mart Dünya Kadınlar Günü Etkinliği**

8 Mart Dünya Kadınlar Günü, insan hakları temelinde kadınların sosyal, ekonomik, siyasi yönlerden güçlenmesinin öneminin hatırlanmasına ve kadınların toplumsal yaşamdaki başarılarının kutlanmasına atfedilen; dünya genelinde ve ülkemizde her yıl çeşitli etkinliklerle anılan önemli bir gündür. 8 Mart, kadın haklarında sağlanan gelişmeyi ve gelinen noktaları görmemiz açısından bizlere bir fırsat sunmaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 8 Mart Dünya Kadınlar Günü’nün anlam ve önemine dönük çalışmalar her yıl çeşitli etkinliklerle gayretle sürdürülmektedir.

- **Sivil Toplum Kuruluşları İle İstişare Toplantıları**

Sivil toplum kuruluşları ile kadının insan hakları, kadınlara yönelik ayrımcılık vb. konular yaptıkları çalışmalar hakkında bilgi edinmek ve kadın sorunlarına ilişkin politikaları değerlendirmek amacıyla istişare toplantıları düzenlenmektedir.

- **Üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkez Müdürleri İle İstişare Toplantıları**

Üniversitelerin kadın sorunları araştırma ve uygulama merkezlerinin kadının insan hakları, kadınlara yönelik ayrımcılık vb. konulardaki yaptıkları çalışmalar hakkında bilgi edinmek ve kadın sorunlarına ilişkin mevcut durumu değerlendirmek amacıyla istişare toplantıları düzenlenmektedir.

- **Kadın Muhtarlar İle İstişare Toplantıları**

Kadının ekonomik ve sosyal statüsünün güçlendirilmesi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadının insan haklarının korunması kapsamında, yerel düzeyde işbirliği içerisinde kapsamlı çalışmalar yürütmek karşılıklı görüş alış verişinde bulunmak amacıyla kadın muhtarlar ile istişare toplantıları gerçekleştirilmektedir.